

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΕ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓ. ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1966 | ΑΡΙΘ. 12

ΣΧΕΣΕΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Γ'

Ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις, ὡς λέγει ὁ Thomson (Τόμσον), ἀλιεύει εἰς μίαν μόνον περιοχὴν τῆς πραγματικότητος, ἐνῶ ἐν τῷ ἀνεξερευνητῷ ὠκεανῷ τῆς ὑπάρχουσι πλεῖστα, τὰ ὅποια εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀγρεύσῃ¹. Ἡ ἀφελῆς ἀντίληψις, λέγει ὁ Spranger (Σπράνγκερ), καθ' ἣν ὁ ἀνθρώπινος κόσμος εἶναι ὁ μόνος καὶ ὁ ὅλος κόσμος, ἔχει ἀπὸ μακροῦ ἐγκαταλειφθῆ. Τὸ ἀνθρώπινον «κοσμοεἶδωλον», δηλαδὴ ἡ ἀνθρωπίνη περὶ τοῦ κόσμου παράστασις καὶ εἰκὼν, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ὑφῆς αὐτῶν εἰς ἡμᾶς ἰδιαζόντων ἀντιληπτικῶν καὶ πρὸς τὰ ἔξω δρώντων ὀργάνων. Ὁ ἀνθρώπινος κόσμος εἶναι μία ἐπὶ μέρους, μία εἰδικὴ περίπτωσις δυνατῶν κόσμων· διότι εἶναι κόσμος ἀνθρωπίνης ἀντιλήψεως καὶ κόσμος ἀνθρωπίνης δράσεως. "Ἄλλοι συντελεσταί, ἄλλα δεικτικά καὶ ἄλλα πρὸς τὰ ἔξω δρώντα ὄργανα θὰ συνεκρότου ἀλλο κοσμοεἶδωλον (δηλαδὴ διαφορετικὴν εἰκὼνα τοῦ κόσμου). Ἡ νεωτάτη βιολογία, ἐφ' ὅσον ἀσχολεῖται περὶ τὴν ἔρευναν τοῦ περιβάλλοντος, ἐπιτρέπει νὰ ρίψωμεν μακρόθεν βλέμμα εἰς τοὺς ἐντελῶς διαφορετικὴν ὑφῆν ἐμφανίζοντας κόσμους τῆς μελίσεως, τοῦ κοιλίου, τῆς ἀράχνης, τοῦ κυνός. "Ἄλλα βιώματα χώρου, ἄλλα βιώματα χρόνου, διαφορετικαὶ κατασκευαὶ αἰσθητηρίων, διαφορετικαὶ κατασκευαὶ πρὸς τὰ ἔξω δρώντων ὀργάνων καὶ πρὸ πάντων διαφορετικὴν οὐσιωδῶς συνείδησιν» δημιουργοῦν τοὺς «κόσμους» τῶν ζωϊκῶν τούτων εἰδῶν², οἱ ὅποιοι εἶναι διάφοροι τοῦ κόσμου, τὸν ὅποιον γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος.

Εἶναι γνωστοὶ οἱ λόγοι τοῦ Νεύτωνος, καθ' οὓς καὶ ὁ μεγαλύτερος σοφὸς ὁμοιάζει πρὸς παιδίον, εἰσάγον εἰς ἐν κογχύλιον σταγόνας τινὰς ὕδατος, ἐνῶ ἐνώπιόν του ἐκτείνεται ἀνεξιχνίαστος καὶ ἀνεξερεύνητος ὁ ἀπέραντος ὠκεανὸς τῆς γνώσεως. Πάντοτε ἡ διαλεύκαν-

1. Γρηγορίου Παπαμιχαήλ, Ἡ τριάς τῶν ὑψίστων ἀξιών τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἀπὸ χριστιανικῆς σκοπιᾶς, Ἀθήναι 1937, σελ. 17-18.

2. Eduard Spranger, Ὁ Γκαῖτε καὶ αἱ μεταφυσικαὶ ἀποκαλύψεις, μτφρ. Ν. Ἰ. Λούβαρι, Ἀθήναι 1947, σελ. 12.

σις ἑνὸς ἐπιστημονικοῦ μυστηρίου γενεᾶ νέα προβλήματα καὶ τοιουτοτρόπως πάντοτε ὁ κύκλος τοῦ γνωστοῦ καὶ τοῦ ἐπιστητοῦ εἶναι πολὺ μικρὸς ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τοῦ ἀγνώστου.

Ἐκ τούτων καθίσταται προφανές, ὡς διακηρύττουν καὶ αὐτοὶ οἱ σύγχρονοι κορυφαῖοι ἐκπρόσωποι τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ὅτι μόνον ἡ πίστις δύναται νὰ παράσχη περὶ τῆς ὑπεραισθητῆς, ὑπερμπειρικῆς καὶ ὑπερβατικῆς πραγματικότητος γνώσεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν κῦρος καὶ ἱκανοποιοῦν τὸν ἄνθρωπον. Μόνον ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς πίστεως, τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται εἰς τὴν αἰωνιότητα, εἶναι δυνατόν νὰ ἱκανοποιηθῇ πλήρως ὁ πανανθρώπινος πόθος τῆς γνώσεως. «Ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι» (Α' Κορ. ιγ' 12). Ὡς ἔλεγε καὶ ὁ ψαλμωδὸς, «χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου» (Ψαλμ. ις' 15).

Ἄρα ἡ ἀληθὴς Ἐπιστήμη οὐ μόνον δὲν ἀπομακρύνει ἐκ τῆς πίστεως, ἀλλ' ἀντιθέτως πείθει περὶ τῆς ἀναγκαιότητος αὐτῆς. Κατὰ τὸν Βάκωνα, «μόνον ἡ ἡμιμάθεια ἀπομακρύνει ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη ὀδηγεῖ πρὸς αὐτόν»³. Κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν διαπίστωσιν τοῦ Βούντ (Wundt), «ἄλλοτε αἱ μᾶζαι ἦσαν θρησκευτικαί, ἐνῶ τούναντίον οἱ μορφωμένοι διεπνέοντο ἀπὸ ἄκραν ἐλευθεροφροσύνης. Σήμερον τὰ πράγματα ἀνεστράφησαν. Ἐνῶ οἱ ἡμιμαθεῖς καὶ οἱ κατὰ τὸ ἐν τέταρτον μορφωμένοι παρέμειναν εἰς τὴν ἄρνησιν ἐκείνην ἢ καὶ μόλις ἔφθασαν εἰς αὐτήν, ἐπιτρέπεται νὰ βεβαιώσωμεν, ὅτι, μεταξὺ τῶν τυχόντων βαθυτέρας καὶ γενικωτέρας μορφώσεως, ὀλίγοι ὑπάρχουν, οἱ ὁποῖοι νὰ μὴ ἀναγνωρίζουν τὴν Θρησκείαν»⁴.

Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ ἐπιστήμη εἶναι μὲν δύο διαφορετικοὶ κύκλοι, ἀλλ' εἶναι κύκλοι ἐφαπτόμενοι ἢ ἐλαφρῶς τεμνόμενοι. Τὸ σημεῖον ἐπαφῆς ἢ τὰ κοινὰ σημεῖα δημιουργοῦνται ποικιλοτρόπως. Καὶ αὐταὶ αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε ἦσαν τὸ προπύργιον τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῆς ἀθεΐας, σήμερον ὀδηγοῦν τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν πίστιν πρὸς τὸ Πανυπερτέλειον Ὄν, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ δημιουργικὴ αἰτία τοῦ κόσμου καὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων. Τὸ θαῦμα τῆς ἐν τῇ φύσει νομοτελείας ἢ ἔλλογος τάξις, ἡ ὁποία διέπει τὸ σύμπαν ἢ καλλιτεχνικὴ ὑφή τοῦ κόσμου ἢ μουσικὴ τῶν τόνων καὶ τῶν χρωμάτων ἢ θαυμαστὴ δομὴ τοῦ ἀτόμου τῆς ὕλης, τὸ ὁποῖον ἐν μικρογραφίᾳ εἶναι ὁλόκληρον πλανητικὸν σύστημα· τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ ἢ σκοπιμότης καὶ ἡ δομικὴ ἁρμονία τῶν ὀργανισμῶν—πάντα ταῦτα ἐνισχύουν τὴν πίστιν εἰς τὸν Δημιουργόν. Ἐπειτα ἡ ἱερατικὴ ἐπιστήμη,

3. Π. Τρεμπέλα, Ἀπολογητικαὶ μελέται, τεῦχος Α', σελ. 74.

4. Ν. Ἰ. Λούβαρι, Μεταξὺ δύο κόσμων, Ἀθήναι 1949, σελ. 74.

ἡ ψυχιατρικὴ καὶ ἡ ψυχολογία, μὲ τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν περὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ψυχοσωματικῆς ὁλότητος, δὲν ἔθεσαν μόνον τέρμα εἰς τὴν «ἀνευ ψυχῆς ψυχολογίαν», ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἀναγνώρισαν, τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἀσκειῖ ἐπὶ τῆς ψυχοσωματικῆς υἰείας τοῦ ἀνθρώπου ἡ χριστιανικὴ πίστις καὶ ζωὴ. Λίαν εὐνοϊκὸς διὰ τὴν χριστιανικὴν κοσμοθεωρίαν εἶναι σήμερον καὶ ὁ προσανατολισμὸς τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπετίναζαν τὸν ζυγὸν τοῦ Θετικισμοῦ καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν «ἐκ νέου ἀνακάλυψιν» τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ βασιλείου τῶν ἀξίων⁵.

Ἐκ τῶν λεχθέντων συνάγεται, ὅτι ἡ ἐπιστήμη δὲν διάκειται ἐθρικῶς πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν, οὔτε δύναται νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ. Ἀντιθέτως ἀνοίγει τὸν δρόμον εἰς τὴν πίστιν καὶ παραπέμπει εἰς αὐτήν.

Ἄλλη ἀπόδειξις περὶ τοῦ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ ἐπιστήμη δὲν συγκρούονται, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχουν σημεῖα ἐπαφῆς μεταξὺ αὐτῶν, εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς διὰ τῶν αἰώνων οὐ μόνον εὐλογεῖ τὴν πρὸς κατάρτησιν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς γνώσεως ἀποβλέπουσαν φορὰν, τάσιν καὶ προσπάθειαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ περιεχόμενον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς γνώσεως. Ὡς ἤδη ἔλεγεν ἡ Σοφία Σειράχ, «τίμα ἰατρόν... καὶ γὰρ αὐτὸν ἔκτισε Κύριος... καὶ αὐτὸς ἔδωκεν ἀνθρώποις ἐπιστήμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ» (λη', 1-6). Ὁ Ὀριγένης διεκήρυττεν, ὅτι πρέπει νὰ ἐπωφελώμεθα καὶ «φιλοσοφίας Ἑλλήνων τὰ οἰονεῖ εἰς Χριστιανισμὸν δυνάμενα γενέσθαι ἐγκύκλια μαθήματα ἢ προπαιδεύματα, καὶ ἀπὸ γεωμετρίας καὶ ἀστρονομίας, χρήσιμα ἐσόμενα εἰς τὴν τῶν ἱερῶν γραφῶν διήγησιν»⁶. Ὁ Ἀρνόβιος ἐτόνιζεν, ὅτι εἰς τὰς τάξεις τῶν Χριστιανῶν ὑπῆρχον «ρήτορες, γραμματικοί, διδάσκαλοι τῆς ρητορικῆς, θεράποντες τοῦ δικαίου (=νομικοί), ἰατροὶ καὶ ἐρευνῶντες τὰ μυστικὰ τῆς φιλοσοφίας».

Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῆς Ἰατρικῆς ἐπιστήμης. Ἀπ' τὸν μεγάλον ἀριθμὸν τῶν ἐπιτυμβίων πλακῶν τῶν ἰατρῶν πρέπει νὰ συμπεράνωμε, ὅτι ἡ Ἐκκλησία, ἐκείνη τὴν ἐποχὴν (τῶν κατακομβῶν), ἔδινε σημασίαν στὸ νὰ βρισκῆται ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη στὰ χέρια τῶν Χριστιανῶν. Μία ἑλληνικὴ ἐπιγραφή τοῦ β' αἰῶνος ὀνομάζει ἕνα Διονύσιον ἰατρόν καὶ πρεσβύτερον⁷. Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ἤτο συγχρόνως

5. Αὐτόθι, σελ. 137-162.

6. Ὀριγένους, Ἐπιστολὴ πρὸς Γρηγόριον Θαυματουργόν ἐν Migne Ἐ. Π. 11, 88.

7. Josef H o l z n e r, Paulus (Παῦλος), μτφρ. Ἱερωνύμου Κοτσῶνη, Ἀθήναι, σελ. 528.

καὶ ἴδρυμα ἰατρικῆς περιθάλψεως, τὴν ὁποίαν παρεῖχε διὰ τῶν ἰατρῶν αὐτῆς, οἵτινες πολλάκις ἦσαν κληρικοί. Περὶ τῶν ἰατρῶν τούτων ὁ Harnack (Χάρνακ) ἔχει δημοσιεύσει εἰδικὴν πραγματείαν⁸.

Οἱ μεγάλοι πατέρες ἔπειτα, ὡς γνωστόν, διέκειντο φιλικῶς πρὸς τὴν «θύραθεν παιδείαν» καὶ τὰς διαφόρους ἐπιστήμας. Δι' αὐτὸ ὁ Γρηγόριος Θεολόγος δὲ ἐδίσταζε νὰ διακηρύξῃ τὰ ἑξῆς: «Οἶμαι δὲ πᾶσιν ἀνομολογεῖσθαι τῶν νοῦν ἐχόντων παίδευσιν τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν εἶναι τὸ πρῶτον, οὐ ταύτην μόνον τὴν εὐγενεστέραν καὶ ἡμετέραν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἕξωθεν, ἣν πολλοὶ Χριστιανῶν διαπύουσιν... Οὐκ οὐκ ἀτιμαστέον τὴν παιδείουσιν, ὅτι τοῦτο δοκεῖ τισιν, ἀλλὰ σκαιοὺς καὶ ἀπαιδεύτους ὑποληπτέον τοὺς οὕτως ἔχοντας»⁹. Ἀκριβῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν τὸ Βυζάντιον διέσωσε πλεῖστα συγγράμματα τῆς ἀρχαιότητος ἀντιγράφων, μελετῶν, σχολιάζον καὶ διαδίδον τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

8. Ad. Harnack, Medizinisches aus der ältesten Kirchengeschichte Texte und Untersuchungen VIII, 4.

9. Migne 'E. II. 35, 933-37, 1580, 1581-36, 508, 509.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Εἰδοποιοῦνται οἱ εὐλαβέστατοι Ἐφημέριοι, ὅτι ἐκυκλοφόρησεν ὁ ἔκτος κατὰ σειρὰν τόμος τῶν ἐκδόσεων τῆς «Ἐκκλησίας», («Ἀδολεσχία Φιλότητος» τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη (Μέρος Β') καὶ θὰ ἀποσταλῇ συντόμως εἰς ὅλας τὰς Ἱεράς Μητροπόλεις πρὸς δωρεὰν διανομὴν εἰς τοὺς αἰδεσιμ. ἱερεῖς.

Παρακαλοῦνται οἱ αἰδεσιμ. Ἐφημέριοι ὅπως φροντίσουν νὰ τὸν παραλάβουν ἀπὸ τὰ οἰκεία Μητροπολιτικά Γραφεῖα. (Ἐκ τοῦ «Ἐφημερίου»)

ΑΣΗΤΑΝΕ

«Ὀλβιοι, οἱ κείνην ἱερὴν πόλιν οἰκήσωσι».

(Δελφικὸς χρησμός)

Σταλάζει τὸ φεγγάρι

στοῦ Βοσπόρου τὰ κύματα τὸ φῶς του,
κι' ἀσημῶνει τὰ θεῖα του ἀκρογιάλια.

Καὶ πρὸς τοῦ Κεράτιου σου τ' ἀραξοβόλι
ἀρμενίζει ὁ νοῦς μου, ὦ θεία Πόλι,
καὶ τὸν ἀρχαῖο χρησμὸ τοῦ Φοίβου μοῦ θυμίζει:
—«Μακάριοι αὐτοί, πὺν σ' ἔχουν μετερίζι...».

Καὶ λογιάζω: Τὴν ὥρα αὐτή, κάτω ἀπὸ τ' ἄστρα
Ρήγισσες Βυζαντινὲς γυρίζουν
στὰ ρημαγμένα σου τὰ κάστρα
καὶ Ἑράκλειοι, Φωκάδες, Τσιμισκῆδες,
Βουλγαροκτόνοι—τοῦ Γένους Διγενῆδες—
μὲ τὸν Μαρμαρωμένο Βασιλῆα στὴ μέση,
καὶ τὸν Γρηγόριο προστάρη τους, βιγλίζουν
τὴν Θράκη, τὴν Ἀσία, καὶ τὸν Πόντο,
κι' ὡς κάτω πρὸς τῆς Κύπρου τὰ βουνὰ πὺν ἀχνίζουν.

Καὶ θεία προῆ μὲ συνεπαίρνει
κι' ἀναβρῶζει ψαλμωδία στὰ δυὸ μου χεῖλη.
—Ἄς ἦτανε νὰ καταξιωθῆ ἡ καρδιά μου
τ' ἀπόκρυφό της τάξιμο νὰ κάμη.
Καὶ σὰν εὐλαβικὴ καλόγρηνα νὰ δράμη,
καὶ νὰ σ' ἀνάψη, Παναγιά μου,
στὴν ἅγια μας Σοφιά σπινὸ καντήλι.

Θ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Ἐκλεκτὲς σελίδες ἀπὸ τὸν ἱερὸ Χρυσόστομο

ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΘΗΡΙΑΣ

(Ἀπὸ τὴν ὁμιλία στὸ κατὰ Ματθαῖο Εὐαγγέλιο).

Ποιὰ γυναῖκα προσπάθησε κι' ἀγωνίστηκε νὰ κάμῃ καλύτερο τὸν ἄνδρα της ; Καὶ ποῖος ἄνδρας καταπιόσθηκε μὲ τὴν φροντίδα αὐτή, μ' ἀποτέλεσμα νὰ τὸ κατορθώσῃ νὰ φέρῃ στοῦ Θεοῦ τὸ δρόμο τὴν γυναῖκά του ; Δὲν ὑπάρχει κανένας. Ἄλλὰ γιὰ μὲν τὴν γυναῖκα ὅλη της ἡ προσπάθεια εἶναι, νὰ φροντίξῃ γιὰ χρυσαφικά, γιὰ φορέματα, καὶ γιὰ τ' ἄλλα στολίδια τοῦ κορμιοῦ της· καὶ στὸ πῶς ν' αὐξήσῃ, τὰ ὑποστατικά της· γιὰ δὲ τὸν ἄνδρα, κι' αὐτά, βέβαια, μὰ καὶ γι' ἄλλα περισσότερα, ποὺ ὅλα ὅμως ἀφοροῦνε τὴν ὑλικὴ καλυτέρευση τῆς ζωῆς του.

Ποῖος ποὺ τ' ἀποφάσισε νὰ πάρῃ γυναῖκα, ἐξέτασε τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ἀνατροφή τῆς κόρης ποὺ θὰ τὴν παντρευθῆ ; Κανένας· ἀλλὰ μονόπλευρα κι' ἀποκλειστικά γιὰ τὰ χρήματά της μονάχα ἐνδιαφέρεται, καὶ γιὰ τὴ κτήματά της, καὶ γιὰ τὸ πόση καὶ τί λογῆς εἶναι ἡ περιουσία της· σὰν νὰ πρόκειται ν' ἀγοράσῃ κάτι, ἢ νὰ κάμῃ κάποια συνηθισμένη συναλλαγὴ. Καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο κι' ὀνοματίζουνε ἔτσι τὸν γάμο. Γιατὶ ἄκουσα πολλοὺς νὰ λένε, ὁ τάδε τὰ ταίριασε καὶ συμφώνησαν μὲ τὴν τάδε, παντρεύθηκε δηλαδὴ. Καὶ φέρνονται μὲ τρόπο προσβλητικὸ στὶς δωρεὲς τοῦ Θεοῦ, σὰν νὰ πουλοῦνε καὶ ν' ἀγοράζουνε· καὶ κάνουν συμφωνίες καὶ ταιριάσματα ποὺ χρειάζονται πολὺ μεγαλύτερην ἀσφάλεια, ἀπὸ αὐτὲς ποὺ γίνονται στὶς διάφορες ἀγοραπωλησίες.

*
* *

Μάθετε λοιπόν, μὲ ποιὸν τρόπον ἔπαιρναν οἱ παλαιότεροι τὶς γυναῖκές τους καὶ ζηλέψετε τους. Πῶς λοιπόν τῶκαναν ἐκεῖνοι ; Αὐτὸ ποὺ ζητούσανε ἦτανε, νάχη καλὸ χαρακτήρα καὶ ἦθος, καὶ ψυχικὲς ἀρετές. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν τῶβρισκαν ἀπαράιτητο νὰ ξέρῃ γράμματα· καὶ δὲν ἐβασίζονταν στὸ χαρτὶ καὶ τὸ μελάνι, γιατί τοὺς ἔφθανε καὶ τὰ σκέπαζε ὅλα ὁ καλὸς χαρακτήρας τῆς ὑψης. Παρακαλῶ λοιπόν καὶ σᾶς, νὰ μὴν ζητᾶτε περιουσίες καὶ χρήματα, ἀλλὰ καλοὺς τρόπους καὶ καλωσύνη.

Ζήτησε νὰ βρῆς μιὰ κόρην εὐλαβικὴ καὶ στοχαστικὴ· κι' αὐτὰ θ' ἀξίζουνε περισσότερο κι' ἀπὸ ἀμέτρητους θησαυροὺς. Ἄν ζητᾶς προτερήματα καὶ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ, θὰ σοῦλ-

θουνε κι' αυτά. "Αν όμως παρατρέχοντας εκείνα κυνηγᾶς αυτά, θὰ τὰ χάσης στὸ τέλος ὅλα. Μὰ ὁ τάδε—λέει κάποιος—ἔγινε πλούσιος ἀπὸ τὴν γυναῖκά του. Δὲν ντρέπεσαι νὰ μοῦ φέρνης τέτοια παραδείγματα ; Προτιμῶ χίλιες χορὲς νὰ ψωμοζήτῶ, ἄκουσα νὰ λένε πολλοί, παρὰ νὰ πλουτίσω ἀπὸ τὴν γυναῖκά μου. Γιατὶ ποῖο πρᾶγμα ὑπάρχει, πού νᾶναι σιχαμερώτερον ἀπὸ ἓνα τέτοιο πλοῦτο; Τί εἶναι φαρμακερώτερο ἀπὸ μιὰ τέτοια καλοπέραση ; Καὶ τί εἶναι ἀναξιοπρεπέστερο ἀπὸ τὸ ν' ἀναδειχθῆς μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, καὶ νὰ κουβεντιάζεται ἀπὸ ὅλους, πῶς ὁ δεῖνα γίνηκε πλούσιος ἀπὸ τὴν γυναῖκά του.

* *

Καὶ παραλείπω τὶς ἐνδοικογενειακὲς ἀηδίες, πού εἶναι ἀναπόφευκτο νὰ συμβαίνουν ἀπ' αὐτό· τὴν ἔπαρση δηλαδὴ τῆς γυναίκας, τὴν δουλοπρέπεια, τοὺς καυγάδες, καὶ τὰ ντροπιασμένα καμώματα τῶν ὑπηρετῶν. Ὁ θεόφτωχος...ὁ κουρελιάρης...ὁ τιποτένιος κι' ἀπὸ τιποτένια γενηᾶ...γιατί, τί εἶχε καὶ τί ἔφερε μαζί του σὰν ἤλθε... Ὅλα δὲν ἦτανε τῆς κυρίας ;

Δὲν δίνεις ὅμως καμμιά σημασία στὰ λόγια αὐτά· γιατί δὲν εἶσαι πραγματικὰ ἐλεύθερος ἄνδρας. Ἐπειδὴ καὶ οἱ παράσιτοι ἀκοῦνε τρισευρότερα ἀπ' αὐτό, κι' ὅμως δὲν τοὺς κάνουν καμμιὰν ἐντύπωση· παρόμοια κι' αὐτοί, ὄχι μονάχα δὲν στενοχωριοῦνται, ἀλλὰ καὶ καμαρώνουν γιὰ τὴν ντροπὴν αὐτῆ. Κι' ὅταν τοὺς τὰ λέμε, ἀπαντοῦνε· ἄς εἶναι κάτι καλὸ κι' εὐχάριστο κι' ἄς μὲ πνίγη... Πῶ, πῶ, τί κατορθώνει ὁ Διάβολος! Πόσες παροιμίαι ἐξεφούρνησε στὸν κόσμον, πού ἔχουνε τὴ δύναμη ν' ἀναποδογυρίζουνε ὀλάκαιρη τὴ ζωὴ αὐτῶν πού εἶναι τέτοιοι! Πρόσεξε ὅμως καλὰ, πόση καταστροφὴ κλείνει μέσα του αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ σατανικὸ κι' ὀλέθριο ρητό, πόσο μεγάλη. Γιατὶ δὲν λέει τίποτε ἄλλο, παρὰ αὐτὰ ἐδῶ τὰ λόγια. Νὰ μὴν δίνης καμμιὰν ἀπολύτως σημασία στὸ τί εἶναι σεμνόν, οὔτε νὰ σκοτίζεσαι, τί εἶναι δίκαιο· πέταξέ τα στὰ σκουπίδια ὅλα αὐτά· κι' ἓνα μονάχα νὰ κυνηγᾶς, τὸ πῶς θὰ εὐχαριστηθῆς.

Καὶ νὰ τὸ προτιμᾶς, ἔστω κι' ἂν σὲ πνίγη κάποιο πρᾶγμα· ἔστω κι' ἂν σὲ φτύνουν καταπρόσωπα ὅλοι πού σὲ συναπαντοῦνε· ἔστω κι' ἂν σοῦ πετοῦνε λάσπες στὸ πρόσωπό σου· κι' ἂν σ' ἀποδιώχνουν ἀκόμη σὰν σκυλλί, ὅλα νὰ τὰ ὑπομένης! Τί ἄλλο θᾶλεγαν λοιπὸν τὰ γουρούνια, ἂν ἦτανε βολετὸ νὰ μιλήσουν ; Τί θᾶλεγαν τὰ βρωμόσκυλλα ; Ἴσως ὅμως οὔτε κι' ἐκεῖνα δὲν θὰ μιλοῦσαν ἔτσι, ὅπως τὸ κατώρθωσεν ὁ Διάβολος νὰ μιλοῦνε, σὰν νᾶναι λυσσιασμένοι, οἱ ἄνθρωποι.

Γι' αὐτὸ σᾶς παρακαλῶ, ἔχοντας τὴ συναίσθηση πόσην ἀδιαντροπιὰ φανερώνουν τὰ λόγια αὐτά, ν' ἀποφεύγετε τὶς

τέτοιες παροιμίες, και νὰ προτιμᾶτε τὰ λόγια τῆς ἁγίας Γραφῆς, πού ἀντιμάχονται σ' αὐτές· «Μὴ πορεύου—φῆσιν—ὀπίσω τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου, και ἀπὸ τῶν ὀρέξεων σου κωλύου» (1). Νὰ μὴν ἀκολουθῆς τις ἐπιθυμίες τῆς ψυχῆς σου, και νὰ συγκρατῆς τὸν ἑαυτό σου ἀπὸ τὰ κέφια σου. Και γιὰ τις κακὲς γυναῖκες, λέει τ' ἀντίθετο πρὸς τὴν παροιμίαν αὐτήν· «Μὴ πρόσεχε φαύλη γυναικί· μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης, ὃ πρὸς καιρὸν λιπαίνει σὸν φάρυγγα ὕστερον μέντοι πικρότερον χολῆς εὐρήσεις, και ἠκονισμένον μᾶλλον μαχαίρας διστόμου» (2). Νὰ μὴν δίνης προσοχή στὴ διεφθαρμένη γυναῖκα· γιὰτὶ ἀπὸ τὸ στόμα μιᾶς γυναικὸς πόρνης στάζει μέλι· πού προσωρινὰ εὐχαριστεῖ τὸ λαρύγγι σου· σὲ λίγο ὁμως θὰ τὸ βρῆς πικρότερο κι' ἀπὸ τὴν χολή και κοφτερότερο κι' ἀπὸ δίκτοπο μαχαίρι.

* *

Αὐτὰ λοιπὸν ν' ἀκοῦμε, κι' ὄχι ἐκεῖνα· γιὰτὶ ἀπὸ ἐκεῖ ξεφυτρώνει κάθε ἀναξιοπρέπεια και ὅλοι οἱ δουλόπρεποι στοχασμοί· ἀπὸ ἐκεῖ γίνονται ἄλογα ζῶα οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι· γιὰτὶ σύμφωνα μὲ τὴν παροιμίαν αὐτή, τὴν ἡδονὴ ζητᾶνε παντοῦ, πού και χωρὶς και νὰ σᾶς τῶλεγα ἐγώ, ἀπομονάχη τῆς εἶναι καταγέλαστη. Γιατί, σὰν τὴν χορτάσωμε, ποιὸ κέρδος μᾶς μένει ἀπὸ τὴν γλύκα τῆς ;

Πάψετε λοιπὸν νὰ καταγίνεστε μὲ τόσο γελοῖα πράγματα· και ν' ἀνάβετε τὸ καμίνι και τὴν ἄσβυστη φωτιὰ τῆς Κόλασης. Κι' ἐπὶ τέλους, ἄς μαντέψωμε ἔστω κι' ἀργὰ τὰ μελλούμενα, ὅπως αὐτὸ εἶναι και τὸ σωστό, κι' ἄς ἀποδιώξωμε τὴν ἀπολησμονιά τους ἀπὸ τὰ μάτια μας. Και γιὰ νὰ περάσωμε τὴν ζωὴ μας ἐδῶ καλά, και μὲ πολλὴν εὐλάβεια και σεμνότητα· και γιὰ ν' ἀπολαύσωμε τ' ἀγαθὰ τῆς ἄλλης ζωῆς.

Ἐναντίον τῆς γυναικείας πολυτέλειαις.

(Ἀπὸ τὴν ὁμιλία του στὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο).

Σεῖς οἱ χρυσοφορεμένες γυναῖκες, πού εἶδατε τὴν πορεία τῶν Μυροφόρων ἐκείνων γυναικῶν, καιρὸς εἶναι πλέον, ἔστω κι' ἀργὰ, νὰ διώξετε ἀπὸ πάνω σας τὴν ἀρρώστεια τῆς ἐπιθυμίας τῶν χρυσαφικῶν. Κι' ἂν πραγματικὰ ζηλεύετε τις

1. Ἐκκλ. 1η', 30.

2. Παροιμ. ε, 2,4.

γυναίκες εκείνες, αλλάξετε τὰ στολίδια πού φορεῖτε κι' ἀντίς γι' αὐτά, πάρτε γιά φορεσιά σας τὴν ἔλεημοσύνη.

* *

Ποιὰ εἶναι, πές μου, ἡ ὠφέλειά σου ἀπὸ τὰ πολύτιμα αὐτὰ πετράδια κι' ἀπὸ τὰ χρυσακέντητα φορέματα ; Εὐχαριστιέται, λές, κι' αἰσθάνεται χαρὰ γι' αὐτὰ ἡ ψυχὴ μου. Μὰ ἐγὼ σ' ἀρώτησα ποιοὺ εἶναι τὸ κέρδος σου· καὶ σὺ μοῦ ἀνάφερες τὴ βλάβη σου. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει τίποτα χειρότερο, ἀπὸ τὸ νὰ καταγίνεται κανεὶς μ' αὐτά, καὶ νὰ χαίρεται καὶ νᾶναι σὰν ὑφασμένος μαζί τους. Καὶ γίνεται τρισχειρότερη ἡ φοβερὴ αὐτὴ σκλαβιά, ὅταν κανεὶς καὶ σκλάβος, μὰ κι' εὐχαριστημένος γι' αὐτὸ εἶναι. Γιατὶ μὲ ποιοὺ πνευματικὸ ζήτημα, ὅπως εἶναι καὶ τὸ πρεπούμενο, θ' ἀπασχοληθῆ ἴσως τότε του ; Καὶ ποτέ της μιὰ γυναῖκα πού νομίζει πὼς ἀξίζει νὰ χαίρεται καὶ νᾶναι δεμένη μὲ τὰ χρυσαφικά, δὲν θὰ καταφρονέση, ὅπως εἶναι τὸ σωστό, τὶς μικροφροντίδες τῆς χαμοζωῆς ! Γιατὶ κι' ἓνας πού εἶναι μέσα στὴ φυλακὴ καὶ εἶναι εὐχαριστημένος γι' αὐτό, ποτέ του δὲν θὰ τὸ θελήσῃ νὰ ἐλευθερωθῆ· τὸ ἴδιο λοιπὸν κάνει κι' αὐτὴ. Ἄλλὰ σὰν κάποια, πού ἔχει γίνῃ σκλάβη τῆς πονηρῆς αὐτῆς ἐπιθυμίας, δὲν θὰ τὸ βαστάξῃ οὔτε μιὰ λέξη πνευματικὴ ν' ἀκούσῃ, μὲ τὴν σοβαρότητα καὶ τὴν προσοχὴ πού πρέπει, κι' ὄχι μάλιστα νὰ τὸ κάμῃ ἔργο της καὶ δουλειά της.

* *

Ποιοὺ εἶναι λοιπὸν τὸ κέρδος σου ἀπὸ τὰ στολίδια κι' ἀπὸ τὴν βλακειαν αὐτὴν ; Πές μου το ! Μ' ἀρέσει, λέει. Πάλιν γιά τὴν βλάβη σου καὶ γιά τὸν ὀλεθρὸ σου μοῦ ἀνάφερες. Μὰ κι' ὅσοι μὲ βλέπουνε—μ' ἀπαντᾷ—μὲ τιμοῦνε ἐξαιρετικά. Καὶ τί κερδίζεις μ' αὐτό ; Γιατὶ αὐτὸ σοῦ φέρνει κι' ἄλλην ἐπιπρόσθετη βλάβη, ὅταν σὲ ξεσηκώνῃ στὴν ἀκαταδεξιὰ καὶ στὴν παραλόγιαση.

Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἀφοῦ δὲν μοῦπες ἐσὺ τὸ κέρδος σου, κάμε τώρα ὑπομονή, νὰ σοῦ διηγηθῶ ἐγὼ τὶς ζημίες σου. Ποιὲς εἶναι λοιπὸν οἱ βλάβες σου ἀπὸ τὸ ζήτημα αὐτό ; Ἡ ἔγνοια καὶ οἱ φροντίδες πού εἶναι πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν εὐχαρίστηση πού αἰσθάνεσαι. Γι' αὐτὸ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς πού σὲ βλέπουν, καὶ μάλιστα αὐτοὶ πού εἶναι καλοζωισμένοι, εὐχαριστιοῦνται περισσότερο ἀπὸ ἐκείνη πού φορεῖ τὰ στολίδια. Γιατὶ ἐσὺ μὲν κοπιᾷς γιά νὰ στολισθῆς μ' αὐτά· ἐκεῖνοι ὅμως χορταίνουσι, χωρὶς κόπο, τὰ μάτια τους. Ἄλλη πάλιν ζημία σου εἶναι, ὅτι γίνεται ταπεινὴ ἡ ψυχὴ σου, κι'

ὅτι σὲ βασκαίνουν ἀπὸ παντοῦ. Γιατὶ αὐτὲς ποὺ σὲ εἶδαν ἀπὸ κοντὰ κι' ἔδαγκώθησαν, τὰ βάζουν μὲ τοὺς ἄνδρες τους καὶ ξεσηκώνονται πόλεμοι φοβεροὶ ἐναντίον σου.

* *

Μαζί δὲ μ' αὐτά, κι' ὅτι ὁλος σου ὁ καιρὸς κι' ὅλη σου ἡ φροντίδα ξοδεύονται σ' αὐτά· ὅτι δὲν πολυγνοιάζεσαι γιὰ τοὺς πνευματικούς ἀγῶνες· ὅτι γεμίζεις ἀπὸ ὑπερηφάνεια καὶ ἀποκοτιὰ καὶ ἀπὸ ματαιοδοξία· ὅτι ἔχεις δεθῆ μὲ τὴ γῆ κι' ὅτι μαδοῦνε τὰ φτερά σου· κι' ἀντὶς νὰ εἶσαι ἀετὸς, γίνεσαι σκύλλος καὶ γουροῦνι. Γιατί, ἀφήνοντας τὸ νὰ βλέπῃς καὶ τὸ νὰ πετᾷς πρὸς τὸν οὐρανό, σκύβεις κατάχαμα ὅπως οἱ χοῖροι· καὶ καταγίνεσαι μὲ τὰ μέταλλα καὶ μὲ τὰ βραχιόλια, κι' ἀποκτᾷς μιὰ ψυχὴ ταπεινὴ κι' ἀνελεύθερη.

Μὰ κάνεις τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀγορᾶς νὰ γυρίζουνε καὶ νὰ σὲ βλέπουνε, ὅταν φανῆς; Μὰ γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο δὲν θάπρεπε νὰ χρυσοφορᾷς, γιὰ νὰ μὴν γίνεσαι θέατρο τοῦ κόσμου, καὶ γιὰ νὰ μὴν ἀνοίξης τὰ στόματα πολλῶν κατηγορῶν σου. Γιατὶ κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς ποὺ γυρίζουνε καὶ σὲ βλέπουνε δὲν σὲ θαυμάζει· ἀλλὰ σὲ κατηγοροῦνε σὰν φιλάρεσκη καὶ σὰν φαντασμένη καὶ σὰν σαρκικὴ γυναῖκα. Κι' ἂν μπῆς καὶ στὴν Ἐκκλησία, βγαίνεις χωρὶς τίποτα νὰ κερδίσης, ἐκτὸς ἀπὸ ἀμέτρητες κοροϊδίες, καὶ κακολογίες κι' ἀναθεματίσματα· κι' ὄχι μονάχα ἀπ' αὐτοὺς ποὺ σὲ βλέπουν, μὰ κι' ἀπὸ τὸν Προφήτη· γιατί μόλις σ' ἀντικρύσει θὰ φωνάξῃ ὁ μεγαλοφωνότατος Ἡσαΐας: «Τάδε λέγει Κύριος ἐπὶ τὰς ἀρχούσας θυγατέρας Σιών. Ἐνθ' ὧν ἐπορεύθησαν ὑψηλῶ τραχήλῳ καὶ νεύμασιν ὀφθαλμῶν, καὶ τῆ πορεία τῶν ποδῶν σύρουσαι τοὺς χιτῶνας καὶ ταῖς ποσὶν ἅμα παίζουσαι· ἀνακαλύψει Κύριος τὸν κόσμον αὐτόν, καὶ ἔσται αὐτὴ ὀσμῆς ἡδείας κονιορτός, ἀντὶ δὲ ζώνης σχοινίῳ ζώση». Αὐτὰ λέει ὁ Θεὸς στὶς ἀρχόντισσες τῆς Σιών. Γιὰ νὰ τὶς τιμωρήσῃ, ποὺ ἐβαδίζανε στὸ δρόμο μὲ τὰ κεφάλια τους, ψηλά καὶ μὲ γνεψίματα τῶν ματιῶν τους, καὶ σέρνοντας τοὺς χιτῶνες τους στὸ βάδισμά τους καὶ κινώντας μαζί καὶ τὰ πόδια τους, ὁ Θεὸς θὰ τ' ἀνακαλύψῃ τὰ στολίδια τους κι' ἀντὶς γιὰ γλυκομύριστα ἀρώματα, θὰ γίνουν τὰ πάντα σκόνῃ κι' ἀντὶς γιὰ ζῶνες, θὰ φορέσουμε στὴ μέση τους σχοισιά. (1) Αὐτὰ σὲ περιμένουν, ἀντὶ γιὰ τὰ στολίδια σου. Γιατὶ δὲν τὰ εἶπε γιὰ ἑκείνες μονάχα, ἀλλὰ καὶ γιὰ κάθε γυναῖκα ποὺ τὶς μιμεῖται. Ἄλλὰ κι' ὁ Παῦλος στέκεται μαζί του κατήγορος, παραγγέλλοντας πρὸς τὸν Τιμόθεο νὰ λέῃ στὶς γυναῖκες: «Μὴ ἐν

1. Ἑσ. γ' 16. 17.24.

πλέγμασιν, ἢ χρυσίῳ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμοῖς πολυτελεῖ κοσμεῖν ἑαυτάς»· νὰ μὴ στολιζῶνται μὲ πλεκτὰ καὶ χρυσαφικὰ καὶ μαργαριτάρια καὶ μὲ λουσαῖτα φορέματα (2). Ὡστε ἀπὸ κάθε μεριὰ εἶναι βλαβερὸ τὸ νὰ χρυσοστολιζέσαι· πρὸ παντὸς ὅμως, ὅταν μπαίνης στὴν ἐκκλησίαν, ὅταν περνᾷς ἀνάμεσα ἀπὸ ζητιάνους. Κι' ἂν κάποτε τάποφάσιζες νὰ βαρειοκατηγορήσης τὸν ἑαυτό σου, δὲν θὰ ντυνόσουνα δαφορετικά, παρὰ φορώντας τὸ προσωπεῖο αὐτὸ τῆς σκληρότητος καὶ τῆς ἀπανθρωπιᾶς.

Γιατὶ σκέψου πόσα πεινασμένα στομάχια προσπερνᾷς ἀδιάφορη, μὲ τὴν ἐμφάνισή σου αὐτή· καὶ πόσα γυμνὰ κορμιά, μὲ τὴν σατανικὴ σου αὐτὴ φαντασιοπληξία. Πόσο προτιμώτερον εἶναι, ἀντὶς νὰ τρυπᾷς τοὺς λοβούς τῶν αὐτιῶν σου καὶ νὰ κρεμνᾷς ἀπ' αὐτὰ— ὅλως διόλου μάταια κι' ἄσκοπα —νὰ φροντίσης γιὰ τὴν διατροφή ἀμέτρητων φτωχῶν, νὰ θρέψης πεινασμένες ψυχές. Γιατὶ μήπως ἀξίζει ἐγκώμιο τὸ νᾶναι κανεὶς πλούσιος; μήπως ἀξίζει κανένα ἔπαινο, τὸ νᾶσαι χρυσοφορεμένη; Κι' ἂν τᾶχης ἀκόμη ἀποκτήσει καὶ τὰ φορεῖς μὲ τίμιους κόπους, καὶ πάλιν θὰ σοῦτανε, κι' ἔτσι, πολὺ μεγάλη κατηγορία αὐτὸ ποὺ κάνεις· ὅταν ὅμως τᾶχεις ἀποκτήσει καὶ μ' ἀδικίες, σκέψου τότε πόσο φοβερὸ εἶναι τὸ πρᾶγμα αὐτό.

* * *

Σ' ἀρέσουνε ὅμως τὰ παινέματα καὶ ἡ δόξα; Γδύσου λοιπὸν παρευθὺς τὴν καταγέλαστη αὐτὴ φορεσιά, καὶ τότε, ὅλοι θὰ σὲ θαυμάσουν. Καὶ τότε καὶ δόξα θὰ χαρῆς καὶ θ' ἀπολαύσης ὀλόαγνην εὐχαρίστηση· ὅπως τώρα εἶσαι γεμάτη ἀπὸ κατηγορίες κι' ἀπὸ ἀναμπαίγματα, ποὺ γίνονται ἀφορμὴ νὰ σοῦ γεννοῦν πολλὲς αἰτίες γιὰ νὰ στενοχωριέσαι. Γιατί, ἂν τύχη νὰ χάσης κάποιο ἀπ' αὐτὰ, σκέψου πόσα κακὰ θὰ σοῦ γεννηθοῦν ἀπ' αὐτό· πόσες ὑπηρετίες μαστιγώνονται, πόσοι ἄνδρες ἐνοχλοῦνται· πόσοι τραβοκοπιοῦνται ἄδικα· πόσοι πᾶνε στὴ φυλακή. Κι' ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ αὐτὴ καὶ δίκες μᾶς γίνονται, καὶ μηνύσεις κι' ἀμέτρητα ἀπὸ παντοῦ ἀναθεματίσματα καὶ κατηγορίες· στὶς γυναῖκες ἀπὸ τοὺς ἄνδρες τοὺς· στοὺς ἄνδρες ἀπὸ τοὺς φίλους των, καὶ στὴν ψυχὴ μας ἀπὸ τὸν ἑαυτό της.

Δὲν θὰ χαθῆ ὅμως τίποτα. Δὲν εἶναι καθόλου εὐκόλο τὸ πρᾶγμα αὐτό. Μὰ κι' ἂν τὰ σώσης γιὰ πάντα, καὶ πάλιν δίνουν, μὲ τὸ νὰ σωθοῦνε, πολλὲς σκοτοῦρες καὶ φροντίδες κι' ἀηδία, καὶ κανένα κέρδος. Γιατὶ τί εἰσόδημα ἔχει μιὰ οἰκογένεια ἀπ' αὐτὰ; καὶ τί κερδίζει αὐτὴ ποὺ τὰ φορεῖ; Ὡφέ-

λεια μὲν δὲν ἔχει καμμιὰν ἀπολύτως, εἶναι ὅμως ὅλως διόλου ἀντιπαθητικὸ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ· κι' ἀπὸ παντοῦ σηκώνονται κατηγορίες.

* *

Πές μου, πὼς θὰ μπορέσης νὰ φιλήσης καὶ ν' ἀγγίξης τὰ πόδια τοῦ Χριστοῦ, ὅταν εἶσαι μ' αὐτὸν τὸν τρόπο φτιασιδωμένη; Τ' ἀποστρέφεται ἐκεῖνος τὰ στολίσματα αὐτά. Γι' αὐτὸ καὶ καταδέχτηκε νὰ γεννηθῆ μέσα στὸ σπῆτι τοῦ ξυλουργοῦ· ἢ καλύτερα οὔτε καὶ σ' ἐκεῖνο τὸ σπῆτι, ἀλλὰ μέσα σ' ἓνα σπῆλαιο καὶ σ' ἓνα παχνί. Πὼς λοιπὸν θὰ μπορέσης νὰ τὸν ἀντικρύσης, ἀφοῦ δὲν ἔχεις τὴν ὁμορφιά πού τ' ἄρᾶσει, ἀφοῦ δὲν στολίζεσαι μὲ τὰ στολίδια πού τοῦ εἶναι εὐχάριστα ἀλλὰ μὲ μισητά; Γιατὶ ὅποιος τὸν πλησιάζει δὲν πρέπει νὰ στολίζεται μὲ τέτοια φορέματα, ἀλλὰ νὰ ντύνεται μὲ τὴν ἀρετή.

* *

Βάλε στὸ νοῦ σου, τί εἶναι τέλος πάντων τὸ χρυσάφι αὐτό. Τίποτε ἄλλο, παρὰ χῶμα καὶ στάκτη. Ρίξε του νερό, καὶ παρευθὺς θὰ γίνῃ λάσπη. Σκέψου καὶ ντράπου, πού κάνεις ἀφεντικό σου τὴ λάσπη· καὶ πού τὰ παρατᾶς ὅλα, γιὰ νὰ καταγίνεται πάντα σου μ' αὐτά· καὶ νὰ τὴν σηκώσης καὶ νὰ τὴν περιφέρῃς παντοῦ, κι' ὅταν ἀκόμη μπαίνῃς μέσα στὴν Ἐκκλησία, πού τότε κυρίως θᾶπρεπε νὰ τὴν ἀποφεύγῃς. Γιατὶ δὲν ἐκτίσθησαν οἱ Ἐκκλησίες γιὰ τὸν λόγον αὐτόν, γιὰ νὰ κἀνης ἐσὺ τὴν ἐπίδειξιν αὐτῆ τοῦ πλοῦτου σου, ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξῃς τὸν πνευματικὸ σου πλοῦτο. Σὺ ὅμως, σᾶμπως νὰ πηγαίνῃς σὲ κάποια πομπή, παρόμοια καλλωπίζεσαι σ' ὅλο σου τὸ κορμί, καὶ μιμῆσαι τὶς θεατρίνες· καὶ παρόμοια σὰν αὐτὲς φορτώνεσαι μὲ τὸ καταγέλαστο αὐτὸ φορτίο. Καὶ σκανδαλίζονται πολλοὶ ἀπὸ τὸ πρᾶγμα αὐτό. Κι' ὅταν ἀπολύσῃ ἢ Ἐκκλησία στὰ σπῆτια, τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ, αὐτὰ μπορεῖ ν' ἀκούσῃ κανεὶς νὰ διηγοῦνται οἱ περισσότεροι. Γιατὶ παραλείποντας νὰ μιλοῦνε τὸ τί εἶπε ὁ προφήτης κι' ὁ ἀπόστολος, κουβεντιάζουνε γιὰ τὰ λουσαῖτα φορέματα, γιὰ τὶς μεγάλες διαμαντόπετρες καὶ τὴν ἄλλην ὅλην ἀσχημιὰν ἐκείνων πού τὰ φορούσανε.

* *

Αὐτὰ σᾶς κάνουν ἀσυμπάθιστες, ὅπως κι' ὅλους τοὺς σπιτικούς σας. Γιατὶ κανένας σας δὲν θὰ τ' ἀποφάσιζε εὐκολὰ νὰ κομματιάσῃ κάποιο ἀπὸ τὰ χρυσαφικὰ αὐτά, γιὰ νὰ θρέψῃ ἓναν πεινασμένον ἄνθρωπο. Γιατὶ ὅταν σὺ ἢ ἴδια προτιμᾶς νὰ στενοχωρηθῆς, παρὰ νὰ τὰ ἰδῆς νὰ λιγοστεύουν, πὼς θὰ

μποροῦσες νὰ θρέψης κάποιον ἀπ' αὐτά ; Γιατί οἱ περισσότεροι τάγαποῦν σὰν νάχουνε κι' αὐτὰ ζωὴ καὶ ψυχὴ, κι' ὄχι λιγώτερο ἀπὸ τὰ παιδιὰ τους. Ποτὲ δὲν γίνεται αὐτό, λέει κάποια. Δείξετέ μου το λοιπὸν αὐτό· δείξετέ μου το μὲ ἔργα, γιατί ὡς τώρα βλέπω νὰ γίνεται τὸ ἀντίθετο. Γιατί ποιά ἀπὸ σᾶς, πού τὴν ἔχει κυριέψει ἡ ἀγάπη τους, μπόρεσε καμμιά φορά, λυώνοντας στὸ χωνευτήρι κάποιον ἀπ' αὐτά, νὰ σώσει, ἔτσι ἀπὸ τὸν θάνατον τὴν ψυχὴν ἑνὸς παιδιοῦ ; Ποιὸς ἐξαγόρασε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν ψυχὴν του πού χάνεται ; Τὸ ἀντίθετο λοιπὸν συμβαίνει· καὶ οἱ περισσότεροι πουλοῦνε γι' αὐτὰ κάθε ἡμέρα τὴν ψυχὴν τους. Κι' ἂν μὲν ἀρρωστήσουν σωματικά, κάνουν τὰ πάντα. Ἐὰν ὅμως ἴδουνε πῶς ἔχει ἀρρωστήσει ἡ ψυχὴ τους, δὲν κάνουν τίποτα παρόμοιο· ἀλλὰ παραμελοῦνε καὶ τὴν δικήν τους καὶ τῶν παιδιῶν τους τὴν ψυχὴν, γιὰ νὰ κατορθώσουν νὰ γιατρευθοῦν μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ.

* *

Καὶ σὺ μὲν στολιζέσαι μὲ χρυσαφικά, πού ἀξίζουνε ἀμέτρητους θησαυρούς· τὸ δὲ μέλος τοῦ Χριστοῦ δὲν μπορεῖ νάχη οὔτε τὴν ἀπόλαυση τῆς ἀπαραίτητης τροφῆς του. Κι' ὅμως ὁ κοινὸς μας Δεσπότης, ὅλα μᾶς τὰ μοίρασεν ἐξίσου· καὶ τὸν οὐρανὸν, κι' αὐτὰ πού βρίσκονται στὸν οὐρανὸν, καὶ τὸ πνευματικὸν του συμπόσιο. Σὺ ὅμως δὲν τοῦ δίνεις οὔτε κι' αὐτὰ πού πετᾶς, γιὰ νὰ μένης πάντα δεμένη, μὲ τὶς φοβερὲς αὐτὲς ἀλυσίδες. Κι' ἀπ' αὐτὸ προέρχονται ἀπροσμέτρητα κακά. Ἐπ' αὐτὸ καὶ οἱ ἄσωτῆρες τῶν ἀνδρῶν, ὅταν τοὺς μαθαίνετε νὰ μὴ σοβαρεύονται ἀλλὰ νὰ χαίρωνται μ' αὐτὰ πού στολιζονται οἱ πρόστυχες γυναῖκες. Γι' αὐτὸ καὶ πιάνονται γρήγορα στὰ δίκτυα τους. Γιατί ἂν τὸν μάθαινες αὐτὰ μὲν νὰ τὰ καταφρονᾷ, νὰ εὐχαριστιέται δὲ μὲ τὴν φρονιμάδα, μὲ τὴν εὐλάβεια καὶ μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη, δὲν θὰ πιανόντανε εὐκόλα αἰχμάλωτος μὲ τὰ φτερὰ τῆς ἄσωτείας. Γιατί μιὰ γυναῖκα διεφθαρμένη μπορεῖ καὶ μ' αὐτὰ καὶ μ' ἄλλα περισσότερα νὰ στολιστῇ σ' ἐκείνους ὅμως δὲν εἶναι αὐτὸ βολετό.

* *

Συνήθισέ τον λοιπὸν νὰ χαίρεται μὲ τὰ στολίδια αὐτά, πού δὲν μπορεῖ νὰ τὰ συναντήσῃ σὲ μιὰ κακὴ γυναῖκα. Καὶ πῶς λοιπὸν θὰ τὸ κατορθώσῃς νὰ τὸν συνηθίσῃς σ' αὐτό; Ἐὰν βγάλῃς τὰ στολίδια ἐκεῖνα, καὶ στολισθῇς μ' αὐτά. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο κι' ὁ ἄνδρας θ' ἀσφαλισθῇ καὶ σὺ θάσαι τιμημένη, κι' ὁ Θεὸς θὰ μᾶς εἶναι εὐσπλαγχνικός, καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ μᾶς θαυμάσουν.

ΤΑ ΑΠΛΩΜΕΝΑ ΧΕΡΙΑ

“Όταν στο ναό ἀντικρύζω τὰ ἀπλωμένα σου χέρια, κυριεύομαι ἀπὸ δέος.

Εἶναι ἀπαράλλακτα τὰ ἀπλωμένα σου χέρια μὲ τὰ δικά μας. Ἔχουν σάρκα καὶ ὀστέα καὶ νεῦρα, ὅπως τὰ ἀνθρώπινα. “Ὁμως δὲν ἀνήκουν σὲ ἄνθρωπο. Ἀνήκουν σὲ σένα, τὸν Υἱὸ καὶ Λόγο τοῦ Θεοῦ, ποῦ σαρκώθηκες γιὰ χάρι δική μας. Κι’ ὅπως βρίσκονται στὴ στάσι αὐτή, προβάλλουν νωπές οἱ πληγές. Οἱ πληγές, ποῦ ἀνοιξαν τὰ καρφιά, καθὼς ἓνα ζευγάρι χέρια λογικοῦ σου πλάσματος τὰ χτύπησε μὲ μανία. Καὶ τὸ αἷμα, ὀλοπόρφυρο, στάζει ἀκόμα καὶ ποτίζει τὴ γῆ.

Τὰ ἀπλωμένα χέρια σου ζωντανεύουν μπροστά μου τὸ μεγάλο μυστήριο, ποῦ, σχεδιασμένο ἄχρονα ἀπ’ τὸν ἄχρονο Πατέρα, κλείστηκε σταὺς δυὸ «ἐν χρόνῳ» σταθμούς, στὴ Βηθλεὲμ καὶ στὸ Γολγοθᾶ.

«Ὁ λόγος ὁ τοῦ Θεοῦ ἄσαρκος ὢν ἐνεδύσατο τὴν ἁγίαν σάρκα ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου ὡς νυμφίος ἱμάτιον»⁽¹⁾. Σὺ, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ντύθηκες—ὅπως ντύνεται ὁ νυμφίος, λίγο πρὶν ἀπ’ τὸ γάμο, τὸ καινούργιο του ροῦχο—τὴν ἀνθρώπινη σάρκα. Καὶ «ἐμίζας τὸ φθαρτὸν τῷ ἀφθάρτῳ καὶ τὸ ἀσθενὲς τῷ ἰσχυρῷ, ἵνα σώσης τὸν ἀπολλύμενον ἄνθρωπον»⁽²⁾.

«Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο» φωνάζει, μὲ ἔμπνευσι θεία, ὁ ὑψηπέτης μαθητὴς σου, ὁ Ἰωάννης⁽³⁾. Καὶ «ἤπλωσε τὰς παλάμας καὶ ἤνωσε τα τῷ πρὶν διεστῶτα».

Δὲν θὰ μπορούσε τὰ ἀπλωμένα στὸ σταυρὸ χέρια νὰ μὴν ἦταν τὰ δικά του; Νὰ ἦταν τὰ δικά μου χέρια; Τὰ χέρια, ποῦ ἀπλώθηκαν ἄκριτα, στὸ χῶρο τῆς τόσης εὐτυχίας, στὸν Παράδεισο, γιὰ νὰ ἐγγίσουν τὸν ἀπαγορευμένο καρπὸ;

Γνωρίζω τὴν ἀπάντησι, ποῦ θὰ μοῦ δώσης. Ἄν δὲν ἐρχόσυνα σὺ στὴ γῆ («ιερεῖον καὶ ἱερεῖς»⁽⁴⁾), θὰ ἔπρεπε τὰ δισεκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων, ποῦ πῆραν τὴ ζωὴ ἀπ’ τὸν πρῶτο γενάρχη τὸν Ἀδάμ, νὰ καθηλωθοῦν στὸ σταυρὸ καὶ νὰ τιμωρηθοῦν γιὰ τὴν φοβερὴ παραβίασι τῆς ἡθικῆς τάξεως καὶ τὴν προσβολὴ τῆς θείας δικαιοσύνης.

Τώρα, μὲ τὴν ἐνανθρώπησί σου ὑπῆρξες ὁ δεῦτερος Ἀδάμ, ποῦ, ἀντίθετα μὲ τὸν πρῶτο, ἐγίνες ἡ πηγὴ, ἀπ’ τὴν ὁποία τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀντλεῖ τὴ λύτρωσι, τὴ συγγνώμη καὶ τὴν ἁγιαστικὴ

1. Ἱππολύτου: Περὶ Χριστοῦ καὶ περὶ Ἀντιχρίστου, IV, 1.

2. Αὐτῷθι.

3. Ἰωάν. α’, 14.

4. Χρυσόστομου ἐκ τῶν πρὸς Ἑβρ. ὁμιλ. ιζ’.

χάρι. Μὲ τὸ νὰ πάρῃς τὴ δική μας φύσι, σὰν προζύμι, καὶ νὰ τὴν καθηλώσῃς στὸ σταυρό, ἔσωσες ὀλόκληρο τὸ φύραμα, τὴν ἀνθρωπότητα ἀπ' τὴ φοβερὴ θανατικὴ καταδίκη⁵⁾ καὶ τῆς ἔδωσες τὴ ζωὴ τὴν καινούργια καὶ πνευματικὴ καὶ ὑπερφυσικὴ. Τὴ ζωὴ τὴ δική σου.

Τὸ σκέπτομαι αὐτό, γι' αὐτὸ καὶ κυριεύομαι ἀπὸ βαθειὰ συγκίνησι κι' ἀπὸ δέος. Ἡ λύτρωσί μου καὶ ἡ θεοποίησί μου κόστισαν σὲ σένα μιὰ ἀσύλληπτη θυσία κι' ἓνα ἄμετρο πόνου.

***

Τὰ ἀπλωμένα σου χέρια!

Διακηρύττουν εἰς τὴν Ἐκκλησίᾳ πού βασιλεύει ἡ θυσία. Ἡ ἐκούσια, ἡ ὀλοκληρωτικὴ. Πού τὴν ἐπωμίστηκες σύ, ὁ ἀρχηγὸς χωρὶς καμμιὰ ὑστερόβουλη, προσωπικὴ διάθεσι.

Ἡ θυσία σου εἶναι προσφορὰ στὸ ἀνθρώπινο γένος ὀλοκάθαρη, κρυστάλλινη.

Μεῖς, οἱ ἄνθρωποι, καταχωροῦμε στὸ βιβλίον τῆς ἀτομικῆς μας ἱστορίας καὶ στὸ βιβλίον τῆς ἱστορίας τοῦ λαοῦ μας θυσίες, μικρὲς ἢ μεγάλες. Ὅμως αὐτὲς οἱ θυσίες δὲν εἶναι ἀπαλλαγμένες ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινο ἀτομισμὸ καὶ τὴν ἀνθρώπινη μικρότητα. Ὅποιος μελετᾷ, μὲ προσεκτικὸ μάτι, τὰ χρονικὰ τους, βλέπει τίς σιγιές. Τὴν ἀνθρωπάρεσκη διάθεσι νὰ πλαισιώσουμε τὸ ὄνομά μας μὲ δάφνες. Τὸ δόλιο ἀγῶνα νὰ ὑποσκελίσουμε τοὺς συναθλητὰς. Τὴ φτηνὴ αὐτοπροβολὴ καὶ τὴν αὐτοδιαφήμιση.

Στὴ δική σου θυσία αὐτὰ τὰ στοιχεῖα εἶναι πέρα ὡς πέρα ἄγνωστα. Σύ, πῆρες τὴν ἀνθρώπινη σάρκα μας ἀλλὰ δὲν πῆρες τίς μικρότητές μας καὶ τίς ἁμαρτίες μας. Ἡ ἀνθρώπινη φύσι σου ἦταν ἀπαράλλακτη μὲ ἐκείνη τὴν ὁποία «ἐκ πρώτης πλάσεως ὁ Ἀδὰμ ἀναμάρτητον ἔσχηκε»⁶⁾. Κι' ὅμως ὅλη ἡ ζωὴ σου, ἔτσι καὶ ἡ θυσία σου εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπ' τοὺς πλαγίους σκοποὺς καὶ τίς χαμηλὲς ἐπιδιώξεις. Ἡ κάθε φύσι τῆς πορείας σου πρὸς τὸ Γολγοθᾶ προβάλλει, ἀσύγκριτο κι' ἐπιβλητικὸ, ἓνα θεϊκὸ μεγαλεῖο. Ἀφίνει νὰ φανῇ ὀλοκάθαρα ἡ ἄπειρη ἀγιότης σου κι' ἡ ἀγνή σου πρόθεσι νὰ σώσῃς τὸ ἀνθρώπινο γένος.

Βλέπω καὶ μιὰ ἄλλη οὐσιαστικὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στὶς θυσίες, στὶς ὁποῖες ὑποβαλλόμεσθε συνήθως μεῖς οἱ ἄνθρωποι καὶ στὴ θυσία τὴ δική σου. Οἱ θυσίες οἱ δικές μας, τίς πιὸ πολλὰς φορές, εἶναι ἀναγκαστικὲς. Μᾶς ζώνουν καὶ μᾶς πιέζουν οἱ περιστάσεις, τὰ γεγονότα, οἱ ἄνθρωποι, πού κατέχουν τὴν ἐξουσία, οἱ θεσμοί.

5. Γρηγ. Ναζ. Λόγ. Α' 6.

6. Μ. Ἀθανασ. Κατὰ Ἀπολ. λόγος Β' 6.

Ὁ στρατιώτης, πὺ βρέθηκε στὴν ἀντάρα τῆς μάχης, δὲν βλέπει ἀπὸ πουθενὰ δρόμο ἀνοιχτό. Μπροστά τοῦ ἔχθροῦ τὰ βόλια. Πίσω ἡ ἀτιμωτική ρετσινιά τοῦ λιποτάκτη. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ σφίξιμο ἡ καρδιά του ἀτσαλώνεται καὶ παίρνει τὴν ἥρωϊκὴ ἀπόφασι, νὰ τραβήξῃ μπροστά.

Ἐπάρχουν καὶ φορές, πὺ δὲν μᾶς σφίγγουν οἱ περιστάσεις, ἀλλὰ μᾶς κυριεύει ἡ μέθη. Ἡ μέθη παραμερίζει τοὺς ὑπολογισμούς, νευρώνει τὴ θέλησι, ἐξάπτει τὸ ἀγωνιστικὸ ἔνστικτο. Καί, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασί της, κάνουμε πράξεις τολμηρές, πὺ δὲν θὰ τίς κάναμε ποτὲ «ἐν ψυχρῶ».

Ἡ δική σου θυσία δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα πιέσεως οὔτε καρπὸς μέθης. Εἶναι μιὰ ἐλεύθερη προσφορά, πὺ σχεδιάστηκε, πρὶν νὰ λάβῃ ἀρχὴ ὁ χρόνος καὶ ὁ κόσμος στοὺς κόλπους τῆς θεότητος. Καὶ πραγματοποιήθηκε μ' ὅλη τὴν ἡρεμία καὶ τὴν ἀπαλότητα «ἐν χρόνῳ».

Ὁ ἀπόστολὸς σου μᾶς τὸ θυμίζει: «γινώσκετε τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχεῖα πλουτήσητε»⁽⁷⁾.

Καὶ σὺ μᾶς τὸ ἐδήλωσες μὲ τὴ βαρυσήμαντῃ διακλήρουξί σου στοὺς Ἰουδαίους: «οὐδεὶς αἶρει τὴν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν»⁽⁸⁾.

Τολμῶ, Κύριε, νὰ προσθέσω καὶ μιὰ τρίτη διαφορὰ.

Ὅσο σκάβω, τόσο ἀνοίγονται μπροστά μου καινούργιοι, ἀνεξερεύνητοι χῶροι.

Οἱ δικές μας θυσίες προσφέρονται ἀπὸ ἀνθρώπους σὲ ἀνθρώπους. Ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἀτσαλένια θέλησι καὶ τὴν τόλμη, τίποτα δὲν χωρίζει τὸν ἥρωα ἀπ' τὸν κοινὸ θνητό. Ἡ λυσία τοῦ Γολγοθᾶ προσφέρθηκε ἀπὸ σένα στὸν «σαρκωθέντα» προαιώνιο Λόγο. Καὶ προσφέρθηκε γιὰ μᾶς τοὺς μικροὺς, ἀλλὰ καὶ βουτηγμένους στὴν ἁμαρτία ἀνθρώπους. «Ἐπὶ ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανες»⁽⁹⁾.

Μπροστά σ' αὐτὴ τὴ συγκατάβασι σταματᾶει ἡ σκέψι μου. Δὲν ἔχει τὴ δύναμι νὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα. Μόνον ἓνα οκεπέτομαι, χωρὶς νὰ μπορέσω νὰ συλλάβω σὲ βάθος καὶ πλάτος τὸ μυστήριο. Πῶς ὑπάρχει μέσα σ' αὐτὸ πολλή, μὰ πάρα πολλή, ἄπειρη, ἀγάπη.

***

Τὰ ἀπλωμένα σου χέρια μὲ συγκινοῦν. Γιατὶ μοῦ ἀποκαλύπτουν

7. Β'. Κορινθ. η' 9.

8. Ἰωάν. ι' 18.

9. Ρωμ. ε' 8.

πὼς στὸ οὐράνιο ἐργαστήριό σου, στὴν Ἐκκλησία σου, βασιλεύει ἡ ἀγάπη. Ἡ δική σου ἀγάπη. Ἡ πλατειά. Ἡ βαθειά.

Ἄποια πόρτα ἀνθρώπινη κι' ἂν δρασκελίσω, συναντῶ μπροστά μου ἄλλοτε ξετσιπίωτο, προκλητικὸ κι' ἄλλοτε ψιμυθιωμένο τὸ συμφέρον. Κι' ἐκεῖνοι, ποὺ διευθύνουν κι' ἐκεῖνοι, ποὺ διευθύνονται, εἶναι ἔτοιμοι νὰ φωνάξουν, νὰ διαπληκτιστοῦν, νὰ τσαλαπατήσουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μὴ ζημιωθοῦν, ἀλλὰ νὰ ἀσφαλίσουν μεγαλύτερο κέρδος.

Στὴν Ἐκκλησία σου βασιλεύει ἡ ἀγάπη. Ἡ δική σου ἀγάπη. Ποὺ προσφέρεται. Ποὺ θυσιάζεται. Δὲν ζητᾷς σὺ τίποτα νὰ κερδίσης ἀπ' τὴ δική μας παρουσία. Ἄλλωστε δὲν μᾶς ἔχεις κι' ἀνάγκη. (Τὰ σύμπαντα δοῦλα σά). Σὺ προσφέρεις γιὰ μᾶς. Σὺ θυσιάζεσαι. Τὴν Ἐκκλησία σου τὴ βλέπεις σὰν τὴν ἐκλεκτή σου ἀνύμφη». Καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἐξέχεας τὸ οἰκεῖον αἷμα, ἵνα αὐτῶν ἐξαγοράσης»⁽¹⁰⁾.

Ὁ ἀπόστολός σου μὲ διδάσκει: «Ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ... ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἕνδοξον τὴν Ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ρυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία καὶ ἄμωμος»⁽¹¹⁾.

Καὶ οἱ Εὐαγγελισταί, ποὺ ἱστοροῦν ταξινομημένα τὰ γεγονότα τῶν τελευταίων ἡμερῶν τῆς ἐπιγείου ζωῆς σου, καθὼς τὰ παρακωλύθησαν, καθὼς τὰ ἐζήσαν, μὲ ἰδιαίτερο τόνο μιλοῦν γιὰ τὴν ἀγάπη, ποὺ πότιζε τὴν κάθε σου σκέψι καὶ τὴν κάθε σου ἐνέργεια, καθὼς ἀνέβαινες στὸ Γολγοθᾶ, καθὼς ἔχυνες τὸ αἷμά σου, γιὰ νὰ λούσης καὶ νὰ καθαρίσῃς τοὺς «σπίλους» τῆς καρδιᾶς τῶν παιδιῶν σου καὶ νὰ ἀναδείξῃς ἁγία καὶ ἄμωμο τὴν Ἐκκλησία σου. «Ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς» γράφει ὁ ἐκλεκτὸς μαθητὴς τῆς ἀγάπης⁽¹²⁾.

Τέτοια ἀγάπη δὲν συνάντησα στὰ σπῖτια καὶ στὰ μαγαζιά καὶ στοὺς δρόμους τῆς γῆς μας. Οὔτε στὰ βιβλία, ποὺ διάβασα μέχρι σήμερα καὶ ποὺ διηγοῦνται τοὺς ἡρωϊσμούς καὶ τὴν αὐτοθυσία τῶν μεγάλων παιδιῶν τῆς ἀνθρωπότητος. Μόνο στὴν Ἐκκλησία σου τὴ συναντῶ, κάθε φορὰ, ποὺ γλιστρῶ κάτω ἀπ' τοὺς ἐπιβλητικούς θόλους τῆς κι' ἀντικρύζω τὰ χέρια σου τὰ ἀπλωμένα καὶ καρφωμένα πάντα στὸ ξύλο τοῦ σταυροῦ. Καθὼς σὲ βλέπω, νοιώθω κάτι νὰ μὲ συνεπαίρνη, νὰ μὲ συγκλονίξῃ. Κι' ἐπαναλαμβάνω αὐθόρμητα τὸ δικό σου τὸ λόγο. «Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον»⁽¹³⁾.

10. Ἱγνατίου πρὸς Φιλαδελφεῖς IX 20.

11. Ἐφεσ. ε' 25, 27.

12. Ἰωάν. ιγ' 1.

13. Ἰωάν. γ' 16.

***

Τὰ χέρια σου ἐξακολουθεῖς νὰ τὰ ἔχῃς καὶ σήμερα ἀπλωμένα.

Τὰ δείχνεις σὲ μᾶς, γιὰ νὰ μᾶς κάνῃς ν' ἀντιληφθοῦμε πόσο κόστισε ἡ λύτρωσις. «Οἱ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθημεν ἐκ τῆς ματαίας ἡμῶν ἀναστροφῆς πατροπαράδοτου, ἀλλὰ τιμῆν αἵματι ὡς ἀνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ»⁽¹⁴⁾.

Μᾶς τὸ θυμίζεις αὐτό, γιὰτι συχνὰ τὸ λησμονοῦμε. Κι' ἀρχίζουμε νὰ παίζουμε, ὅπως τὰ μικρὰ παιδιὰ, μὲ τὴ φωτιά, μὲ τὴν ἁμαρτία.

Ὅμως, καθὼς μᾶς δείχνεις τὶς πληγές σου, παίρνει ἰδιαιτερο νόημα καὶ ἡ πρόσκλησις τῆς ἀγάπης σου. «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, γὰρ ἡ ἀναπαύσω ὑμᾶς»⁽¹⁵⁾.

Ἐξακολουθεῖς νὰ ἔχῃς τὰ χέρια ἀπλωμένα καὶ νὰ μᾶς καλῆς. Γιὰ νὰ μᾶς χαρίσῃς ὅ,τι μᾶς λείπει. Τὴν ἀνακούφιση. Τὸ θάρρος. Τὴ γλυκεῖα ἐλπίδα.

Προσκαλεῖς τὰ πιστὰ σου παιδιὰ, ποὺ κουράζονται πάνω στὴ σκληρὴ πάλη. Προσκαλεῖς τὰ ἄπιστα, τὰ ὁποῖα, φεύγοντας ἀπὸ κοντὰ σου ἔπεσαν σὲ κακοτοπιές καὶ πληγώθηκαν καὶ πόνεσαν. Τὰ προσκαλεῖς μὲ τὴν ἴδια γλυκεῖα φωνή σου καὶ μὲ τὴν ἴδια κίνησι τῶν ματωμένων χεριῶν σου.

Εἶναι ἀλήθεια, πὼς μερικὲς φορὲς δειχνόμεσθε σκληροί, ἀνάληγτοι. Ἀκοῦμε τὴ φωνή σου. Βλέπουμε τὶς ματωμένες παλάμες. Κι' ὅμως, δὲν μετακινιόμαστε. Δὲν κάνουμε οὔτε ἓνα βῆμα, νὰ ρθοῦμε κοντὰ σου. Ἡ ἀνθρώπινη ἀδυναμία μᾶς νικάει. Κι' ἡ γοητεία τοῦ κακοῦ μᾶς καθηλώνει στὴ «χώρα καὶ τὴ σικιὰ τοῦ θανάτου»⁽¹⁶⁾. Μὰ καὶ τότε ἐξακολουθεῖς νὰ στέκεσαι στὴν ἴδια στάσι, νὰ κάνῃς τὴν ἴδια κίνησι, ν' ἀπευθύνῃς τὴν ἴδια πρόσκλησις: «Ἐλᾶτε κοντὰ μου». Μέχρι ποὺ νικᾷ τὴ σκληρὴ μας καρδιά ἡ λεπτή, θεϊκὴ σου ἀγάπη.

Τὸ πιὸ θαυμαστό. Τὰ ἴδια χέρια, τὰ ματωμένα, τὰ δείχνεις στὸν οὐράνιο Πατέρα. Καὶ θερμὰ μεσιτεύεις γιὰ μᾶς τὰ ἁμαρτωλά, τὰ πλανεμένα παιδιὰ σου. «Ἐντυγχάνεις ὑπὲρ ἡμῶν»⁽¹⁷⁾. «Ἐν οὐρανῷ ὀπτάνεσαι μετὰ σαρκὸς τῆς τυθείσης, ὥσπερ καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἐν τοῖς Ἁγίοις τῶν ἁγίων ὀπτάνετο μετὰ αἵματος»⁽¹⁸⁾. «Ὅπως ὁ ἀρχιερεὺς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἔμπαινε εἰς τὰ Ἁγία τῶν Ἁγίων καὶ παρουσιαζόταν μπροστὰ στὴν Κιβωτὸ τῆς Διαθήκης μὲ τὰ χέρια ποτισμένα εἰς τὸ αἶμα τῆς θυσίας, ἔτσι καὶ σὺ

14. Α'. Πέτρ. α' 18,19.

15. Ματθ. ια' 28.

16. Ματθ. δ' 16.

17. Ἐβρ. γ' 25.

18. Ζιγαβηνοῦ εἰς τὸ Ἐβρ. θ' 24.

ΠΛΕΙΟΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΩΤΕΡΟΝ ΦΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΟΛΑΙΑΝ ΜΑΣ

Ἄλλοτε — τώρα.

Καὶ ἐδῶ θὰ ἰδοῦμε τὴ ζωὴ μὲ τὴ βᾶσι τῆς ἀλλαγῆς τοῦ χαρακτῆρος ἐνὸς ποῦ τὸν ἐπεσίασε ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ μὲ τὴ μετάνοια καὶ πίστι στὸ Σωτῆρα. Ὑπέστη τὴ ριζικὴ μεταβολή, ὥστε νὰ μπορῇ νὰ λέγῃ «τώρα ζῆ μέσα μας ὁ Χριστός». Εἶναι καρπὸς τῆς μετανοίας καὶ πίστεως στὸ Σωτῆρα, μιᾶς ἀποφάσεως, ποῦ ἂν δὲν ἔγινε ἀκόμα στὸν ἄνθρωπο, δὲν πέρνει ἀναβολὴ καὶ πρέπει νὰ ληφθῇ «τώρα» ἀμέσως. Γιατὶ τὸ αὔριον δὲν εἶναι δικό μας. Μήπως, καὶ ἂν πῆς ὅτι μετὰ 20-30 χρόνια θὰ μετανόησῃς, εἶσαι βέβαιος ὅτι θὰ ζήσῃς καὶ αὔριον ἀκόμα; Ἄλλωστε ἔλο καὶ περισσότερες ἀμαρτίες συσσωρεύονται μὲ τὴν ἀναβολή, ἐνῶ πολὺτιμος χρόνος χάνεται καὶ εὐκαιρίαι ποῦ παρουσιάζονται νὰ φέρῃς καὶ σὺ ὡς χριστιανὸς τοὺς κατὰ τὸν προορισμὸν σου «καρπούς» τοῦ Πνεύματος (Γαλ. ε', 22-23). Ἴδου τώρα, ὄχι ἔπειτα ἀπὸ 30 λεπτά, οὔτε μετὰ 10 δευτερόλεπτα, ἀλλὰ τώρα. «Τόσο ἀξίζει, λέγει ὁ Ἅγ. Νικόδημος, μιὰ στιγμή τοῦ καιροῦ, ὅσον ἀξίζει ἔλος ὁ καιρός· διότι μιὰ ψυχὴ ὅπου

παρουσιάζεσαι στὸν ἴδιον τὸν πατέρα μὲ τὶς παλάμες βαμμένες στὸ πορφυρὸ ἅγιο σου αἷμα. Καὶ μεσιτεύεις γιὰ μᾶς, γιὰ τοὺς ὁποίους οἱ παλάμες σου πορφυρώθηκαν στὸ σταυρό.

Κύριε, σ' εὐχαριστῶ.

***

Πῶς νὰ μὴ σ' ἀγαπήσω!

Πῶς νὰ μὴν ἀγαπήσω τὴν Ἐκκλησία σου, στὴν ὁποία δεσπόζει ἡ θυσία σου, ἡ ἀγάπη σου, οἱ ἀπλωμένες παλάμες σου!

Ναί, Κύριε, θέλω νὰ ζῶ ἐνωμένος στενὰ μὲ τὴν Ἐκκλησία σου. Γιατὶ πιστεύω ἀπόλυτα, πῶς ὅταν εἶμαι ἐνωμένος μὲ τὴν Ἐκκλησία σου, εἶμαι ἐνωμένος μαζί σου. Ὅταν ζῶ στὴν Ἐκκλησία σου, ζῶ, ἀσφαλισμένος, στὶς ματωμένες ἀγκάλες σου.

Θέλω νὰ στέκωμαι «διὰ βίου» μέσα στὴν Ἐκκλησία σου, μπροστὰ στὸ σταυρό σου, μπροστὰ στὰ ἀπλωμένα σου χέρια. Γιὰ νὰ ψελλίζω τὸ ταπεινό, ἀλλὰ θερμό μου «εὐχαριστῶ». Γιὰ νὰ πλησιάζω νὰ ἀσπάζωμαι τὶς ἄχραντες παλάμες καὶ τὰ ἄχραντα πόδια σου. Γιὰ ν' ἀφιερώνω κι' ἐγὼ τὴν ἰσχνή μου ἀγάπη, φτωχό, ἀνθρώπινο δῶρο, σὲ σένα, τὸ Θεὸ τῆς ἀγάπης. Γιὰ νὰ προσφέρω τὸν ἑαυτὸ μου θυσία στὸ χῶρο, ποῦ τὸν σιιάζει ὁ σταυρός σου.

Δός μου τὴ δύναμι, νὰ τὸ πραγματοποιήσω.

Ἄρχιμ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Ζ. ΓΚΑΤΖΙΡΟΥΛΗΣ
Ἱεροκῆρυξ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

υστερήθη τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, εἰς μίαν μόνην στιγμὴν καιροῦ ἤμπορεῖ νὰ τὸν κερδίσῃ... "Ἄλλος καιρὸς δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν μου, πάρεξ τὸ παρόν. Λοιπὸν πρέπει νὰ μετανοήσῃ τώρα εὐθύς· διότι μετὰ ταῦτα ἐνδέχεται νὰ μὴ μετανοήσῃ» (Πνευματικὰ Γυμνάσματα).

Τὸ «τώρα» τῶν Γραφῶν δὲν διαρκεῖ παρὰ μόλις ἓνα χιλιοστὸ τοῦ δευτερολέπτου. «Ἴδου νῦν (τώρα) καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας» (Β' Κορ. δ', 2). Τὸ ρητὸ αὐτὸ σχολιάζων τις γράφει: «Ὁ καλῦτερος καιρὸς εἶναι ὁ καιρὸς τοῦ Θεοῦ». Καὶ ποῖος εἶναι ὁ καιρὸς τοῦ Θεοῦ; Ποιόν, λέγει τὸ "Ἄγιο Πνεῦμα, ὅτι εἶναι ὁ καλῦτερος; «Σ ή με ρ α, ἀν ἀκούσετε τὴ φωνή Του, μὴ σκληρύνετε τὶς καρδιές σας» ('Εβρ. γ', 7,8). Αὐτὸς εἶναι ὁ καλῦτερος καιρὸς τοῦ Θεοῦ: σ ή με ρ α. Δὲν θυμᾶμαι, οὔτε νομίζω πὼς ὑπάρχει σ' ὅλη τὴ Βίβλο, ἔστω καὶ μιὰ ἐντολὴ πού ν' ἀπευθύνεται στὸν ἁμαρτωλὸ καὶ νὰ τοῦ λέη νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ πιστέψῃ αὐριο ἢ τὴν ἐρχομένην ἑβδομάδα. Ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Εὐαγγελίου λέει: «Πίστεψε στὸν Κύριον Ἰησοῦ Χριστό, καὶ θὰ σωθῆς». Δὲν λέει: «Πίστεψε τὸ ἐρχόμενον Φεβρουάριον», ἢ «Πίστεψε τὸν ἐρχόμενον Μάρτην» ἢ «τοῦ χρόνου». Κάθε ἐντολὴ τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι τωρινὴ στιγμὴ.

Ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ἀγαπητέ μου,—ὄχι ἐγὼ ὁ ἄσημος, ἀδύνατος ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ Θεός—σοῦ λέγει: «Ἄς ἐγκαταλείψῃ ὁ ἀσεβὴς τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ ὁ ἄδικος τὰς βουλάς αὐτοῦ, καὶ ἄς ἐπιστρέψῃ πρὸς τὸν Κύριον, καὶ θὰ τὸν ἐλεήσῃ· καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἡμῶν, διότι Αὐτὸς θὰ συγχωρήσῃ ἀφθόνως» ('Ησαΐας νε', 17), καὶ τὸ λέει αὐτὸ σὲ σένα αὐτὴ τὴν στιγμὴ. Ποία εἶναι ἡ ἀπάντησις σου; Τί ἀπάντησι νὰ δώσω σὲ Κεῖνον πού μ' ἔστειλε σὲ σένα μ' αὐτὸ τὸ μήνυμα; Θὰ τὸν δεχθῆς γιὰ Σωτῆρά σου ἢ ὄχι; Πὲς τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο, ὅποιο θέλεις. "Ἄν θέλῃς νὰ μ' ἀκούσῃς, σὲ ἱκετεύω νὰ πῆς («ναί») μὲ τὴν καρδιά σου. Ἄλλὰ θὰ εἶμαι σχεδὸν ἱκανοποιημένος ἂν πῆς εἴτε τὸ ἓνα εἴτε τὸ ἄλλο, γιὰτὶ τότε θὰ ἀρχίσῃς νὰ σκέπτεσαι. "Ἄν πῆς («ὄχι») μιὰ καὶ πῆρες αὐτὴ τὴν στάσι, ἴσως ν' ἀρχίσῃς νὰ σκέπτεσαι ποιά εἶναι ἡ θέσις σου καὶ νὰ λὲς στὸν ἑαυτὸν σου: «Ἀρνήθηκα νὰ ρίξω τὸ βλέμμα μου στὸ Χριστό! Ἀπέριψα τὴ μεγάλην σωτηρίαν, καὶ εἶπα μὲ πείσμα: Δὲν θὰ στραφῶ γιὰ σωτηρίαν στὸν Θεὸν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Πόσο θὰ ἤθελα νὰ κάνῃς ἔστω κι' αὐτὸ, παρὰ νὰ κάνῃς ὅ,τι κάνουν πολλοὶ ἄλλοι πού μιμοῦνται τὸν Φήλικα καὶ λένε: «Τώρα πήγαινε, κι' ὅταν ἔχω καιρὸ θὰ σὲ ξαναφωνάξω» (Πράξεις κδ', 25). Τέτοιες σκέψεις ἔχουν τὴν τάσι νὰ καθησυχάζουν τὴ συνείδησι, καὶ ὁ καταλληλότερος καιρὸς ποτὲ δὲν ἐρχεται, καὶ ὁ Φήλιξ—πού στὴ λατινικὴ σημαίνει «εὐτυχής» εἶναι ὁ πιὸ δυστυχής. Εὐτυχής κατ' ὄνομα, ἀλλὰ δυστυχής μὲ τὴ μοιραία ἀναβλητικότητά του γι' αὐτὸ τὸ τόσο σπουδαῖο

ζήτημα. Πρέπει να έχω από σένα μια απάντησι, για να δώσω σε Κεϊνον που μ' έστειλε. Θέλεις να σωθής τώρα ή όχι; 'Ο Θεός καθορίζει το χρόνο, και λέει «τώρα». Πες λοιπόν «Ναι!» ή «Όχι».
(S. H. Spurgeon).

Το «τώρα» τῶν Γραφῶν μᾶς καλεῖ όχι μόνον να μετανοήσωμεν και πιστεύσωμεν στο Χριστόν, ἀλλὰ και να τὸν ὑπηρετήσωμεν και τὸν δοξάσωμεν, γιατί αὐτὸ θὰ εἰπῆ Χριστιανός. Ἐχωρίσθην ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς ἁμαρτίας, ἀναφωνεῖ ὁ Πασκάλ, για να δοξάδω Σέ, εἴθε να μὴ χωρισθῶ ποτὲ εἰς τὸν αἰῶνα ἀπὸ Σέ. Εἴθε ὁ Θεὸς να μὴ με ἐγκαταλείψῃ. Πάντα κοντά σου να ζῶ και να σε ὑμολογῶ.

Και τώρα τὸ μεγάλο ἐρώτημα: Μπορεῖς να εἰπῆς και σὺ ὅτι ἔλαβες τὴν ἀπόφασιν τοῦ «τώρα»; Ζῆς τὸ «τώρα», ἢ εἶσαι ἀκόμα ὁ «ἄλλοτε», ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος που ἐξακολουθεῖ νὰ τρέφεται με τὰ χαρούπια τοῦ ἄσωτου υἱοῦ; Πρέπει χωρὶς καμμιά ἀναβολὴ νὰ λάβῃς τώρα τὴν ἀπόφασιν. Ὁ Χριστὸς καλεῖ και προβάλλει τὸ ἄπλετο φῶς τοῦ Εὐαγγελίου του για να φωτισθῆς και ἐπιστρέψῃς και ζήσης τὴ ζωὴ που θὰ σε ἀναδείξῃ και ἓνα ὠλοκληρωμένο ἄνθρωπο ἄξιο και για τὴν ἔνδοξο αἰωνιότητα.

Ὁ κατωτέρω κρατούμενος (με ποινὴν ἰσοβίων ὁ ὁποῖος φαίνεται και λόγιος) συνέλαβε τὸ νόημα τῆς χριστιανικῆς βιοθεωρίας και ζῆ τώρα σε ἓνα κόσμον πνευματικὸν τὸν ὁποῖον και ἐκφράζει με τὶς διατυπούμενες στὴ μαρτυρία του βαθύτερες σκέψεις του. Ἐπίσης ἐκδηλώνεται με τὶς ψυχικὲς που αἰσθάνεται τώρα ἀνατάσεις τῆς προσευχῆς, τῆς ὁποίας, και μάλιστα τῆς θείας λειτουργίας, τὴν ἀξίαν και τὰ ἀγαθὰ ἰδιαίτερος ἐξάγει, παράλληλα τονίζοντας και τὸ μορφωτικὸν στοιχεῖον τῆς Γραφῆς που ἀπέκτησε με τὴ σπουδὴ της, ἐνταχθεὶς στοὺς χριστιανικοὺς ὀμίλους ὡς μαθητῆς. Ὁ κατὰδικος αὐτὸς στο ἀκουσμα τῆς φωνῆς τοῦ Καλέσαντος, δὲν ἄφισε να σκληρυνθῆ ἡ καρδιά του, ἀλλ' ἔσπευσε ἀμέσως και χωρὶς ἀναβολὴ στὴ προσέλευσιν, για να γευθῆ τοὺς καρποὺς τῆς εὐκρινοῦς μετανοίας και ἐπιστροφῆς, στο Σωτῆρα Χριστόν, ἀλλὰ και τῆς πνευματικῆς λατρείας τῆς «θείας Μυσταγωγίας», ὅπως ἀποκαλεῖ: τὴν προσευχὴ και τὴ θεία λειτουργία.

Και πράγματι γιατί ἐὰν «ἡ ἐπίγνωσις» και ἡ προσευχὴ μᾶς ὀδηγεῖ και μᾶς συνδέει συνειδητὰ με τὸν Χριστόν, εἶναι εὐτυχῆς ὅμως ὁ πιστὸς ὅταν με ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας προσέρχεται «μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως και ἀγάπης» και μεταλαμβάνει τῶν θείων Μυστηρίων, τὰ ὁποῖα «κοινωνία κέλῃται, διὰ τὸ τὴν πρὸς Χριστόν ἡμῖν χαρίζεσθαι ἔνωσιν και κοινωνοῦς ἡμᾶς τῆς αὐτοῦ ποιεῖν βασιλείας» (Ἰσίδ. Πηλουσιώτης). Και κατὰ τὸν Θεολ. Γρηγόριον: «τὸ ἱερώτατον σῶμα τοῦ Χριστοῦ καλῶς ἐσθιόμενον, πολεμοῦσιν μὲν ἐστὶν ὄπλον· ἀποδημοῦσιν δὲ ἐπάνοδος· τοὺς ἀσθενεῖς ἐνισχύει, τοὺς ἐρρωμένους εὐφραίνει, τὰς νόσους ἰᾶται,

τὴν ὑγείαν διαφυλάττει· διὰ τούτου γινόμεθα πραότεροι πρὸς διόρθωσιν· πρὸς τοὺς πόνους μακροθυμότεροι· θερμότεροι πρὸς ἀγάπην· πρὸς γνώσιν ἀγγινούστεροι· προθυμότεροι πρὸς ὑπακοήν· ὀξύτεροι πρὸς τὴν τῶν χαρισμάτων ἐνέργειαν».

Ἄς τὸν δοῦμε λοιπὸν τί γράφει ὁ κρατούμενος ποῦ τώρα ζῆ κοντὰ στὸ Χριστό, ἀφοῦ τοῦ εὐχρηθῶμεν νὰ εἶναι μέχρι τέλους μετὰ τὸ Χριστόν, ὅπως καὶ ὅλοι μας ἠνωμένοι καὶ συντεταγμένοι ὑπὸ τῆ σημαία Του.

«... Ὑπάρχουν στιγμές τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ εἶναι σταθμοὶ καὶ ἀφετηρία γιὰ μιὰ καινούργια ζωὴ καὶ ἀπολύτρωσι τοῦ ψυχικοῦ του κόσμου. Καὶ τέτοιες στιγμές στὴ πορεία τῆς ζωῆς παρουσιάζονται τόσο σ' εὐτυχισμένες ὅσο καὶ σὲ δυστυχισμένες ἡμέρες. Δαρμένος ἀπὸ τ' ἄγρια κύματα τῆς μεγάλης θαλασσοταραχῆς ποῦ ξέσπασε καὶ ἐσάρωσε τὰ πάντα στὸν πονεμένο τόπο μας, βρίσκομαι καὶ ἐγὼ ναυάγιο ἐδῶ μέσα. Στοχασμοὶ διάφοροι, νοσταλγίαι, πόνοι, ψυχικὴ ἀναταραχὴ καὶ λογιῶν λογιῶν ἀντικρούμενα καὶ τυρρανικὰ αἰσθήματα. Ἐάφνου μιὰ γιορτάσιμη αὐγὴ ἀκούστηκε κάτι σὰν θεία μελωδία. Ἦταν ἡ χοροδία ἀπὸ συγκρατούμενους μου ἢ ὁποῖα μελωδικὰ καὶ με ἐξαιρετικὴ ἄρμονία ἔλεγε τὴν προσευχὴ «Σὲ Σένα Πλάστη καὶ Θεὲ τούτη τὴν στιγμή ὑψώνω με καρδιά καὶ νοῦ παράκλησι ζητῶ. Πατέρα ρίξε σπλαχνικὰ στὰ πλάσματά σου μιὰ ματιὰ. Μὴν ἀποστρέψης ἀπὸ μᾶς τὴν Ἁγία σου θεωρίαν, μὴν μᾶς ἀφίνεις μοναχοὺς χωρὶς παρηγορίαν καὶ ὁδήγησέ μας ἢ ψυχὴ τὸν δρόμο σου ν' ἀκολουθῆ, τῶν ἀδυνάτων βοηθέ, Μεγάλε Πλάστη καὶ Ἀγαθέ». Ἦταν πραγματικὰ μιὰ θεία Μυσταγωγία. Ἦταν κάτι τὸ ἀσύλληπτο, ἦταν ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τὸν Θεόν. Καὶ ὅταν εἶχε τελειώσει ἡ προσευχὴ καὶ ἐστρεψὰ τὰ βλέμματά μου γύρω, εἶδα ὅλους, μὰ ὅλους μετὰ τὴν ἴδια κατάνυξι καὶ ἔξαρσι, κι' ἐννοίωσα μιὰ ἀπέραντη ἀνακούφισι κι' ἀγαλλίασι. Ἦλθε κατόπιν ἡ Θεία λειτουργία ποῦ γίνεται τακτικὰ με κατασκευτικὴ προσήλωσι. Κι' ἦλθαν τὰ κατηχητικὰ μαθήματα τοῦ Χριστιανικοῦ μας Ὁμίλου καὶ μᾶς ἔδωσαν τὸ φῶς. Κοντὰ σας εἶμαι, μοῦ λέγει ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἀπέραντη ἀγάπη καὶ φιλευσπλαχνία. Καὶ μᾶς ἀπάλυνε καὶ μᾶς γλύκανε τὸν πόνο. Νοιώθουμε πιά νὰ ζῆ μέσα μας ὁ Χριστὸς, ἀντλήσαμε θάρρος καὶ παρηγορία καὶ ἦλθε ἡ γαλήνη στὶς ψυχές μας, αἰσθανόμεστε πλέον τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπικοινωνίας, ἢ μᾶλλον τῆς συνεχοῦς ἐπαφῆς μετὰ Αὐτόν, ὅστις εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, ὁ ὁδηγὸς μας καὶ Σωτῆρας μας. Προσευχὴ!!! Ἔγινε γιὰ μᾶς κάτι ἀναπόσπαστο ἀπὸ τὴν ζωὴν μας. Πόσες σκέψεις γεννιοῦνται μέσα μου! Χτυπημένος ἀπὸ τοὺς ἀνέμους τῆς θύελλας ὁ μοντέρνος ἄνθρωπος θυμήθηκε κάτι ποῦ φαίνονταν κρυμμένο στὴ λήθη τοῦ παρελθόντος. Σὰν κραυγὴ ἄλγους καὶ ἀγωνίας ἀντήχησε καὶ πάλι ἡ προσευχὴ, μέσα ἀπὸ τὰ φλεγόμενα ἐρεπίτια

τοῦ κόσμου. Ἀπειράριθμα χεῖλη πού εἶχαν ὀλότεια ξεχάσει, ξανακινήθηκαν καί πάλι, καί πλῆθος ἀπό ἀπελπισμένας ὑπάρξεις, βροῆκαν σ' αὐτὴ τῇ μοναδικῇ σανίδα σωτηρίας, τὸ ὕστατο καταφύγιον. Οἱ πολιτισμοὶ πού ζήτησαν τὸν Θεὸν στὶς στιγμὲς τῆς ἀκμῆς κι' εὐημερίας τους, θὰ τὸν ἐπικαλεσθῶσι σίγουρα στὶς στιγμὲς τῆς καταρρεύσεως καὶ τῆς δυστυχίας. Εἴχαμε σπάσει τὸ νῆμα πού ἔνωσε πάντα τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν Δημιουργό Του καὶ Πατέρα Του Θεόν. Ἡ Προσευχὴ θεωρήθηκε περιττὴ ἀπὸ τὴ ζωὴ ἀπασχόλησι καὶ κληρονομία ἐποχῶν σοταδιοῦ. Ὁ μοντέρνος ἄνθρωπος ἔπαυσε νὰ προσεύχεται. Ὅμως ἡ ἀνώτερη πνευματικὴ ἐκδήλωσις τῆς προσευχῆς δὲν ἔπαψε νὰ ἀποτελῇ τὸν ἀχώριστο σύντροφο τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπικοινωνίας καὶ συνομιλίας μὲ τὸν Θεὸν εἶναι τόσο βλαβερὰ, εἶναι ριζωμένη στὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴ, ὥστε καμμιά προπαγάνδα, ἔστω καὶ στ' ὄνομα τῆς Ἐπιστήμης, δὲν μπορεῖ νὰ τὴν βγάλῃ τελειδίως καὶ ὀριστικῶς. Κι' ἔχουμε τόσοσ τρανοὺς στὴν ἱστορία ἐπιστήμονας, ὅπως τὸν Πασκάλ, τὸν Ἀμπέρ, τὸν Παστέρ, κ.λ.π. δηλαδὴ μιὰ ὀλόκληρη ἀλυσίδα ἀπὸ μεγάλα πνεύματα πού κράτησαν ἄσβεστη τὴν λαμπάδα τῆς προσευχῆς γιὰ νὰ τὴν φέρουν ἀπὸ χέρι σὲ χέρι, ὡς τὴν ἐποχὴ μας. Ἀνέφερα μερικὸς ἀπὸ τοὺς προσευχομένους σοφοὺς, οἱ ὁποῖοι ἀφιέρωσαν στὸ Δημιουργό τοῦ παντός, τὴν ζωὴν τους καὶ τὸ ἔργον τους καὶ μὲ τὴν δύναμιν αὐτῆς τῆς ἐπικοινωνίας ἔγιναν εὐεργέτες τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ νὰ τὴν πάλι ξαναφουντώνει, γίνεται μεγάλη φωτιὰ, πύρινη στήλη, ὁδηγὸς στὴ πορεία μας, ἀνάμεσα στὸ χάος. Τὸ ρεῦμα πού φάνηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ στερεύῃ ὀγκώνεται καὶ πάλι. Φυσικὰ δὲν ἐνοῶ τὴν προσευχὴ πού κατάντησε ἀπλὸς τύπος ἢ, μιὰ ἔκφρασι καθαρῶ ἐγωῖσμοῦ, φαρισαϊκὴ ὅπως θὰ λέγαμε, ἀλλὰ τὴν προσευχὴ πού εἶναι μιὰ πράξι ἀγάπης καὶ λατρείας ἢ ἀκόμη μιὰ ἐπίκλησις ἐπάνω εἰς τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀφιέρωσι καὶ ἐκπλήρωσι τοῦ καθήκοντος. Ἡ ἀληθινὴ αὐτὴ προσευχὴ ἔχει τὴν ἀπλότητα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς γαλήνης, χωρὶς νὰ δεσμεύεται σὲ χρονικὰ καὶ τοπικὰ ὅρια. Καὶ ὅταν μᾶς γίνῃ ἀνάγκη καὶ τὴν νάμνουμε συχνά, τότε ζυμώνεται μὲ τὴν ζωὴν μας, γίνεται ἓνας τρόπος ζωῆς, ἐπηρεάζοντος βλαβερὰ ὅλον τὸν ἐσωτερικὸ καὶ ἐξωτερικὸ μας βίον, ὀλόκληρη τὴ διαγωγὴ μας. Σιγὰ σιγὰ ἀναπτύσσεται ἓνας ἐσωτερικὸς κατευνασμός, μιὰ ἁρμονία τῶν νευρικῶν καὶ ἠθικῶν λειτουργιῶν, μιὰ ἀντοχὴ καὶ καρτερία ἀπέναντι εἰς τὰς συμφορὰς καὶ δυστυχίας, στὴν συκοφαντίαν, εἰς τὴν ἐμπάθειαν καὶ τὰ πάθη. Βλέπουμε τότε τὴν σφραγίδα τῆς προσευχῆς στοὺς πιστοὺς της. Ἡ ἀγιότης τοῦ βλέμματος, ἡ ἡρεμία, ἡ χαρὰ εἰς τὴν ἔκφρασιν, ὁ ἀνδρισιμὸς μας καὶ ἡ ἀπέραντος ἀνεκτικότης στὴν συμπεριφορὰ μας. Ἡ προσευχὴ ὑψώνει τοὺς ἀνθρώπους παραπάνω ἀπὸ τὴν στάθμη πού τοὺς ἔδωκε ἡ ἀνατροφή ἢ ἡ κληρονομικότης. Ὁ ἐμποτισμὸς τοῦ

**ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΑΙΓΙΝΗΣ
“ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ,”**

Εικόνα τῆς ἀρετῆς τοῦ Χριστιανοῦ.

Μὲ ποιά λόγια νὰ σ’ ἐγκωμιάσω, ἀρετῆ; πῶς νὰ ἐξυμνήσω τὴν ὁμορφιά σου; μὲ ποιά λουλούδια νὰ στολίσω τὶς χάρες σου; μὲ τί εἶδους στεφάνια νὰ καταστέψω τὴν δύναμή σου; μὲ ποιά πέννα νὰ περιγράψω τὴν εἰκόνα σου; Τὰ πάντα σ’ ἐσένα εἶναι θαυμαστά· ὅλα εἶναι ἀξιαγάπητα· ὅλα εἶναι μεγαλόπρεπα· ὅλα εἶναι γενναῖα. Ἡ χάρη σου εἶναι χάρη οὐράνια, ἡ ὁμορφιά σου ὁμορφιά ἀσύγκριτη, καὶ ἡ δύναμή σου ἐξάισια. Σὺ εἶσαι ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ, πού συνεργάζεσαι μαζί Του, γιὰ ν’ ἀποκατασταθῇ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐπάνω στὴ γῆ. Σὺ εἶσαι τὸ ἄρωμα καὶ ἡ ὠραιότητα τῆς ψυχῆς. Σὲ σένα στηρίζεται ἡ υἰεία τοῦ σώματος. Σ’ ἐσένα ἡ διαύγεια τοῦ πνεύματος. Σ’ ἐσένα τὸ ἀγαθὸ καὶ τὸ τέλειο. Σὺ εἶσαι ἓνα πρᾶγμα ὠραῖο, καὶ πρεπούμενο, καὶ ἀπαραίτητο, καὶ χρήσιμο, καὶ πού μᾶς ὁδηγεῖ στοῦ καλῶ. Καὶ εἶσαι ὠραῖο μὲν, γιὰτὶ κάνεις ἀξιέβαστους αὐτοὺς πού σ’ ἔχουν· πρεπούμενο, γιὰτὶ στολίζεις αὐτοὺς πού σ’ ἀπόκτησαν· ἀπαραίτητο, γιὰτὶ τίποτα δὲν μᾶς εἶναι ἀναγκαιότερον ἀπὸ τὴν καλὴ μας διαγωγή· χρήσιμο δὲ καὶ ὠφέλιμο γιὰτὶ, σ’ ἐσένα βρίσκεται ἡ μακαριότητα· γιὰτὶ τὸ βραβεῖο καὶ τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς εἶναι ἄριστο καὶ θεῖο καὶ μακαριστό.

πνεύματος τῆς προσευχῆς μᾶς ξανοίγει διάπλατα τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ μᾶς ἀνεβάζει πάνω ἀπὸ τὴν στάθμη τῆς ὕλης καὶ τῶν ἐνστίκτων πού μοιραῖα ἀγματοῦν τὸν ἄνθρωπον ἂν δὲν εἶναι ὀπλισμένος μὲ τὴν δύναμή της. Αὐτὴ ἡ προσευχὴ ἀκούεται διαρκῶς, ὡς αἶνος, βγαλμένη μέσα ἀπὸ τὰ μύχια τῆς ψυχῆς μας, ὅχι μόνο ἐδῶ μέσα εἰς τοὺς παγεροὺς τοίχους τῆς φυλακῆς μὰ καὶ παντοῦ καὶ θὰ δονεῖται ὁ ἐσωτερικὸς μας ἄνθρωπος παντοσθενῶς ἀπὸ τὴν Θεῖαν ἐπικοινωνίαν. Μαζὺ μὲ τὸν Χριστὸν μας, τὸν Θεὸν τῆς ἀγάπης, τῆς πραότητος, τῆς ἀνεξικακίας καὶ τῆς χαρᾶς. "Ἄν βασιλεύσῃς ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἀνθρώπων ὁ Θεός, τότε ἀσφαλῶς θὰ ἔλειπε ἡ κακία, τὸ μῖσος, αἱ τόσαι συμφοραὶ, αἱ ἀντεκδικήσεις καὶ τὰ πάθη καὶ θὰ βασιλεύσῃ παντοῦ ἡ Χριστιανικὴ ἀγάπη καὶ γαλήνη. Ὑπῆρξα καὶ ἐγὼ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος κατὰ τὸ παρελθόν, τὰ μαθήματα τοῦ Χριστιανικοῦ Ὁμίλου καὶ ἡ μελέτη τοῦ Θεοῦ λόγου μου ἔδωσαν τὸν Χριστὸν, «ὅστις εἶναι ἡ Ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων».

(Ἰωάνν. ια', 25).

Ἀρχιμ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Κι' ἀλήθεια· ὅλα τὰ χρυσάφια τῆς γῆς, κι' ὅσα βρίσκονται στὴν ἐπιφάνειά της κι' ὅσα εἶναι κρυμμένα μέσα στὰ σπλάχνα της, δὲν εἶναι ἀντάξιά σου· γιατί τὸ χρυσάφι αὐτὸ εἶναι πολὺ τιμο συμβατικά· ἐνῶ στὴν οὐσία του εἶναι χωρὶς ἀξία καὶ εἶναι ἓνα ἀπλὸ μέταλλο τῆς γῆς· σὺ ὅμως εἶσαι τίμια καὶ σεμνὴ καὶ πολὺτιμη στὴν οὐσία σου, καὶ κατέβηκες ἀπὸ τὸν οὐρανό, κι' ἐκεῖ περιδιαβόζεις, καὶ ἡ κατοικία σου βρίσκεται στὸν οὐρανό, μοζὶ μὲ τὶς σκηνὲς τῶν ἀγίων.

Καὶ τίποτα δὲν εἶναι γλυκύτερό σου· τίποτε ποθητότερο ἀπὸ ἐσένα. Κι' αὐτὸς ποὺ σ' ἐπαινᾷ, ἐπαινᾷ τὸ θεῖο, γιατί εἶσαι θυγατέρα τοῦ οὐρανοῦ. Ἀκατάβλητο εἶναι τὸ σθένος σου, κι' ἀκαταμάχητη ἡ δύναμή σου. Καμμιά ἀπὸ τὶς συμφορὲς κι' ἀπὸ τὰ δεινὰ τοῦ κόσμου αὐτοῦ δὲν μπορεῖ νὰ λυγίσῃ τὴν δύναμή σου καὶ τὴν σταθερότητά σου· καὶ πάντα σου στέκεσαι ὀρθὴ σὰν μιὰ στήλη ποὺ στηρίζεται ἐπάνω σ' ἀράγιστο βᾶθρο καὶ φανερώνεσαι, ἔτσι, ἀνώτερη ἀπὸ τὸ καθετί.

Σὺ καὶ στὶς θλίψεις μας ἀναδείχνεσαι λαμπρότερη, καὶ στὶς δοκιμασίες μας σεμνότερη, καὶ στὶς ταπεινώσεις μας εὐγενικώτερη, καὶ στὴ φτώχεια μας πολυτιμώτερη. Σὺ εἶσαι γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὄπλο· καὶ ὑπερασπίζεσαι πάντα σου τ' ἀγαθό, καὶ μάχεσαι, μ' ὅλη σου τὴν ἀποφασιστικότητα, γιὰ τὸ δίκαιο. Σὺ μονάχα ξέρεις νὰ κυβερνᾷς καλὰ τ' ἀνθρώπινα πράγματα, καὶ χωρὶς τὴν ἐπίβεψή σου καὶ τὴν προστασία σου ὅλα κυλοῦνε καὶ τρέχουνε πρὸς τὸν ὄλεθρο. Σὺ μονάχα ἔχεις τὴ δύναμη νὰ σέρνῃς τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὸν Θεό, καὶ νὰ τὸν ἀναδείχῃς ὠραίαν εἰκόνα του. Σὺ μονάχα, σὰν νᾶσαι θεῖος μυσταγωγός, κάνεις μύστες τῶν θείων μυστηρίων τοὺς φίλους σου, καὶ φέρνεις στὸ Θεὸ τὶς ἰκεσίες τους.

Καὶ μ' ἐσένα μονάχα ὁ ἄνθρωπος εὐαρεστεῖ στὸ Θεό, καὶ μιλεῖ μοζὶ του, καὶ συνάπτεται μὲ τοὺς ἀγγέλους· γιατί, σὰν κόρη τοῦ οὐρανοῦ ποὺ εἶσαι, τὸν ἐξαγνίζεις, καὶ τὸν τραβᾷς πρὸς αὐτὸ ποὺ συγγενεῦει μοζὶ του, καὶ ξαναδίνεις στὴν ψυχὴ τὴν πρώτη της δόξα κι' εὐγένεια, μὲ τὸ νὰ τὴν πλησιάζῃς πρὸς τὸ θεῖο. Σὺ χαρίζεις στὴν ψυχὴ τὴν ἄφραστη χαρά, ποὺ μονάχα αὐτοὶ ποὺ ἔχουνε συνάφεια μὲ τὸν Θεὸ τὴν αἰσθάνονται, καὶ ποὺ τὸ μεγαλεῖό της, οὔτε καὶ νὰ τὸ παραστήσῃς μὲ λόγια μπορεῖς, μὰ οὔτε καὶ νὰ τὸ συλλάβῃς μὲ τὸν νοῦ σου. Σὺ δίνεις στοὺς θνητοὺς τὴν ἀθανασία, καὶ στοὺς φθαρτοὺς καὶ χοϊκοὺς τὴν ἀφθαρσία. Καὶ οἱ φίλοι σου, καὶ πεθαίνοντας μένουν ἀθάνατοι, κι' ὅταν ἀφανίζονται καὶ καταλοῦνται σωματικά, μένουν ἀθάνατοι πνευματικά, γιατί μένει ἀκατάλυτη κι' ἀθάνατη ἡ μνήμη σου.

Μακάριοι εἶναι, ὅσοι σ' ἀγαπήσανε καὶ τρισμακάριοι, ὅσοι

ἀγαπηθήκανε ἀπὸ ἐσένα. Αὐτοὶ ἔφθασαν στὸ λογικὸ καὶ σκόπιμο τέλος, πού γι' αὐτὸ πλασθήκανε. Ἐσένα ὕμνησαν οἱ ποιητές. Ἐσένα ἐγκωμιάσαν οἱ φιλόσοφοι, κι' ἐσένα ἐτίμησεν ἡ ἀνθρωπότητα σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες. Σὺ εἶσαι τὸ ὑπέροχο ἄγαλμα, πού στολίζεται ἀπὸ τὶς θεῖες χάρες καὶ πού ἡ ὁμορφιά του μαρτυρεῖ τὴν θεία σου καταγωγή. Σὰν θεία λοιπὸν πού εἶσαι, θὰ μείνης αἰωνία.

Εἰκόνα τοῦ Χριστιανοῦ πού ἐτελειώθηκε στὴν ἀρετή.

Πόσον ὠραία εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ Χριστιανοῦ, πού καταξιώθηκε ν' ἀποκτήσῃ τέλειαν ἀρετή! Πόσο θαυμαστὴ εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς ἠθικῆς τελειότητος! Πόσο ἐξαισιό εἶναι τὸ κάλλος τῆς! Ποιὸς θὰ μπορέσῃ καμμία φορὰ νὰ σ' ἐγκωμιάσῃ, ὅσο τ' ἀξίζεις; Ποιὸς εἶναι ἱκανὸς νὰ περιγράψῃ πρεπούμενα τὶς χάρες σου, ἢ νὰ παραστήσῃ τέλεια, μὲ τὰ λόγια, τὴν εὐγένειά σου; Εἶναι ἀπερίγραπτη ἡ εἰκόνα σου, κι' ἀζωγράφιστα τὰ κάλλη σου· γιατί τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ καὶ σ' ἔπλασε καὶ σ' ἐζωγράφισε!

ὦ, θαυμαστὴ ἀρετὴ τοῦ Χριστιανοῦ, σὺ εἶσαι ἡ κλίμακα πού ἀνεβάζεις τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν γῆ στὸν οὐρανό. Σὺ εἶσαι ἡ ὑπέροχη δύναμη πού διαμορφώνει καὶ διαπλάσσει τὸν ἠθικὸ του χαρακτήρα. ὦ, πόσον μὲ κατευχαριστεῖ ἡ θαυμαστὴ σου ὁμορφιά, πόσο μὲ γοητεύει ἡ μαγευτικὴ σου δύναμη! Πόσο μὲ μαγνητίζει ἡ πάγκαλη ὄψη σου! Πόσο μὲ σέρνει ἡ ἀνέκφραστη δόξα σου! Τὶ πρῶτο, τὶ μέσο, τὶ τελευταῖο, ν' ἀραδιάσω στὴν περιγραφή γιὰ τὶς χάρες σου! Σὰν ἕνας καλλιτέχνης περίφημος, ἐσὺ λαξεύεις τὸ ἀκατέργαστο μάρμαρο τῆς ψυχῆς μας, καὶ μὲ τὸ τεχνικὸ σου γλύφانو, πελεκώντας τὸ ἥρεμα καὶ μαστορικὰ ἀπορρίπτεις καθετὶ πού εἶναι περιττό, καὶ ἀπὸ ὄγκος ἀκατέργαστος πού εἶναι, τὸ διαμορφώνεις σὲ μιὰ θεόμορφη εἰκόνα, πού ἀπεικονίζει στὴ γῆ μας τὴν ἀληθινὴν θεία εἰκόνα.

Σὺ εἶσαι ἡ οὐρανόφραστη σκάλα, πού συνδέεις τὸν οὐρανὸ μὲ τὴν γῆ, κι' ἀνεβάζεις μὲ τὰ σκαλοπάτια σου, ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα, αὐτὸν πού ἀγωνίζεται γιὰ σένα, ἕως τὴν οὐράνια πολιτεία καὶ τὸν ἀναδείχνεις οὐρανοπολίτη. Καὶ ἡ διαμορφωτικὴ καὶ διαπλαστικὴ σου δύναμη εἶναι τόσο μεγάλη, πού τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ τῆς ἀντισταθῆ. Κανένα πάθος δὲν ἀπομένει ἀνυποχώρητο· κανένας χαρακτήρας ἀλύγιστος· καμμιά καρδιά ἀνελέητη· καμμιά ἀρρώστεια ἀγιάτρευτη. Καὶ σὺ, κι' αὐτοὺς ἀκόμη πού εἶναι ἀπὸ τὴν φύση τους μοχθηροὶ τοὺς ἀναμορφώνεις καὶ τοὺς κάνεις χαριτωμένους σου φίλους. Σὺ κι' αὐτοὺς, πού ἀπὸ τὴν προαίρεσή τους εἶναι κακοί, τοὺς ξαναστρέφεις πρὸς τὴν ἀγάπῃ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Σὺ, καὶ τὶς κακίες

περικόβεις, και τὰ χαρίσματα σκορπᾶς ἀπλόχερα. Σὺ γιατρεύεις κι' αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἀρρωστημένοι ἠθικά, και διορθώνεις και ξαναφέρνεις στὸν ἴσιο δρόμο αὐτοὺς ποὺ παραστράτησαν.

Σὺ κι' αὐτὸν ποὺ τὰ σκοτάδια σκεπάζουν τὸν νοῦ του τὸν φωτίζεις, και σκορπίζεις ἄπλετο τριγύρω του φῶς. Και τὸ φῶς σου διαλύνει τὸ σκοτάδι τῆς κακίας, ποὺ πλημμυρίζει και τὸν νοῦ του και τὴν καρδιά του, και τοῦ φανερώνει τὴ ψευτιά τῶν παράλογων στοχασμῶν του. Και μοιάζει τὸ φῶς σου με τὶς ἀκτῖνες τοῦ Ἡλίου, ποὺ διαλύνουν τὸ πηχτὸ σκοτάδι τῆς νύχτας τῆς ζωῆς, και ποὺ ὀδηγοῦν τὸν θαλασσοδαρμένο μέσα στὸ πέλαγος τῆς ζωῆς ναύτη, σ' ἀπάνεμο λιμάνι και τὸν σώζει, ἐνῶ κινδύνευε νὰ καταποντισθῆ στα βάρη τῆς πληροκυματούσας θάλασσας, ἢ νὰ συντριφθῆ ἐπάνω σὲ βράχους και σ' ἀκρωτήρια. Και εἶναι τέτοια και τόση ἡ καλλιτεχνική σου δύναμη, ποὺ φθάνει μιὰ γραμμὴ σου ποὺ χαράχθηκε ἐπάνω σὲ μιὰ μορφή, ποὺ ὡς τὰ χθές, ἦτανε ἄσχημη, γιὰ νὰ τῆς δώση ἀπερίγραπτη χάρη και ἡ ὁμορφιά ποὺ χαρίζεις ἔχει τὴν δύναμη νὰ σκεπάζῃ τὴν φυσικὴ ἄσχημιά. Πόσος ἀλήθεια θαυματουργὸς εἶναι ὁ καλλιτεχνικός σου χρωστήρας· πόσο μαγευτικὴ εἶναι ἡ τέχνη σου!

Και πραγματικὰ εἶσαι θεία, σὰν οὐράνια χάρη· κι' ἀποκαλύφθηκες ἀληθινὰ στὸν ἄνθρωπο, γιὰ νὰ ἐξωραΐσης τὴν φυσικὴ και τὴν ψυχικὴ του εἰκόνα, και γιὰ νὰ τὸν ἀπαλλάξης ἀπὸ τὴν ἄσχημιά ποὺ τοῦ δίνει ἡ κακία. Ἦλθες στὴ γῆ, γιὰ νὰ ντύσης τὸν ἄνθρωπο με τὰ κάλλη τ' οὐρανοῦ, και γιὰ νὰ τὸν χαρίσης τὴν θεϊαν ἐκείνην εἰκόνα τῆς ὁμορφιάς, ποὺ ἀναπαύει τὶς ψυχές και καταμαγεύει τὶς καρδιές. Σὺ στολιζεις τὰ κεφάλια τῶν φίλων σου μ' ἀμάραντα στεφάνια, και τοὺς ὑψώνεις ἐνδοξοὺς και φίλους τοῦ Θεοῦ. Σὺ εἶσαι ὁ ὀδηγὸς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν πραγματικὴν εὐδαιμονία, ποὺ δὲν ἀλλοιώνεται ποτέ της, γιὰτὶ τὸν ὀδηγεῖς πρὸς τὴν μακαριότητα και πρὸς τ' ἀνώτατον ἀγαθό. Σὺ ὀδηγεῖς τὸν ἄνθρωπο στὸ λογικὸ τέλος, ποὺ σ' αὐτὸ τὸν προώρισε γιὰ νὰ φθάσῃ ὁ καλὸς Θεός, γιὰτὶ τὸν ὀδηγεῖς πρὸς τὴν τελειότητα. Και σὺ εἶσαι τὸ ἀσφαλισμένο ὄργανο, ποὺ μ' αὐτὸ μεταδίνει στὸν ἄνθρωπον ἡ θεία Χάρη τὰ θεῖα της χαρίσματα.

Μ' ἐσένα ἀγιαζεται ἀπὸ τὸν Θεὸ ἡ ἀνθρώπινη φύση. Σὺ ἐπιδιώκεις ν' ἀποκατασταθῆ στὴ γῆ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Σὺ μᾶς συνδέεις πρὸς τὸν νοερὸ οὐράνιο κόσμον, και σὺ μᾶς ἀνοίγεις τὰ πνευματικὰ μας μάτια και μᾶς ἀποκαλύπτεις τὸν μυστικὸν κόσμον τῆς θείας δημιουργίας ποὺ ἐπάνω του εἶναι χαραγμένη ἡ θεία εἰκόνα τοῦ Δημιουργοῦ του. Σὺ μᾶς δείχνεις τὴν πανσοφία

Του, τὴν παντοδυναμία Του, τὴν θεία Του πρόνοια, καὶ τὴν ἀπέραντη θεία του ἀγαθότητα. Σὺ μᾶς ἀνοίγεις καὶ τ' αὐτιά τῆς ψυχῆς μας, γιὰ ν' ἀκούσωμε τὴ θεία φωνή, ποὺ ἀτελείωτα καὶ μ' ἄρρητον ἀρμονία μιλεῖ, μὲ τὰ ὑπερθαύμαστα ἔργα τῆς θείας δημιουργίας· καὶ σὺ μᾶς βοηθεῖς ν' ἀκροασθοῦμε, τὶς οὐράνιες μελωδίες, ποὺ τὶς μελωδεῖ ὀλάκαιρη ἢ Πλάση, ψάλλοντας ὕμνους καὶ τονίζοντας ᾠδὲς πρὸς τὸν θεῖο της δημιουργό. Σὺ βραβεύεις τὴν ζωὴ μας μὲ τὴν οὐράνια σοφία, τὴν ὑπέροχη σοφία, τὴν ἀδίδακτη καὶ τὴν μόνην ἀληθινὴν κι' ἀδιάπτωτη, τὴν σοφία, ποὺ μονάχα αὐτὴ ἔχει κῦρος αἰδίο, καὶ ποὺ μ' εὐχέρεια καὶ πειστικότητα λύει κάθε πρόβλημα ποὺ ἀπασχολεῖ τὸν ἀνθρώπινο νοῦ. Σὺ μᾶς δίνεις σθένος κι' ἀντοχὴ στὰ δεινά μας. Σὺ ὀπλίζεις κατὰ τῆς κακίας τοὺς ἀγαπημένους σου. Σὺ τοὺς φορεῖς τὴν πνευματικὴ πανοπλία, γιὰ νὰ μένουν ἄτρωτοι στὴ μάχη. Καὶ σὺ τοὺς δυναμώνεις, γιὰ ν' ἀντισταθοῦνε ἀποτελεσματικὰ στὶς μεθοδίες τοῦ Σατανᾶ, πρὸς τὶς ἀρχές καὶ τὶς ἐξουσίες τοῦ σκοταδίου τῆς ἐποχῆς μας αὐτῆς ποὺ ἐπαναστατοῦν ἐναντίον τους.

Ἡ χριστιανικὴ ἀρετὴ εἶναι πραγματικὰ τὸ ξάστερο μάτι τῆς ψυχῆς μας, ποὺ μ' αὐτὸ βλέπει τὸν κόσμον καὶ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου στὴν ἀληθινὴν τους μορφή καὶ ὑπόσταση καὶ ἀξία, καὶ ξεχωρίζει τὴν ὁμορφιὰ τοῦ αἰώνιου, ἀπὸ τὴν φθαρτὴ καὶ τὴν προσωρινή. Χωρὶς τὴν ἀρετὴ τοῦ Χριστοῦ, ποὺ συνδέει τὸν ἄρθρωπο μὲ τὸ Θεό, ὁ ἄνθρωπος, ἀτενίζοντας πρὸς τὸν κόσμον, δὲν θᾶβλεπε τίποτε ἄλλο, παρὰ τὴν ὕλη μονάχα. Χωρὶς τὴν ἀρετὴν, ὁ ἄνθρωπος ἀποστερεῖται ἀπὸ τὸ θέαμα τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ, ποὺ εὐφραίνει τὴν ψυχὴν του. Ἡ χριστιανικὴ ἀρετὴ εἶναι ὁ ἀληθινὸς δρόμος ποὺ μᾶς ὁδηγεῖ στὴν μακαριότητα.

Εἰκόνα τοῦ ἐνάρετου.

Ὁ ἐνάρετος χριστιανὸς εἶναι μακάριος· ἐπειδὴ ἔχει συγκεντρώσει στὸν ἑαυτό του ὅλο τὸν θησαυρὸ τῆς θείας χάρις κι' ἔχει ἐξασφαλίσει τὴν χαρὰ καὶ τὴν εὐδαιμονία στὸν κόσμον μας αὐτό, ποὺ εἶναι σὰν ἀρραβῶνας καὶ τῆς οὐράνιας μακαριότητος· γιὰτὶ ἡ μακαριότητα εἶναι καρπὸς τῆς χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ποὺ δίνεται, σὰν δωρεά, μονάχα στὴν χριστιανικὴ ἀρετὴ· καὶ βρίσκεται μόνον στὸ Χριστιανό, ποὺ ἔχει πλοῦτον ἠθικό, ποὺ ποὺ μέσα στὴν καρδιά του ἔχει στήσει τὸν θρόνον της, κι' ἔχει τὰ στήθη του σὰν κατοικία της.

Ὁ Θεὸς ὥρισε νᾶναι ἡ μακαριότητα ἀναφαίρετο κτῆμα τοῦ ἐνάρετου Χριστιανοῦ, καὶ γεμίζει μ' αὐτὴν τὴν καρδιά του καὶ τοῦ ἐπιδραφιλεύει τὴν χάρη του. Καὶ εἶναι ἡ μακαριότητά του

αὐτὴ ὅλως διόλου ἀπερίσπαστη καὶ ἀναλλοίωτη ἀπὸ τὰ περιστατικὰ πράγματα τῆς ζωῆς, καὶ ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου, ποὺ πάντα κυλοῦνε, καὶ πάντα τοὺς ἀλλοιώνονται καὶ φθείρονται. Κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν ἔχει τὴν δύναμη νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν μακαριότητα ποὺ εἶναι θρονιασμένη στὴν καρδιά του.

Ἡ μακαριότητα εἶναι κτῆμα μονάχα τῶν ἐνάρετων Χριστιανῶν. Καὶ γι' αὐτό, ὅσοι τὴν στεροῦνται κι' ὅσοι εἶναι γυμνοὶ ἀπὸ τὴν θεία χάρη κι' ἔχουνε τὴν καρδιά τους ἄδεια ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ καὶ θεῖαν αὐτὴν ἔφεση· αὐτοί, ποὺ δὲν αἰσθάνονται τὴν καρδιά τους νὰ κτυπᾷ ἀπὸ τὴν μυστικὴ παρουσία τῆς θείας Χάρης κι' ἀπὸ τὴν οὐράνιαν αὐτὴν μακαριότητα· ὅσοι ζητᾶνε τὶς πηγές της καὶ τὶς ἀφορμές της ἕξω ἀπὸ τὴν καρδιά τους καὶ νομίζουν πὼς θὰ τὴν εὔρουν στ' ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, μοιάζουν μ' ἐκείνους τοὺς ἀνόητους ἀνθρώπους, ποὺ κυνηγᾶνε νὰ πιάσουνε τὴν σκιά τους!

Ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος εἶναι πραγματικὰ μακάριος, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἔχει πλημμυρίσει τὴν καρδιά του ἀπὸ χαρὰ καὶ ἀπὸ ἀγαλλίαση. Ὁ ἐνάρετος εἶναι μακάριος, ἐπειδὴ ἀναπαύεται ἐπάνω στὴν εἰρήνη τῆς ψυχῆς του, καὶ περνᾷ τὴν ζωὴ του, κάνοντας τὸ χρέος του, μὲ ζῆλο καὶ μὲ ἀγάπη. Κάνει τὸ καλὸ, ἀγαπᾷ τὸ δίκαιο, ζητᾷ πάντα τοὺς ἀλήθειαν, καὶ κοπιᾷ, μ' ὅλη του τὴν ψυχὴ, γιὰ νὰ τὴν ἰδῇ νὰ βασιλεῦῃ παντοῦ. Καὶ ἡ ψυχὴ του αἰσθάνεται ἀγαλλίαση γιὰ ὅτι κάνει· γιατί ξέρει πὼς τὰ ἔργα της εἶναι εὐάρεστα στὸ Θεό· κι' ἀγωνίζεται καὶ μάχεται γιὰ νὰ γίνεταί παντοῦ τὸ καλὸ· κι' ὅλη του ἡ προσπάθεια εἶναι ν' ἀναδειχθῇ χρήσιμος κι' ὠφέλιμος σ' ὅλα καὶ σ' ὅλους.

Τὸ ἰδανικὸ κάλλος τοῦ τέλειου ἀγαθοῦ αἰχμαλωτίζει τὴν καρδιά του καὶ κυριαρχεῖ στὴν ψυχὴ του. Καὶ νύκτα καὶ ἡμέρα δὲν κάνει τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ ζητᾷ ποῖο εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ στὶς προσευχῆς του, τὸν παρακαλεῖ καὶ τὸν ἰκετεύει νὰ ἐπικρατήσῃ παντοῦ, τὸ ἅγιό του θέλημα. Δέεται, νᾶχη στὶς προσπάθειές του καὶ σὲ κάθε του ἔργο βοηθό του καὶ σκοπὸ του τὴν θεία δύναμη, γιὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ πραγματοποιήσῃ, μὲ ἀσφάλεια, ὅλες τὶς καλὲς πράξεις ποὺ τοῦ ὑπαγορεύει ἡ καρδιά του. Λαχταρᾷ τὸ καλὸ, γιατί αὐτὸ μονάχα ἀγάπησε, καὶ διότι αἰσθάνεται μέσα του χαρὰ, ὅταν τὸ πραγματοποιεῖ· καὶ στὴν χαρὰν αὐτὴν βρίσκει τὴν ἀνταμοιβὴ τοῦ κόπου του. Ποθεῖ τὸ ἀγαθὸ, γιατί ξεχειλίζει ἡ καρδιά του ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία

Μιά ιστορική ημερομηνία

ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΗΣ ΗΡΩΪΚΗΣ ΠΑΡΓΑΣ
ΩΣ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ

Η ΤΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΚΟΜΙΔΗΣ ΤΗΣ ΤΕΦΡΑΣ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ

Ἐπίκαιρος ἀναδρομὴ εἰς τὸ παρελθόν

24 Μαΐου. Μιά ημέρα ιστορική καὶ χριστιανική. Ἦταν ἡ ἐποχὴ ποὺ ὀλόκληρον τὸ ἔθνος ἐώρταζε τὴν ἡμέραν τῆς ἀνεξαρτησίας του. Πληρωμένη μὲ ἄφθονο αἷμα καὶ μὲ ἀπειρες θυσίες ἡ ἀνεξαρτησία αὐτὴ τῆς φυλῆς. Εἰς τὸν κύκλον αὐτῶν τῶν θυσιῶν καὶ τὸ ὀλοκαύτωμα τῆς ἠρωϊκῆς Πάργας, ποὺ ὑπῆρξε θαῦμα θαυμάτων ἐθνικῆς ἑλληνικῆς συνειδήσεως. Ἡρωϊκὴ ἡ Πάργα ἐστάθηκε προπύργιον καὶ καταφύγιον τῆς ἀγωνιζομένης κατὰ τῶν κατακτητῶν ἑλληνικῆς Ἡπείρου. Ὑπῆρξε ἡ πύλη τοῦ Παραδείσου ἀπέναντι τῆς Ἡπειρωτικῆς κολάσεως. Δὲν ἦταν δυνατὸν ν' ἀντιστῆ καὶ αὐτὴ θυσιασθεῖσα εἰς τὴν Τουρκίαν ὡς θῦμα διπλωματικῆς ἀβαρίας. Ἄλλ' ἂν ἡ θρυλικὴ πόλις ἐθυσιάσθη τὰ φιλελεύθερα ὁμως τέκνα τῆς ἐπρωτίμησαν νὰ ἐκπατρισθοῦν μᾶλλον καὶ ὄχι νὰ ὑποδουλωθοῦν. Φεύγοντες ἐγκατέλειψαν τὴν πόλιν ἔρημον συναπεκόμισαν ὁμως τὴν ἱερὰν τέφραν τῶν ἠρώων των.

Βλέπεις ἐκείνη τὴ φωτιὰ μαῦρο καπνὸ ποὺ βγάζει;
Ἐκεῖ καίγονται κόκκαλα, κόκκαλα ἀνδρειωμένα,
ποὺ τὴν Τουρκία τρομάξαν ὡς τὸν Βεζύρ' ἐκάψαν.

Ἀφῆκαν τὰ πάντα οἱ Πάργιοι ὄχι ὁμως καὶ τὰ προσκυνήματα αὐτῶν, τὸ λάβαρον τῆς Θεομήτορος καὶ τὸν διάκοσμον τῶν σεπτῶν ναῶν. Ἡ Πάργα διασώσασα τὰ ὅσια καὶ τὰ ἱερὰ ἀπὸ τὴν βεβήλωσιν ὑπὸ τῶν ἀπίστων εἰσῆλθε τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς τὸν θρῦλον καὶ τὸ ἑλληνικὸν πάνθεον, κατέχει δὲ ἓνα ἀπὸ τὰ λαμπρότερα σύμβολα τῆς ἑλληνικῆς φιλοπατρίας. Τὴν 24 Μαΐου, ὕστερα ἀπὸ ἑκατὸν ἑνδεκα χρόνια, ἡ φυλὴ ἐώρτασε τὴν μετακομιδὴν τῶν ἱερῶν κειμηλίων καὶ τῆς τέφρας τῶν

του. Ζητᾷ τὴν ἀλήθεια, γιατί ἡ ἀλήθεια εἶναι τὸ «ὄντως ὄν», ἡ μοναδικὴ ἀληθινὴ ὑπαρξη, καὶ αὐτὴ τὸν τραβᾷ. Πραγματικὰ ὁ ἐνάρετος χριστιανὸς εἶναι ἀληθινὰ μακάριος ἀνθρωπος.

(Συνεχίζεται)

Ἀπόδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

ἡρωϊκῶν τέκνων ἀπὸ τὴν Κέρκυραν εἰς τὴν Πάργαν. Ἡ ἱερὰ ναῦς τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου—ἡ «Ἑλλη»—χτυπᾶ τὶς φτεροῦγες τῆς ἐπάνω στὰ γαλανὰ νερά τῆς Κερκύρας προάγγελος τῆς ἡμέρας τοῦ ἔθνικοῦ Πάσχα καὶ Παργικοῦ. Καὶ τὸ ἄλλο πρῶτ' «Χριστὸς ἀνέστη». Μέσα στὸν ναὸ τοῦ φρουρίου τῆς Κερκύρας ὅπου φυλαγόνταν μὲ εὐλαβικὴ ἀφοσίωση καὶ μὲ ἑλληνικὴ χριστιανικὴ φιλοξενία ἡ σποδὸς καὶ τὰ κειμήλια τελεῖται ἡ πρώτη ἀνάστασις τῆς ἐρημωμένης καὶ ἐκπατρισμένης Πάργας. Ὁλόκληρη ἡ Κέρκυρα στὴν τελετὴ αὐτὴν. Βενετσιάνικα ἀρχοντικά σπιτία κλείνουν γιὰ μερικὲς στιγμὲς. Καὶ κλείνουν νὰ παράθυρα τῶν φτωχῶν Κερκυραϊκῶν σπιτιῶν. Ἐρημα τὰ Κερκυραϊκὰ καντούνια. Μὲ ψυχὴ σὰν κεριὰ τῆς ἀναστάσεως ὅλοι στὸ ναὸ ποῦ ἐφύλαξε τὸ ὄλοκαύτωμα καὶ τὸ θαῦμα τῆς Πάργας. Μία τελετὴ ὑποβλητικὴ. Οἱ ἀρχιερεῖς Πάργας καὶ Κερκύρας τελετουργοῦν. Ἡ ἀνάγνωσις τῆς προφητείας τοῦ Ἰεζεκιήλ γιὰ τὰ ξηρὰ κόκκαλα πνίγει ἀπὸ συγκίνησι τὴν ψυχὴ. Καὶ «δεῦτε λάβετε φῶς». Τὰ κεριὰ τῆς ψυχικῆς ἀναστάσεως τῆς Πάργας ἀνάβουν. Χριστὸς ἀνέστη! Ἐξω ἀπὸ τὸ φρούριο τὸ ἀναστάσιμο πανηγύρι τῆς Πάργας. Ὑστερὰ ἀπὸ ἑκατὸν ἑνδεκα χρόνια. Στὶς 24 Μαΐου τοῦ 1930. Ἡ «Ἑλλη» δεχομένη μὲ δέος τὰ ἱερὰ κειμήλια καὶ τὴν ἱερὰν τέφραν τῶν Παργινῶν ξεκινᾷ πρὸς τὴν θρυλικὴ πόλι. Τὸ δεῖλι ἀπλώνει τὸ χρυσαφένιο μενεξεδένιο του φῶς. Σὰν ἕνα φῶς πίστεως. Τῆς πίστεως ποῦ μεταφέρει τὴν ψυχὴ τῆς Πάργας στὴν πουλημένη ἀλλὰ ἐλεύθερη πάντοτε πατρίδα τῆς. Ἡ Πάργα περιμένει νὰ ἑορτάσῃ τὴν ἔθνικὴ τῆς ἀνάστασι. Καὶ ἀξίζει νὰ ζήσουμε τὶς στιγμὲς αὐτές.

* * *

Βουβοὶ ἀπὸ συγκίνησι οἱ Ἕλληνες τῆς Πάργας, ἄλαλοι ἀπὸ ἔκστασι οἱ μουσουλμάνοι τῆς. Παρακολουθοῦν ἀπὸ μακριὰ τὴν ἀποβίβασιν τῶν κειμηλίων καὶ τῆς τέφρας σὲ βενζινακάτους τῶν πολεμικῶν μας. Μπροστὰ ἡ βενζινάκατος μὲ τὴν ἱερὰ σποδὸ. Ὁ Μητροπολίτης Παραμυθίας καὶ Πάργας μὲ τὸν βυζαντινὸν ἀρχιερατικὸν μανδύα, κρατᾷ ὑψωμένην τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος. Θαυματουργὴ ἡ εἰκόνα. Χρυσοποίκιλη. Τὰ κανόνια τῆς «Ἑλλης» κροτοῦν καὶ βαροῦν ἑξαλλά, πανηγυρικὰ, ἀναστάσιμα οἱ καμπάνες τῆς Πάργας. Ἡ παράταξις τῶν κληρικῶν προχωρεῖ ἀπὸ τὴν ἐξέδρα πρὸς τὴν βενζινάκατο. Ποικιλία χρυσῶν στολῶν. Ὀλίγον Βυζαντινὴ, πατριαρχικὴ, Φαναριώτικη πομπή. Καὶ ἀρχίζει ἡ παραλαβὴ τῶν ἱερῶν κειμηλίων. Τὸ λάβαρον κουρελιασμένο ἀπὸ τὴ φθορὰ τοῦ χρόνου καὶ διάτρητο ἀπὸ σφαῖρες. Καὶ ἀκολουθεῖ ἡ πομπὴ μὲ τὰ ἄλλα κειμήλια. Εὐαγγέλια, εἰκόνες, δισκοπότηρα. Σταυροί, θυμιατά.

«Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν Σου». Τὰ κορίτσια σκορπίζουν ροδόφυλλα καὶ πετοῦν τὰ κά-
νιστράτων ἀπὸ ἐνθουσιασμόν. «Εὐλογημένος ὁ Ἐρχόμενος». Ἐτσι
τὴν στιγμή ἐκείνη χαιρετίζει τὴν ἔξοδο τῆς Θαυματουργῆς
Θεοτόκου ὁ Πρόεδρος τῆς κοινότητος. Οἱ ἀρχιερεῖς ἀλληλο-
ασπάζονται. Καὶ ἡ πομπὴ σχηματίζεται. Τὰ πολεμικὰ ρίχνουν
τὰ κανόνια τοὺς ἀκόμα καὶ οἱ καμπάνες χτυποῦν. Ἐτσι ἡ πομπὴ
μὲ λάβαρα κατευθύνεται πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικο-
λάου. Τὴν παρακολουθεῖ καὶ ὁ ὑπογράφων τὴν ἀφήγησιν αὐ-
τὴν. Διπλὴ παράταξις πεζοναυτῶν, τιμητικὴ φρουρὰ τῆς πο-
μπῆς. Καὶ μουσικὴ μπροστὰ ἀπὸ τὴν πομπή. Ἐπάνω ἀπὸ τὰ
παράθυρα γυναῖκες σκορπίζουν ἄνθη καὶ σὲ ἄλλα παράθυρα
καίουν χρυσὰ καὶ ἀσημένια θυμιατά. Μέσα ἀπὸ τὰ στενὰ
δρομάκια τῆς Πάργας ἡ πομπὴ στὸ ἀνηφόρισμά της γίνεται
μιὰ ἀτελείωτη οὐρὰ ποὺ φθάνει ὡς τὴν ἀκρογιαλιά. Στὴν ἐκ-
κλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἡ δοξολογία παίρνει τὸν χαρα-
κτῆρα τῶν παλιῶν νικητηρίων Βυζαντινῶν δοξολογιῶν :

Τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια...

Οἱ λιγμοὶ πνίγονται. Μαντήλια σφογγίζουν πύρινα δά-
κρυα. Καὶ μὲ πραγματικὴ συγκίνησις ὁ ἱεράρχης τῆς Πάργας
ἐξαίρει τὴν σημασίαν τῆς ἡμέρας καὶ ἐξιστορεῖ τὸν ἀγῶνα τῆς
Πάργας.

Καὶ ἡ ἱερὰ πομπὴ ἀνηφορίζει κατόπιν πρὸς τὸ παλιὸ
φρουρίον. Κλεισμένη ἡ βαρεῖα σιδερένια ἀγκαθωτὴ πόρτα τοῦ
φρουρίου. Μιὰ μαύρη, καπνισμένη θαρρεῖς πόρτα. Ὁ μαῦρος
ἴσκιος της γεμίζει τὴν ψυχὴν μας ἀπὸ στιγμιαία φρίκη. Ἡ μου-
σικὴ σταματᾷ. Καὶ οἱ ἀναστάσιμοι ψαλμοὶ τῆς πομπῆς στα-
ματοῦν. Μέσα στὸ βραδυνὸ μισοσκόταδο ἀπλώνεται γύρω μας
μιὰ νεκρὴ σιγή. Ἐνας φευγαλέος βραχνᾶς εἰς τὰ στήθη ὄλων.
Καὶ μέσα στὴ σιγὴ αὐτῆ τοῦ κλεισμένου μὲ τὴν μαύρη σιδε-
ρένια πόρτα φρουρίου καὶ τῆς πομπῆς ὑψώνεται ὑποβλητικὴ
καὶ συγκινητικὴ ἡ φωνὴ τοῦ ἀρχιερέως τῆς Πάργας Ἀθηνα-
γόρα :

«Ἄρατε πύλας ἄρατε
ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιαι
καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης».

Ρίγη συγκινήσεως σὲ ὅλους μας. Καὶ βαθεῖα μέσα ἀπὸ τὸ
κλεισμένο κάστρο μόλις φθάνει μιὰ ἄλλη φωνή.

«Καὶ τίς ἔστιν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης;»

Και ἀπαντᾷ ὁ ἀρχιερεὺς :

«Κύριος κραταῖος καὶ δυνατός.

Κύριος δυνατός ἐν πολέμῳ.

Κύριος τῶν δυνάμεων.

Αὐτὸς ἔστιν ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης».

Καὶ ἡ σιωπὴ ἀπλώνεται βαθύτερη γύρω μας. Μιὰ νεκρική σιγή. Καὶ ἓνα σιγανὸ καὶ ὑποβλητικὸ τρίξιμο κατόπιν. Εἶναι ἡ πόρτα τοῦ φρουρίου ποὺ ἀνοίγει μὲ τὸ ὑποβλητικὸ τρίξιμο κατόπιν.

Καὶ ὑπὸ τὸν Βυζαντινὸ παιᾶνα τῆς νίκης καὶ τὸν εὐχαριστήριον πρὸς τὴν Θεοτόκον παιᾶνα.

«Τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια».

Ἡ πομπὴ μπαίνει στὸ φρούριο κ' ἐπάνω στὴ μικρὴ πλατεῖα γίνεται ἡ ἐπίσημος τελετὴ καὶ τὸ μνημόσυνο. Ἀνεβοκατεβαίνουν τὰ λάβαρα καὶ οἱ σημαῖες γύρω χαιρετίζοντας τὴν τέφρα τῶν ἱερῶν κοκκάλων, ἓνας κόσμος ὁλόκληρος, ὡσὰν νὰ προσεύχεται γονατιστός, συμμετέχει εἰς τὸ ἱερὸ καὶ ὑποβλητικὸ αὐτὸ μνημόσυνο.

Τὸ σκοτάδι βαθὺ ἐπάνω στὸ φρούριο τώρα. Κάτω πλημμυρισμένη ἀπὸ φῶτα ἡ ἀκρογιαλιά. Κ' ἡ θάλασσα ἤρεμη καθρεφτίζοντας τὰ φῶτα, μύρια φῶτα, τῆς φαντασμαγορικῆς φωταψίας τῆς ἐξέδρας καὶ τῶν πολεμικῶν μὲ τὴν «ἱερὰν ναῦν» ἐπικεφαλῆς. Καὶ σὲ μιὰ στιγμή κάτω ἀπὸ μιὰ δυνατὴ προβολὴ τῆς «Ἑλλης» ἡ Πάργα φωτίζεται ὁλόκληρη. Κάτω ἀπὸ τὴν φωτεινὴ αὐτὴ προβολὴ ἡ ἱστορία αὐτὴ παρουσιάζεται ὡσὰν ἓνας δυνατὸς ὀραματισμὸς μαζί μὲ τὸν φευγαλέον ὀραματισμὸν ὁλόκληρης τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς Πάργας καὶ τοῦ ἔπους της, ἀποκορύφωμα τοῦ ὁποῖου ὑπῆρξε τὸ ὀλοκαύτωμα.

Ἡ 24ῃ Μαΐου ἡμερομηνία ἱστορικὴ φέρνει στὴ μνήμη ἓνα γεγονός ἐξαιρετικὸ τῆς ζωῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Καὶ προβάλλει μιὰ φωτεινὴ σελίδα ἀγωνίας καὶ θυσιῶν ποὺ ἡ λαμπρὰ ἀκτινοβολία της ἀγκαλιάζει κάθε ἑλληνικὴ ψυχὴ καὶ τὴν καλύπτει μὲ ἓνα ἀπλητο φῶς. Αὐτὸ τὸ φῶς ποὺ παραμένει ὡς αἰώνιο σύμβολο τῆς ἐκδηλώσεως τῆς φυλῆς ἀπὸ ἐθνικῆς συμβολικῆς ἐκδηλώσεως τῆς φυλῆς ἀπὸ ἐθνικῆς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ χριστιανικῆς πλευρᾶς. Οἱ ἥρωες τῆς θρυλικῆς Πάργας δὲν ἦταν ἀπλῶς γενναῖοι καὶ ὑπερήφανοι Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ πιστοὶ χριστιανοὶ ποὺ ἐπροτίμησαν τὸν θάνατο ἀπὸ τὴν βεβήλωσι τῆς θρησκείας των.

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

ΠΑΣΧΑΛΙΝΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

Πάντοτε ζῶ μὲ τις ὀλόγλυκες ἀναμνήσεις τῆς ἰδιαίτερης εὐλογημένης καὶ γαλήνιας πατρίδος μου, τῆς Σίφνου. Μὰ πιὸ πολὺ τις ἅγιες μέρες τῆς Λαμπρῆς—ὅπως ἐκεῖ συνηθίζεται κι' ὀνομάζεται τὸ Πάσχα—ἡ σκέψις μου στρέφεται ἐντονώτερα σ' αὐτήν. Τὴν νοσταλγεῖ. Τὴν ἀναζητεῖ. Τὴν ποθεῖ. Μπορῶ νὰ βεβαιώσω, πῶς τόσα χρόνια τώρα μακριὰ της, μ' ὅλες τις λαμπρότητες κι' ἐπισημότητες τῶν ἑορτῶν καὶ τελετῶν μας, δὲν κατώρθωσα ποτὲ νὰ νοιώσω μέσα μου ὅτι αἰσθανόμουνα στὴ Σίφνο. Ἐκεῖ ζοῦσα, μέσα σὲ μιὰ ὀλότελα διαφοροετικὴ ἀτμόσφαιρα, ὅλη τὴ τραγικότητα κι' ὅλο τὸ μεγαλεῖο τῶν μεγάλων γεγονότων, ποὺ περικλείει ἡμεγάλη Ἑβδομάδα καὶ τὸ ἅγιο Πάσχα. Ἐκεῖ ἡ μυστικοπάθεια κι' ἡ κατάνυξι ἦταν κάτι τὸ ἀσύλληπτο. Ἐκεῖ πενθοῦσε καὶ πονοῦσε βαθεῖα ἡ καρδιά μου καὶ τὰ δάκρυα ἔτρεχαν βροχὴ ἀπ' τὰ μάτια μου. Ἐκεῖ, ἀκόμη, ἡ χαρὰ κι' ἡ ἀγαλλίασι γιὰ τὸ θρίαμβο τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ μας, ἦταν ὀλοζώντανη, χειροπιαστή, ἀτέλειωτη...

᾿Ω γλυκεῖά μου πατρίδα! Τί νοσταλγικὴ στ' ἀλήθεια γίνεσαι τότε! Μ' ὅλο τὸ δίκιο του κι' ὁ ξακουσμένος ποιητὴς μας Ἀριστομένης Προβελέγγιος σοῦ τραγοῦδισε κι' αὐτὸς νοσταλγικά:

«Μὲ δάκρυα σὲ χαιρετῶ, πατρίδα μου μικρῆ,
ποὺ σὲ γαλάζια θάλασσα κοιμᾶσαι δροσερῆ
κι οἱ ἄνεμοι σὲ νανουρίζουν,
ποὺ κῦμα ταξιδιάρικο αἰῶνια σὲ χτυπᾶ
καὶ στὰ ψηλὰ περγιάλια σου ἀσημωμένο σπᾶ
καὶ οἱ ἀφροὶ του σὲ ραντίζουν!

Ἐδῶ τὸ φῶς ἀντίκρουσα τοῦ ἡλίου μιὰ φορά.
Ἐδῶ τὴν πρώτην ἔνοιωσα τῆς γῆς αὐτῆς χαρὰ,
τὸ πρῶτο δάκρυ ἔχω χύσει.
Ἐδῶ ἐπρωταγνάντεψα τ' ἀτέλειωτο νερὸ
κι ἔτρεξα ἐδῶ καὶ πήδησα παιδάκι ζωηρὸ,
μέσ' στὴ νησιώτικη τῆ φύση...»

Θύμησι κάνω γράφοντας κι' ἐγὼ ἐδῶ τις λίγες αὐτὲς ἀπέριττες γραμμές. Θέλω νὰ ἱκανοποιήσω τὸ βαθύτερο αἰσθημά μου. Καὶ νὰ διασώσω τις ἄμορφες θρησκευτικὲς παραδόσεις μας, γύρω ἀπ' τὸ Πάσχα, οἱ ὁποῖες ἀληθινὰ ἐμπνέουν, διδάσκουν καὶ προκαλοῦν—δικαιολογημένα—τόσο ψυχικὸ κραδασμὸ σ' ὅλους τοὺς Σιφνιούς...

1. Πῶς θυμᾶμαι τις φροντίδες τῶν εὐλαβέστατων ἱερέων μας

για τὴν προετοιμασία ὄλων αὐτῶν, ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ Ὄρησκευτικὴ ἐθιμοτυπία τοῦ νησιοῦ! Μιὰ ἀπ' αὐτὲς εἶναι κι' ἡ β α ῖ φ ὀ ρ ο ς.

Μόλις ἀρχίσει ἡ μεγάλη Σαρακοστή, γίνεται ἡ προμήθεια τῶν φοινίκων. Πρέπει νᾶναι ὀλόλευκα «τὰ βαῖα τῶν φοινίκων» (Ἰωάν. ιβ', 13). Γι' αὐτὸ καὶ καταβάλλεται ἰδιαίτερη προσπάθεια, ἓνα χρόνο πρὶν, νὰ δεθοῦν γερὰ μὲ σχοινιά οἱ φοινικῆς, γιὰ νάχουν «καρδιές» τὴν κατάλληλη ὥρα. Ὅταν κοποῦν θὰμποῦν στὸ νερό. Κι' ὕστερα σιγὰ σιγὰ ἀπ' αὐτὲς θὰ πλεχθοῦν καλλιτεχνικὰ διάφορα σχέδια Σταυρῶν, ὅπως «μονοί», «διπλοί», «τριπλοί», οἱ ὁποῖοι θὰ διαβασθοῦν τὴν Κυριακὴ τῶν Βαῖων στὴν Ἐκκλησία, μὲ τὴν «Εὐχὴ εἰς τὸ εὐλογῆσαι τὰ βαῖα τῆ Κυριακῆ τῶν Βαῖων», καὶ θὰ μοιραστοῦν σ' ὄλους τοὺς πιστοὺς, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ ψάλτες θὰ ψάλλουν θριαμβευτικὰ: «Ὁ πλεῖστος ὄχλος, Κύριε, ἐστρώννουν ἐν τῇ ὁδοῦ τὰ ἱμάτια αὐτῶν· ἄλλοι δὲ ἐκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἐβάσταζον· οἱ προάγοντες δὲ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον λέγοντες· Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυὶδ, εὐλογημένος εἶ ὁ ἐλθὼν καὶ πάλιν ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου».

Παράλληλα πρὸς τοὺς ὠραίους αὐτοὺς σταυροὺς πέρνουν, μόνοι τοὺς τώρα, καὶ κλαδιὰ ἐληᾶς. Ἔτσι γίνεται ἀρμονικὸς συνδυασμὸς τῶν ἐννοιῶν θρίαμβος καὶ εἰρήνη, ὅπως τις περιγράφει κι' ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς «εἰρήνη ἐν οὐρανῷ καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις» (Λουκ. ιθ', 38).

Ἀξέχαστες θὰ μοῦ μείνουν γιὰ πάντα οἱ ὄρες, ποὺ περνοῦσα μικρὸ παιδί, μαζί μὲ τὸν μακαρὶτὴ παπα-Ἀντώνη Φιλικό, βοηθώντας τον, μέσα στὸ ἰδιαίτερο δωμάτιο, ποὺ χρησιμοποιοῦσε γιὰ ἐργαστήρι του. Φοίνικες ἓνα σωρό. Ἄλλοτε κλαίγοντας γιὰ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, ἄλλοτε ψάλλοντας διάφορους ὕμνους θριαμβικούς, ὅπως «Δεῦτε καὶ ἡμεῖς σήμερον, πᾶς ὁ νέος Ἰσραὴλ, ἡ ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησία, μετὰ τοῦ προφήτου Ζαχαρίου ἐκβοήσωμεν· Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ· ὅτι ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἐρχεται· σοὶ πρᾶϋς καὶ σώζων καὶ ἐπιβεβηκῶς ἐπὶ πῶλον ὄνου, υἱὸν ὑποζυγίου· ἐόρταζε τὰ τῶν παίδων, κλάδους χερσὶ κατέχουσα, εὐφήμεσον...», ἔπλεκε λογιῆς-λογιῆς καλλιτεχνικοὺς σταυροὺς καὶ γιὰ τὰ μικρὰ παιδιὰ—ὠραιότατα «κοφινάκια», ποὺ οἱ μανάδες τοὺς τὰ στόλιζαν μὲ λουλούδια καὶ τὰ κρατοῦσαν στὰ χέρια τους, τὴν Κυριακὴ τῶν Βαῖων, στὴν Ἐκκλησία.

Πόσο χαρωπὴ, θριαμβευτικὴ, ἦταν ἡ ἐμφάνισί της ἐκεῖνη τὴν ἐπίσημη ἡμέρα! Αὐτὸ τὸ φαινόμενο εἶναι ἄγνωστο στὰ περισσότερα μέρη τῆς Ἑλλάδος, φυσικὰ καὶ στὴν Ἠπειρο περισσότερο. Χωρὶς ὅμως αὐτὸ ἐμεῖς δὲν μπορούμε νὰ γιορτάσωμε τὴν ἐορτὴ τῶν Βαῖων. Γι' αὐτὸ μεταφέραμε τὸ ἔθιμο τοῦτο στὴν ἠπειρωτικὴ περιόχὴ μας. Σ' ὄλους ἔκαμε μεγάλη ἐντύπωσι. Ἀκόμη καὶ στοὺς Ἀρ-

τινούς, τότε πού ἦταν Τοποτηρητῆς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀρτης ὁ Σεβασμιώτατος Γέροντάς μου Μητροπολίτης Νικοπόλεως κ. Στυλιανός, καί στούς Μεσολογγῖτες, ὅπου εἶχε παραστῆ στίς ἐορτές τῆς Ἐξόδου μιὰ χρονιά μ' ἐπίσημη πρόσκλησι τοῦ μακαρίτη τώρα Αἰτωλοακαρνανίας Ἱεροθέου. Ἀνάρπαστοι καί περιζήτητοι γίνονταν οἱ Σταυροί. Δυστυχῶς ὅμως κάθε φορά δὲν ἐπαρκοῦν οἱ φοίνικες—σχεδὸν δὲν ὑπάρχουν στήν Ἠπειρο—καί δὲν μοῦ εἶναι δυνατὸ νὰ κατασκευάσω τόσους πολλούς, ὅσοι χρειάζονται γιὰ νὰ ἱκανοποιηθοῦν ὅλοι. Πάντως, στὰ δεκαπέντε χρόνια τῆς ὑπηρεσίας μας στήν ἐνδοξη Ἠπειρο, δὲν παρελείψαμε οὔτε μιὰ φορά νὰ κάνουμε τὸ «δικό» μας ἔθιμο. Ἐδῶ συνηθίζουν νὰ μοιράζουν δάφνες, κι' ἄλλοῦ κλαδιὰ ἀπὸ διάφορα δένδρα....

2. Ἡ ἀπόδοσι τοῦ μεγάλου Ἀποδείπνου εἶχε ἐπίσης κάτι τὸ ξεχωριστό. Πῶς τὴν περιμέναμε αὐτὴ τὴν ὥρα!

Βέβαια, ὅλη αὐτὴ ἡ περίοδο τῆς μ. Σαρακοστής, πού ψάλλεται τ' ἀπογευματινὰ τῆς Δευτέρας, Τρίτης, Τετάρτης καί Πέμπτης στήν ἐκκλησία τὸ μέγα Ἀπόδειπνο, ἰδιαίτερα τὰ παιδιὰ λές κι' εἶχαμε πανηγύρι. Μ' εὐλάβεια καί ἀσυγκράτητο ἐνθουσιασμὸ πηγαίναμε, μαζὶ καί πάμπολλες μητέρες καί κοπέλλες. Ἐπρεπε καθένας καί καθεμιὰ νὰ κάνῃ ὅσο πιὸ πολλὰς μπορούσε μετάνοιες. Κι' ἦταν συγκινητικὸ ὅλοι μας, μὲ μιὰ φωνή, πού ἐφάλλαμε τὸ «Κύριε τῶν δυνάμεων, μεθ' ἡμῶν γενοῦ...» ἐνῶ ὁ ἱερεὺς, κάθε φορά, ἀπήγγελε τοὺς σχετικούς στίχους.

Φαίνεται νὰ ἤμουν πολὺ μικρός, ὅταν ἄκουσα κάποια συζήτησι ἀπὸ μεγαλύτερους. «Θὰ πᾶμε τ' ἀπόγευμα—μεγάλῃ Τρίτῃ ἦταν—σὴν ἐκκλησία, γιατί θὰ χῶσουν(=θ' ἀποδώσουν) τὸν «δυνάμεο»! Ὁ μακαριστὸς παπὰ Βασίλης Βαλαριστός, πρῶτο καί καλύτερο μὲ εἶδε νὰ τρέχω στὸν ἄη Γιάννη, τὸν ἐνοριακό μας ναό. Πόσο τὸν ἀγαποῦσα καί τὸν σεβόμωνα τὸν παπα Βασίλη. Ἀλλὰ πόσο κι' ἐκεῖνος μ' ἀγαποῦσε!

Κάποια στιγμή γυρίζει καί μοῦ λέει σοβαρά: Γιῶργο, ἡ στιγμή πλησιάζει γιὰ νὰ χῶσουμε τὸν «δυνάμεο». Ὅμως δὲν ἔχουμε ἀξίνη! Τρέξε νὰ ζητήσης μιὰ ἀπ' τὴ γειτονιά!... Τὸ εἶπε δὲ αὐτὸ μὲ τέτοια αὐτοπεποίθησι, πού δὲν χωροῦσε καμμιά συζήτησι ὁ λόγος του. Κι' ἔτσι τὴν προσταγή του ἀγκάλιασε στοργικὰ ἢ ὑπακοή. Μόνο, πού τὸ παιδί ἐτόλμησε καί τὸν ρώτησε δειλὰ; Καί πού θὰ τὸν θάψουμε, παπα-Βασίλη;—Νά, ἐδῶ! Κι' ἔδειξε, πίσω ἀπ' τὴν ἀγία Τράπεζα, μιὰ πλάκα μαρμαρένια! Θὰ τὴν σηκώσουμε, θὰ σκάψουμε λίγο, καί θὰ χῶσουμε τὸν «δυνάμεο»! Τοῦ χρόνου θὰ τὸν βγάλουμε πάλι!...

Σὲ λίγη ὥρα τ' ἀθῶο παιδί σήκωνε στὸν ὦμό του μιὰ ἀξίνη,

πού κάποιος γείτονας τοῦδωσε. Μπήκε μ' ὄλη τὴ σοβαρότητά του στὴν ἐκκλησία, χαρούμενο στὴ ψυχὴ, γιατί ἐξεπλήρωσε τὴν ἱεραικὴ προσταγή. Καὶ τράβηξε κατ' εὐθεΐαν πρὸς τὸ Ἱερό. Ἐκεῖνὴ τὴ στιγμὴ ὁ παπὰ—Βασίλης ἔκανε τὴν ἀπόλυσι τοῦ μεγάλου Ἀποδείπνου. Θυμᾶμαι ἀκόμη ζωηρὰ τὸ χαμόγελο, πού ζωγραφίσθηκε στὸ πρόσωπό του, σὰν μ' ἀντίκρισε!...Μὰ τὴν ὥρα πού τᾶλλα παιδιὰ ἔξω ἔψαλαν δυνατὰ τὸν ὕμνο «Σφαγὴν σου τὴν ἄδικον, Χριστέ, ἡ Παρθένος βλέπουσα...» ἐκεῖνος εἶχε πιά γίνει πολὺ σοβαρός, ἀγκάλιασε τὸ παιδί στοργικὰ, τ' ἀσπάσθηκε στὸ μέτωπο, καὶ τοῦπε τὰ προφητικά—λές—τοῦτα λόγια: Γιῶργο, δὲν πειράζει, εἶναι φαίνεται θέλημα Θεοῦ νὰ γίνῃς μιὰ μέρα σκαφτιᾶς στὴν Ἐκκλησία Του. Ἔχε τὴν εὐχὴ μου!...

3. Τὸ Εὐχέλαιο. Σ' ἄλλες ἐκκλησιᾶς γινόνταν τὸ πρῶτὴ τῆς μεγάλης Τετάρτης. Σ' ἄλλες τὸ βράδυ τῆς ἴδιας μέρας. Ὁ παπα-Βασίλης ὅμως στὸν ἅγιον Γιάννη τῶκανε τὴ μεγάλη Πέμπτη, πρὶν ἀπ' τὴ θεία Λειτουργία τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Ἀνάλογα—μὲ τίς δουλειᾶς τῶν χριστιανῶν εἶχε ὀρισθῆ ἡ ὥρα τοῦ Εὐχελαίου. Γιατί, στὸ Μυστήριο αὐτὸ ἦταν ἐπιβεβλημένο ὅλοι, μικροὶ-μεγάλοι, νὰ βρίσκωνται ἐκεῖ, γιὰ νὰ χρισθοῦν ὅλοι. Στὸ σπίτι δὲν ἐπιτρεπόνταν νὰ μεταφέρουν οἱ πιστοὶ ἅγιον Ἐλαίο, γιὰ νὰ χρισθοῦν μόνοι τους ὅσοι θ' ἀπουσίαζαν γιὰ ὅποιοδήποτε λόγο ἀπ' τὴν ἐκκλησία. Δὲν συνήθιζαν ἐπίσης νὰ κάνουν Εὐχέλαιο στὰ σπίτια, ὅπως συμβαίνει ἄλλοῦ. Στὴ Σίφνο τὸ Μυστήριο αὐτὸ γίνεται πάντοτε στὸν ἐνοριακὸ Ναό, μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα συντριβῆς καὶ ἀνείπωτης κατανύξεως, μὲ τὴν παρουσία ὅλων τῶν ἐνοριτῶν, πού γονατίζουν καὶ μὲ δακρυσμένα μάτια ζητοῦν εὐλαβικὰ καὶ παίρνουν τὴ συγχώρησι ἀπ' τὸ Θεό. Ὁ ἱερεὺς μιὰ-μιὰ λέξι τονίζει, λέγοντας τὴν εὐχὴ: «Βασιλεῦ ἅγιε, εὐσπλαγγχε, καὶ πολυέλεε, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ καὶ Λόγε τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος...δέομαι καὶ ἱκετεύω τὴν συμπαιθεστάτην καὶ ἀμνησικακὸν σου φιλανθρωπίαν, ὁ Θεός, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ὁ διὰ τοῦ προφήτου σου Νάθαν, μετανοήσαντι τῷ Δαυὶδ ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἁμαρτήμασιν, ἄφεςιν δωρησάμενος, καὶ τοῦ Μανασσή τὴν ἐπὶ μετανόια προσευχὴν δεξάμενος· αὐτὸς καὶ τοὺς δούλους σου τούτους μετανοοῦντας ἐπὶ τοῖς ἰδίοις αὐτῶν πλημμελήμασι, πρόσδεξαι τῇ συνήθει σου φιλανθρωπία, παρορῶν αὐτῶν πάντα τὰ παραπτώματα...».

Ἔτσι, μὲ τίς ψυχὰς στὰ γιορτινὰ ντυμένες, πλησιάζουν, γιὰ νὰ προσκυνήσουν τ' ἄχραντα Πάθη τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν Ἀνάστασί Του. Καὶ νὰ συνευφρανθοῦν πνευματικὰ μὲ τὸ πλησίασμα στὸ Πανάγιον Τραπέζι.

Κανεὶς δὲν ἐπιτρεπόνταν νὰ μεταλάβῃ ἂν πρὶν δὲν ἐχρίονταν τοῦλάχιστο ἀπ' τὸ ἅγιον Ἐλαίο. Καὶ λέω τοῦλάχιστο, γιατί ἦταν

ἀπαραίτητο νὰ ἐξομολογηθῆῖ κάθε πιστός. Καὶ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ὑπῆρχαν πολλοὶ καὶ σεβάσμιμοι Πνευματικοὶ στὸ μοναστήρι τῆς Βρούσης. Ἀλλὰ κι' ὁ παπὰ-Γιώργης Καλαράκης, ὁ ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος τῆς Σίφνου, ἦταν ἀκούραστος καὶ περίφημος πνευματικὸς γιατρός. Πάντως οἱ λίγοι καθυστερημένοι ἐχρίονταν τὸ βράδυ τῆς Μ. Πέμπτης. Καθένας ἐπλησίαζε ἀπ' τὴ βόρεια πύλη τοῦ Ἱεροῦ, κι' ὁ ἱερεὺς τὸν ἔχριε, ψιθυρίζοντας τὴν εὐχή: «Πάτερ ἅγιε, ὁ ἱατρός τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, ἴασε τὸν δοῦλόν σου (τάδε) τοῦ τε ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ ἀρρωστήματος»...

4. Τὰ « π ο υ λ ι ἄ » τῆς Λ α μ π ρ ῆ ς! Εἶναι κάτι σχετικὸ μὲ τὰ «τσουρέκια» ποὺ κάνουν ἄλλοῦ. Στὴ Σίφνο ὅμως ἔχουν δώσει ἓνα ἰδιόμορφο χαρακτήρα: μιὰ θαυμαστὴ πνευματικότητα. Πάντοτε τὴν Μ. Πέμπτη συνήθιζαν νὰ βάζουν κόκκινα τ' αὐγά· καὶ νὰ ζυμώνουν τὶς κουλούρες καὶ τᾶλλα πασχαλινὰ τους πλάθοντάς τα αὐτοσχέδια καὶ κατ' ἀπομίμησι, κατὰ περίφημο τρόπο.

Κατ' ἀρχὴν ἦταν ἀπαραίτητο νὰ ἐφοδιαστοῦν οἱ νοικοκυρὲς μὲ λίγο, μιὰ στάλα, μιὰ πρέζα, ἀπ' τὸ ἀλεύρι τοῦ «Εὐχελαιίου». Συνήθιζεται νὰ προστίθεται ἓνα πιάτο ἀλεύρι, ὅταν γίνεται τὸ Μυστήριον τοῦτο. Ἄλλοῦ ζυμώνουν σὲ πρόσφορο τὸ ἀλεύρι αὐτό. Στὴ Σίφνο τὸ θεωροῦν ἁγιασμένο καὶ κατάλληλο γιὰ ν' ἁγιάσῃ ὅλα τὰ κουλούρια τους. Γι' αὐτὸ παίρνουν τὴν εὐλογία ἐκεῖνη καὶ τὴν ρίχνουν στὸ ζυμάρι τους.

Στὸ πλάσιμον παρατηρεῖ κανεὶς μιὰ ξεχωριστὴ ἐπιμέλεια καὶ δεξιότητες τῶν γυναικῶν. Πλάθουν, ἐκτός ἀπ' τὰ κουλούρια, λογιῆς λογιῆς «πουλιά». Λέγονται γενικὰ ἔτσι, ἀλλὰ τὰ σχέδια εἶναι διάφορα, ὅπως π.χ. πουλιά, «Λάζαροι», σταφύλια κτλ. ποὺ ἔχουν ἓνα βαθύτερο συμβολισμό. Θέλουν νὰ παρουσιάσουν τὴ ζωντάνια τῆς πίστεως γιὰ τὴν ἀθανασία. Μὲ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ, ὅλη ἡ δημιουργία πρέπει νὰ συναναστηθῆῖ καὶ πρὸς τὰ ὕψη τῆς θείας τελειότητος νὰ στραφῆῖ. Γιατί, τελικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ ἀνάστασις, ὁ θρίαμβος κι' ἡ θέωσι τῆς ζωῆς. Καὶ γι' αὐτὸ ψάλλομε χαρούμενα τὸ Πάσχα: «ἐκ θανάτου πρὸς ζωὴν καὶ ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμᾶς διεβίβασε...» Κι' ἔτσι «Οὐρανοὶ μὲν ἐπαξίως εὐφραινέσθωσαν, γῆ δὲ ἀγαλλιᾶσθω· ἑορταζέτω δὲ κόσμος, ὁρατὸς τε ἅπας καὶ ἀόρατος...».

5. Σ τ ᾶ δ ὶ ὠ δ ε κ α Εὐ α γ γ ἔ λ ι α. Τί κοσμοσυρροή! Τί μυστικοπάθεια! Τί ψυχικὸς συγκλονισμός!

Τοπικὸ ἔθιμο εἶναι τὸ ἐξῆς: Στὸ τέλος κάθε ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἡ καμπάνα κάθε ἐνοριακοῦ ναοῦ σημαίνει. Δηλαδή· στὸ Α' Εὐαγγέλιο κτυπᾶ μιὰ φορά. Στὸ Β', δυὸ φορές (ντάν, ντάν!) Στὸ Γ', τρεῖς φορές (ντάν, ντάν, ντάν!) κ.ο.κ. Ἡ περιπαθὴς αὐτὴ καὶ με-

λαγχολική κωδωνοχρυσία δημιουργεῖ ἱερὰ ρίγη, βαθειὰς συγκινήσεις. Καὶ διαλαλεῖ στὸν ἀέρα τὰ ἀλλεπάλληλα συναισθήματα τῶν πιστῶν....

6. Σ τ ἦ ν Ἄ π ο κ α θ ἦ λ ω σ ι. Δὲν ἀπουσιάζει ἐπίσης κανεὶς. Γι' αὐτὸ γίνεται ἡ ἀκολουθία στὶς δύο μετὰ τὸ μεσημέρι καὶ τελειώνει γύρω στὶς ἕξι τὸ ἀπόγευμα.

“Ὅλα ψάλλονται, ὅλα λέγονται τόσο ὠραῖα, μὲ τέτοια ἄνεσι, μὲ τέτοιο πάθος, πού καθέννας ὑποβάλλεται. “Ὅλοι ποθοῦσαν τὰ χρόνια ἐκεῖνα νὰ μὴ τελειώσῃ ποτὲ ἡ ἀκολουθία. Ἡ βιασύνη ἦταν ἄγνωστη. Μὲ τὸ πού ψάλλεται δὲ τὸ πρῶτο στιχηρὸ τῶν ἀποστίχων «ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου σὲ νεκρὸν ὁ Ἀριμαθείας καθεῖλε, τὴν τῶν ἀπάντων ζώην...» ὁ ἱερεὺς, ντυμένος ὅλη του τὴν ἱερατικὴ στολή— καὶ ὄχι μόνον ἐπιτραχήλιο καὶ φελώνιο, ὅπως συμβαίνει ἄλλου— σηκώνει στὸ κεφάλι του, βοηθούμενος ἀπ' τοὺς ἐπιτρόπους ἢ ἄλλους πιστοὺς, τὸ πανακῆρατο Σῶμα τοῦ Κυρίου, καὶ λιτανεῦει τρεῖς φορές ἔξω καὶ γύρω ἀπ' τὸ Ναό, ἐνῶ ἡ καμπάνα σημαίνει πένθιμα. Κατόπιν μπαίνει μέσα, κι' ὅλος ὁ κόσμος, καὶ τοποθετεῖ στὸν Ἐπιτάφιο τὸ ἄχραντο Σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

7. Τ ὸ ν Ἐ π ι τ ᾶ φ ι ο τὸν στολίζουν τόσο ὁμορφα καὶ ἀπαράμιλλα τὸ πρῶτὴ τῆς Μ. Παρασκευῆς, ὅλα σχεδὸν τὰ κορίτσια τῆς ἐνορίας. Θέλουν τὸ στόλισμά του ν' ἀνταποκρίνεται ὅσο εἶναι δυνατὸ στὸ μεγάλο Νεκρὸ, πού γιὰ λίγο «ἐν τάφῳ σμικρῷ ξενοδοχεῖται».

Ἡ ἀκολουθία του ψάλλεται τὸ βράδυ, μετὰ τις 8 καὶ τελειώνει μετὰ τῆς μίας τὰ μεσάνυχτα. Σ' αὐτὴν κανεὶς, μὰ κανεὶς δὲν λείπει, ἐκτὸς ἀπ' ἐκείνους πού βρίσκονται κατάκοιτοι ἀπὸ ἀρρώστια στὸ κρεβάτι.

Στὴν περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου σ' ὅλο τὸ χωριὸ ὅλοι μ' εὐλάβεια πολλὴ ἀκολουθοῦν. Μπροστὰ σὲ κάθε παρεκκλήσιο πού κατὰ τὴν διαδρομὴ συναντοῦν,—κι' εἶναι τόσα πολλὰ—γίνεται στάσι, ὁ ἱερεὺς κάνει δέησι καὶ ἀμέσως μπαίνει μέσα καὶ θυμιάζει, ἐνῶ ἔξω ψάλλουν τὰ ἱερὰ ἐγκώμια. Ὁραῖα κι' ἐπιβλητικὴ ἦταν ἡ συνάντησις τῶν δύο ἐπιταφίων, τοῦ ἁγίου Γιάννη καὶ τοῦ Ταξιάρχη, πού γινόταν στὴν αὐλὴ τῆς Παναγίας τῶν «Γουρνιῶν». Ἐπίσης κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιστροφῆς στὸν ἐνοριακὸ Ναὸ συνήθιζε ἡ νεολαία νὰ καίῃ ἀχυρένιο ὁμοίωμα τοῦ Ἰούδα, στὸ ὁποῖο εἶχε τοποθετήσῃ καὶ διάφορες κροτίδες (φυλακτά, βαρελότα). Ἔτσι ἐκαιγόταν μὲ πάταγο!...

“Ὅταν ἐτελείωνε ἡ περιφορὰ, ὕψωναν τὸν Ἐπιτάφιο τέσσερα γεροδεμένα παλληκάρια στὴν εἴσοδον τῆς ἐνοριακῆς ἐκκλησίας, ὥστε νὰ μπορέσουν, μὲ πρωτοπόρο τὸν ἱερέα, νὰ περάσουν ὅλοι ἀπὸ

«ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΣ»

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΨΥΧΩΦΕΛΕΙΣ ΕΠΙΣΤΑΣΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ «ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΝ»

Ὑπὸ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ

Μ' ὄλη τὴν σαραντάχρονη παραμονὴ τῶν Ἑβραίων στὴν ἔρημο· οὔτε τὰ ροῦχά τους οὔτε καὶ τὰ παπούτσια τους ἐπάλειωσαν.

Πολλοί, πού, ἢ μὲ ἀσέβεια σχολιάζουνε τὶς ἱερὲς καὶ θεοδώρητες Γραφές· ἢ τοὺς παρασέρνει ἢ φιλομάθειά τους σ' ἀπλοϊκὲς ἀπορίες, ἐρωτοῦνε.—Πῶςμποροῦμε νὰ ἐξηγήσωμε αὐτὸ πού θυμίζει στοὺς Ἑβραίους ὁ Μωϋσῆς; ὅτι δηλαδὴ στὰ σαράντα ὀλόκληρα χρόνια πού περιπλανηθήκανε μέσα στὴν ἔρημο, «οὐκ ἐπαλαιώθη τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ τὰ ὑποδήματα αὐτῶν οὐ κατετρίβη ἀπὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν»· οὔτε τὰ ροῦχά τους ἐπάλειωσαν, οὔτε καὶ τὰ παπούτσια τους ἔλυωσαν στὰ πόδια τους (Δευτ. ηθ', 5).

Καὶ τὸ νὰ μείνουν μὲν τὰ ροῦχά τους ἀκατάλυτα κι' ἄλυωτα τὰ ὑποδήματά τους, εἶναι βολετό. Εἶναι κι' αὐτό, λένε, ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα καὶ θαυμαστά κι' ἐξαισια ἔργα τῆς θείας δύναμης. Γιὰ τὰ ροῦχα ὅμως καὶ γιὰ τὰ παπούτσια τῶν μικρῶν παιδιῶν, τί μπορεῖ κανεὶς ν' ἀποκριθῆ; Κι' ἐρωτοῦνε· Τί λέτε; μεγάλωναν ἄραγες κι' αὐτά κι' ἐπλάταιναν κι' ἐμάκραναν, σύμφωνα μὲ τὴν προοδευτικὴ τους ἀνάπτυξη;

Ἄλλὰ γιατί ὄχι; Γιατί, κοντὰ στ' ἄλλα καὶ τόσο μεγάλα τέρατα καὶ σημεῖα πού γίνηκαν, νᾶναι ἀδύνατο

κάτω, σκυφτά, μὲ τὴν πεποίθησι, πὼς παίρνουν ἰδιαιτέρη χάρι καὶ εὐλογία.

Πρέπει νὰ σημειώσωμε ἀκόμη, ὅτι τὸ ἱερὸ κουβούκλιο τοῦ Ἐπιταφίου, μετὰ τὴν τελετὴ, παρέμενε ἀνέγγιχτο μὲ τὸν παραμυθένιο στολισμό του, μέχρι τῆς Ἀναλήψεως στὸν Ναό, ἔχοντας μέσα τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΑΠ. ΒΙΤΑΛΗΣ
Ἱεροκῆρυξ Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως

νά γίνῃ κι' αὐτό ; Καὶ γιατί εἶναι ἀπίθανο, ἢ πού βρίσκεις τὸ ἄτοπο, ν' αὐξηθοῦνε στὸ φάρδος τους καὶ στὸ μᾶκρος τους τὰ ὑφάσματα καὶ τὰ δέρματα, πού ἔμενεν ἀκατάλυτη κι' ἀδαπάνητη ἡ ὑπόστασή τους ; Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' αὐτό, δὲν πέθαιναν ἀπὸ τοὺς ἡλικιωμένους ἰσάριθμοι σχεδὸν πρὸς τὸ παιδιά, ὥστε νὰ χρησιμοποιοῦνται οἱ φορεσιῆς τῶν πεθαμένων γι' αὐτοὺς πού ἐμεγάλωναν ὅπως ἐπίσης καὶ τῶν παιδιῶν διαδοχικὰ γι' ἄλλα παιδιά, σύμφωνα μὲ τὸ ἀνάστημά τους ; Ἡ καὶ δὲν συνέβαιναν κι' ἀνάμεσα στοὺς ὁμόφυλούς τους καὶ θάνατοι καὶ γέννες, ὥστε ν' ἀλλάζουνε μεταξὺ τους τὰ ροῦχα τους οἱ μικροὶ μὲ τοὺς μεγάλους, μὲ δίκαιες κι' ἀνάλογες συναλλαγές ; Ἡ μήπως τὰ φορέματα, πού συνήθιζαν τότε νὰ φοροῦν οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ πού ἀπ' αὐτοὺς τὰ πήρανε οἱ Ἑβραῖοι, ἦτανε παρόμοια μὲ τὰ σημερινὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ δικά μας, ὥστε τὰ ροῦχα τῶν μικρόσωμων νὰ μὴν κάνουνε γιὰ τοὺς μεγάλωσους, καὶ τὰντίθετο ἐπίσης, κι' ἔτσι νὰ μὴν χρησιμεύουνε σὲ τίποτα ; Ἡ καὶ τελευταῖα, τὸ κλίμα τότε καὶ ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, εἶχε τὴν ἴδιαν ἐπιτήδευση καὶ τὴν ἴδια πολυπραγμοσύνη πού ἔχομε ἐμεῖς σήμερα ; καὶ θέλομε νὰ ἐφαρμόζουνε στὴν ἐντέλεια τὰ ροῦχά μας ἐπάνω μας ; κι' ἔτσι ἀχρηστεύεται ὅλως διόλου τὸ ροῦχο τοῦ μικροῦ γιὰ τὸν μεγάλο ἢ τοῦ μεγάλου γιὰ τὸν μικρό ;

Ἐγὼ ὅμως, παρατρέχοντας τὴν ἄσκοπη αὐτὴ περιέργεια, ὅταν μαθαίνω, διαβάζοντας τὴν ἁγία Γραφή, πὼς τὰ φορέματα τῶν Ἑβραίων δὲν ἐπάλειωσαν μέσα στὰ σαράντα χρόνια πού γύριζαν στὶς ἐρημίες, οὔτε τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐπαλαιώθησαν, οὔτε τὰ ὑποδήματα κατετρίβησαν», ἀναγνωρίζω τὸν ἴδιο πανάγαθο Πατέρα, πού ὅπως στὴν ὀρτυγομήτρα καὶ στὸ μάννα, ἔτσι κι' ἐδῶ ἐφάνέρωσε τὴν παντοδυναμία του καὶ τὴν ἀγάπη του. Καὶ στοχάζομαι, πὼς ἔργο τῆς θείας καὶ παντέφορης προνοίας του εἶναι, τὸ νὰ μᾶς προμηθεύῃ, κατὰ τίς χρεῖές μας, καὶ τὴν τροφή μας καὶ τὰ σκεπάσματά μας.

Καὶ γι' αὐτὸ ὁ Κύριός μας στὸ Εὐαγγέλιό του μᾶς διδάσκει, ν' ἀδιαφοροῦμε καὶ γιὰ τὸ ἓνα καὶ γιὰ τ' ἄλλο. «Μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, ἢ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσεσθε» Γιατὶ ἐκεῖνος «ὅστις ἀνοίγει τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ἐμπιπλᾷ πᾶν ζῶον εὐδοκίας», αὐτὸς δὲν ἀφήνει ἐκεῖνους ποὺ στηρίζουνε τίς ἐλπίδες τους σ' αὐτόν, οὔτε πεινασμένους καὶ διψασμένους, οὔτε καὶ γυμνοὺς· «Μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες, τί φάγωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα» (Ματθ. στ', 25-31).

Ποιό εἶναι ἡ ἐσχάτη διαστροφή τῆς ψυχῆς ;

Τὸ νὰ βγαίνη ὁ ἁμαρτωλὸς ἀπὸ τὸν δρόμο τοῦ Θεοῦ, εἴτε ἀπὸ ἀναμελιά, εἴτε θεληματικά του, εἴτε ἀπὸ ὅποια-δήποτε ἄλλην φυσική του ἀνημποριά κι' ἀδυναμία, εἶναι ἀνθρώπινο. Τὸ νὰ θέλῃ ὅμως νὰ ξεκλίνη πρὸς τὸ κακὸ καὶ νὰ χαίρεται γι' αὐτό, τὸ νᾶναι δηλαδὴ κατευθυνθευσιασμένη καὶ καταχαρούμενη ἡ ψυχὴ του γιὰ τὴν ἀποπλάνησίν του ἀπὸ τὴν θεοστρατιά, αὐτὸ εἶναι ἓνα πρᾶγμα δαιμονικό.

Εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ καταντήσῃ ὁ ἄνθρωπος σὲ τόσο ξεπεσμό ; Εἶναι δυνατό νὰ φθάσῃ σὲ τέτοιαν ὑπερβολὴ μοχθηρίας καὶ σὲ τέτοια δαιμονικὴ διαστροφή τῆς προαίρεσίν του ; Μακάρι, ναί, μακάρι νὰ μὴν ἐσθκωνεν ἡ γῆ ἐπάνω της τέτοια σαρκοντυμένα δαιμόνια.

Πλήν, σύμφωνα μ' ὅσα εἶπεν ὁ Μωϋσῆς στοὺς Ἑβραίους, ὅταν τοὺς ἀράδιασε τίς εὐλογίες καὶ τίς κατάρεις τοῦ Θεοῦ, τόσο γιὰ τοὺς θεοφοβούμενους ὅσον καὶ γιὰ τοὺς ἀθεόφοβους, φαίνεται πὼς δὲν εἶναι ἀδύνατο. Κι' ἀνάμεσα στοὺς παραβάτες τοῦ νόμου βρίσκονται καὶ τέτοιοι. Σατανικοὶ ἄνθρωποι, ποὺ ὅταν καταλάβουν πὼς ἐξεστράτισαν πρὸς τὴν κακία καὶ τὴν ἀσέβειαν, ἀντὶ νὰ ντρέπωνται κι' ἀντὶ νὰ λυποῦνται, χαίρουν ἀντίθετα κι' αἰσθάνονται κατάβαθα μέσα τους εὐχαρίστηση κι' ἀναγᾶλλιαση. Κι' ἀντίς, νὰ δείξουν προθυμία ν' ἄλλοξαστρατίσουν ἀπὸ τὴν κακοτοπιὰ ποὺ στριφο-

γυρνᾶνε, αὐτοὶ προτιμᾶνε νὰ μένουνε ἀμετακίνητοι στὴν πλάνη τους καὶ στὴν παρεκτροπὴ τους· καὶ καὶ μᾶλλον εἶναι ἐνθουσιασμένοι κι' εὐχαριστημένοι καὶ καμαρώνουν καὶ ὑπερηφανεύονται γι' αὐτό· «Καὶ ἔσται, ἐὰν ἀκούσῃ τὰ ρήματα τῆς ἀρᾶς ταύτης, καὶ ἐπιφημίσηται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ λέγων· ὅσιά μοι γένοιτο, ὅτι ἐν τῇ ἀποπλάνῃσει τῆς καρδίας μου πορεύσομαι». Καὶ θὰ συμβῆ, ὅταν ἀκούσῃ τὰ λόγια τῆς κατάρας αὐτῆς, νὰ νοιώσῃ ἀναγᾶλλιαση στὴν καρδιά του καὶ νὰ εἰπῆ· ὅλα θὰ πᾶνε καλά, κι' ἐγὼ θὰ τραβήξω τὸν στραβὸ δρόμο διάλεξα. (Δευτ. κθ' 18).

Ναί, λέει, ὁ τέτοιος· βρίσκομαι σὲ πλάνη· τὸ βλέπω ἢ καρδιά μου τὸ νοιώθει τὸ ζεστράτιμά μου καὶ τὴν διαστροφή μου αὐτή· μὰ τὴν θέλει, τὴν ἀγαπᾶ, καὶ τὴν χαίρεται. «Ἐγὼ ἐν τῇ ἀποπλάνῃσει τῆς καρδίας μου πορεύσομαι». Ἄλλος, ἄς μὲ κακολογᾷ κι' ἄς μὲ καταριέται. Ἐγὼ ὅμως καλοτυχίζω τὸν ἑαυτό μου, καὶ «ἐπιφημίζομαι ἐν τῇ καρδίᾳ μου». Ἡ παρεκτροπὴ μου εἶναι ἢ εὐχαριστήσῃ μου· ἢ διαστροφή μου ἢ ἰσιάδα μου· ἢ ἀποπλάνησῃ μου εἶναι ἢ τιμιότητά μου καὶ ἢ ὀσιότητά μου. «Ὅσιά μοι γένοιτο· ἐν τῇ ἀποπλάνῃσει τῆς καρδίας μου πορεύσομαι».

Ἄλλοίμονο! Νά, ποιὰ εἶναι ἢ οὐσιαστικὴ καὶ κύρια βλασφημία πρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, ποὺ ἀναφέρεται στὸ θεῖον Εὐαγγέλιο· ἢ φοβερὴ κι' ἀσυγχώρητη ἁμαρτία καὶ στὴ ζωὴ μας αὐτήν, καὶ στὴν ἄλλη. Νά, ποιὸς εἶναι ὁ ἁμαρτωλός, ποὺ εἶναι καταδικασμένος ὅλως διόλου, καὶ ποὺ γι' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει ἔλπιση οἰκτιρμοῦ κι' ἐλέους μέσα στοὺς ἀπειροπλούσιους θησαυροὺς τῆς θείας συμπόνιας. «Οὐ μὴ θελήσει ὁ Θεὸς εὐίλατεῦσαι αὐτῷ, ἀλλ' ἢ τότε ἐκκαυθήσεται ὀργὴ Κυρίου καὶ ὁ ζῆλος αὐτοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ» (Δευτ. κθ', 19).

Ἡ ἄμετρη τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα γιὰ ὅσους ἐπιστρέφουν ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

Ὅταν οἱ Ἑβραῖοι ἐγένηκαν παραβάτες τοῦ θείου νόμου,

ὁ Μωϋσῆς τοὺς ἀπειλήσῃ καὶ τοὺς εἶπε, πῶς ὁ Θεὸς θὰ τοὺς παραδώσῃ σ' ἀμέτρητα κακά· καὶ πῶς θὰ τοὺς διώξῃ ἀπὸ τὴν γῆ πού τοὺς ἐκληροδότησῃ· καὶ πῶς θὰ τοὺς διασκορπίσῃ στὰ πέρατα τῆς γῆς. "Ἄν ὅμως μετανοήσῃ, μ' ὅλη των τὴν ψυχὴ καὶ τὴν καρδιά τους, ὁ Θεὸς θὰ τοῦ ξανασυγχωρέσῃ τὶς ἁμαρτίες τους, καὶ θὰ τοὺς ξαναφέρῃ πίσω ἀπὸ τὴν διασπορά· «Καὶ ἐπιστραφήσῃ ἐπὶ Κύριον τὸν Θεόν σου.... ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου· καὶ ἰάσεται Κύριος τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ ἐλεήσει σε· καὶ πάλιν συνάξει σε ἐξ ὅλων τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς διεσκορπίσῃ σε Κύριος ἐκεῖ» (Δευτ. λ', 2-3).

Κι' ἀπ' αὐτὰ τὰ λόγια τῆς θείας Γραφῆς, καθὼς κι' ἀπ' ἄλλα πολλά, γνωρίζω τὸν ἀληθινὸ Θεὸ πού λατρεύω· τὸν δίκαιο καὶ πολυεύσπλαγχο Θεὸ μου. Διαβάζω καὶ βλέπω, πῶς συγχωρεῖ τοὺς πλανημένους, περισσότερον ἀπ' ὅσο περίμενα. Περίμενα ν' ἀκούσω, πῶς ὅσοι, μὲ τὴν ἀθέτησιν τοῦ θείου τοῦ νόμου ξεπέφτουν ἀπὸ τὴν πατρικὴ τους κληρονομιά, πῶς θὰ τοὺς ξαναμπάσῃ πάλι στὴ γῆ τῶν πατέρων τους, πού τὴν ἔχασαν ἀπὸ τὴν παρονομία τους, ἂν τυχὸν μετανοήσουν κατόπιν. Αὐτὸ μονάχα περίμενα ν' ἀκούσω. Ἀλλὰ ἐγὼ ἀκούω κάτι μεγαλύτερο καὶ περισσότερο. Ὁ Θεὸς ἐπάνω ἀπὸ τὴν ὀργή του, πού μ' αὐτὴν κινεῖται ἐναντίον του, ὅταν παρανομήσουν, βάζει τὴν εὐσπλαγχνία του καὶ τὸ ἔλεός του.— "Ἄν μετανοήσῃς λέει, Ἑβραῖε μου, ὄχι μονάχα θὰ σ' ἀναδείξῃ κληρονόμο τῆς γῆς αὐτῆς ὁ Θεός, ὅπως ἀνάδειξε καὶ τοὺς πατέρες σου, ἀλλὰ καὶ θὰ σ' ἀνυψώσῃ καὶ θὰ σὲ δοξάσῃ περισσότερον ἀκόμη κι' ἀπὸ ἐκείνους, πού δὲν ἐπαρანόμησαν· «Καὶ εἰσάξει ὁ Θεὸς ἐκεῖθεν (ἀπὸ τῆς διασπορᾶς δηλαδὴ) εἰς τὴν γῆν, ἣν ἐκληρονόμησαν οἱ πατέρες σου, καὶ κληρονομήσεις αὐτήν, καὶ εὖ σε ποιήσει, καὶ πλεοναστόν σε ποιήσει ὑπὲρ τοὺς πατέρας σου» (Δευτ. λ', 5).

Τὸ βλέπεις ; «Πλεοναστόν σε ποιήσει»· θὰ σὲ δοξά-

ση παραπάνω. Τὸ ἀκούεις ; «ὕπὲρ τοὺς πατέρας σου» παραπάνω ἀπὸ τοὺς προγόνους σου. ὦ! ἀβυθομέτρητη κι' ἀνεξιχνίαστη «ἀβυσσος ἐλέους» ! Πραγματικὰ Θεὸς ἐλέου καὶ φιλανθρωπίας καὶ οἰκτιρισμῶν εἶναι ὁ Θεὸς μας ! Πραγματικὰ τὸ ἐλεὸς του, εἶναι παραπάνω ἀπὸ κάθε λογισμὸ καὶ ὑπερβαίνει κάθε μέτρο γι' αὐτοὺς ποὺ ἐπιστρέφουν καὶ ποὺ μετανοοῦν· καὶ ὑψώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὴν ὀργή του· καὶ γίνεται τὸ ἄπειρο τοῦ ἀπείρου, κι' ἀπείρως περισσότερο ! «Ἐκραταίωσε, ναί, ὑπερεκραταίωσε Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτὸν» (Ψαλ. ρβ', 11).

Ποιὸς δὲν θαυμάζει ; ποιὸς δὲν ἀπορεῖ ; ποιὸς δὲν ἐξίσταται ; Οἱ πατεράδες ἐπήρανε γιὰ κληρονομιά τους τὴν εὐλογημένην αὐτὴ γῆ, κι' ἐπειδὴ ἐφάνηκανε πιστοί, δὲν ἐξεπέσανε ἀπ' αὐτήν. Τὰ παιδιὰ τους ἀμαρτήσανε καὶ λαθέψανε· καὶ γι' αὐτὸ τὴν ἔχασαν καὶ διασκορπισθήκανε γι' αὐτὸ ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἔθνη. "Ἄν ὅμως, ἀπὸ ἐδῶ καὶ στὸ ἐξῆς, μετανοήσουν θὰ ξαναγυρίσουν πίσω· καὶ θὰ τοὺς τὴν ξαναδώσῃ· καὶ θὰ τοὺς ξανααποκαταστήσῃ στὴν ἴδια γῆ τῆς κληρονομιάς τῶν πατέρων τους. "Ὅχι ὅμως ἐξίσου μ' αὐτοὺς· ἀλλὰ παραπάνω καὶ περισσότερο μακαριστοὺς κι' εὐτυχισμένους. «Καὶ πλεοναστὸν σε ποιήσει ὑπὲρ τοὺς πατέρες σου». Ἰδού, ὁ μέγας ὁ θαυμαστός, ὁ ἀκατανόητος, ὁ ὑπεράπειρος πλάτος τοῦ θείου ἐλέους «Ὅπου ἐπλεόνασαν ἡ ἀμαρτία, ἐκεῖ ὑπερεπερίστευσεν ἡ χάρις» (Ρωμ. ε', 20).

Ἐπίδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

Ὁ «Ἐφημέριος» εἶναι πρόθυμος νὰ δίδῃ ἀπαντήσεις εἰς ἐρωτήσεις ἐπὶ ἀποριῶν, ἀναφερομένων εἰς ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἐφημερίου (ποιμαντικόν, λειτουργικόν κλπ.). Ἐπομένως οἱ εὐλαβέστατοι ἐφημέριοι δύνανται ν' ἀπευθύνουν ἐρωτήματα ἐπὶ τοιοῦτων ἀποριῶν. Αἱ ἀπαντήσεις θὰ δίδωνται εἰς τὴν σελίδα τῆς ἀλληλογραφίας.

Ἀπὸ τὸ Ἐφημεριακὸ Συναξάρι τοῦ 1821

ΕΥΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

«...Ἐπολέμησε γενναίως μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη...»

Ὁ ὀρθόδοξος κληρικός, ὡς γνωστόν, διετήρησε ἄσβεστον τὸ πατριωτικὸν αἶσθημα εἰς τὸν Ἑλληνα, διὰ τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς Μοναῖς Σχολῶν καὶ τῶν ἐν ταῖς ἐνορίαις κρυφῶν σχολείων. Προσέτι προπαρασκεύασε καὶ ἐκήρυξε τὴν ἐξανάστασιν τῆ Πατρίδος. Τὸ τορὸν καὶ φλογερὸν πατριωτικὸν διάγγελμα τοῦ ἐπισκόπου Πατρῶν Γερμανοῦ ἐξ Ἀγίας Λαύρας, ἐξήγγειρε τὸ Πανελλήνιον καὶ ἐδόνθησε τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν. Πᾶσαι αἱ τάξεις εὐρέθησαν ἐπὶ ποδὸς πολέμου, ἔσπευδον εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ διηγωνίζοντο μέχρι θανάτου, διὰ τὸν στέφανον τῆς νίκης καὶ τὴν ἐπανάκτησιν τῶν πατρίων, τοῦ ἀκανθοστέπτου Γένους. Εἰς τὸν γενικὸν συναγερμὸν τῶν Πανελλήνων, παρῆσαν προθύμως καὶ πρῶτοι, ὡς πρῶτοι στρατολόγοι τῶν ἐνοριτῶν των, καὶ οἱ ἐφημέριοι, τὰ καθημερινὰ καὶ τὰ πρόχειρα σφάγια τῶν κατακτητῶν κατὰ τὰ ἔτη τῆς δουλείας. Ἄγνωστον εἶναι εἰσέτι εἰς ἡμᾶς τὸ ἐπαρχιακὸν ἐφημεριακὸν Συναξάρι τῶν χρόνων τῆς σκλαβιάς καὶ τῆς Παλιγγενεσίας. Ἐκάστη ἐνορία ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τὸν ἀγωνιστὴν ἢ νεομάρτυρα ἐφημέριον αὐτῆς. Καὶ ἡ νῆσος Ὑδρα, ἢ τὸ βάρος τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου βαστάσασα σχεδὸν ἐν τῷ συνόλῳ, ἔχει νὰ προβάλλῃ μετὰ τῆς Ἀρκαδιᾶς (= Τριφυλίας), τὸν γενναῖον Ἀρκαδινὸν κληρικὸν ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΕΥΝΗΝ ἢ ΕΥΝΟΠΟΥΛΟΝ, ἐφημέριον τοῦ ἐν Ὑδρᾷ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου. Περὶ τοῦ κληρικοῦ τούτου, ἀρκετὰ ἐγράφησαν (βλέπε περιοδικὸν «Τρεῖς Ἱεράρχαι» ἔτ. 1958 φύλλον Μαρτίου) πρό τινας. Οἱ κάτοικοι Φιλιππῶν καὶ Κυπριασσίας, ὡς καὶ οἱ δημογέροντες, ἐπιστοποιοῦν κατὰ τὸ ἔτος 1834, ὅτι ὁ ἐν λόγῳ ἐφημέριος, συναγωνιστὴς αὐτῶν εἰς τὰ πεδία τῆς δόξης, «ἔτρεχεν ἐναντίον τῶν τυράννων, ὡς ἓνας τῶν ΠΑΛΑΙΩΝ ΗΡΩΩΝ», ὅτι «εἰς Νεόκαστρον ἠσφαλίσθη (ἔτ. 1825) ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτίου Ἰμβραῆμ ἐξήκοντα καὶ δύο (62) ἡμέρας», καὶ ὅτι «ΕΠΛΗΓΩΘΗ εἰς τὴν κεφαλὴν ἀπὸ ἐν πυροβόλον ἐχθρικόν».

Εἰς τῶν Ἀρκαδινῶν τὰ πιστοποιητικά, ἄς προστεθῇ καὶ τῶν Ὑδραίων ὀπλαρχηγῶν, τὸ ἐπόμενον «ἐμάρτυρον ἀποδεικτικόν». Εἶναι μία ἀξιόλογος σελὶς τοῦ ἐφημεριακοῦ συναξαρίου, τῆς ἱστορίας τῆς Ὑδρας καὶ Ἀρκαδίας, ὡς καὶ τοῦ «γενναιοτάτου Καραϊσκάκη».

Πρόσχωμεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν μιᾶς ἐθνικῆς σελίδος τῶν λεοντοθύμων ἡρώων τοῦ 1821.

Τὰ μπαρουτοκαημένα χέρια τῶν πολεμάρχων γράφουν και υπογράφουν τὰ ἐξῆς :

«Διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικοῦ και ἐμμαρτύρου τούτου γράμματος δηλοποιεῖται ὅτι ὁ ἐπιφέρων τὴν παροῦσαν Γεώργιος Ἱερεὺς Ξυνόπουλος Ἀρκαδινός, ἐφημέριος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου τῆς Νήσου Ὑδρας, κατὰ τὸ χιλιοστὸν ὀκτακοσιοστὸν εἰκοστὸν ἔβδομον (1827) ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ, θείῳ ζήλῳ κινούμενος ὑπὲρ πίστεως και ἀγάπης τοῦ χριστιανικοῦ ἔθνους κατὰ τὰς 6 Ἀπριλίου ἐκίνησεν εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν τῆς ξηρᾶς γενομένην εἰς τὰς ΑΘΗΝΑΣ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Καπετὰν Νικολάου Πέτρου Βότζη, διορισθέντος ὑπὸ τοῦ Κοινοῦ τῆς Νήσου Ὑδρας, και κατὰ τὰς 9 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς και τοῦ αὐτοῦ ἔτους, συγκροτηθεὶς πόλεμος φρικτὸς και πεισματώδης κατὰ τῶν Ἀγαρινῶν, ἐπολέμησε γενναίως ὁ ρηθεὶς Γεώργιος Ἱερεὺς και ἐρεθίζων πατρικῶς λόγῳ τε και ἔργῳ τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας, κατενικήθησαν οἱ ἐχθροὶ και ὠπισθοδρόμησαν μὲ μεγάλην τους κατασχύνην, εἰς τὴν 13ην αὔθις τ' αὐτοῦ μηνὸς δευτέρος πόλεμος συγκροτηθεὶς πλέον φοβερός τοῦ πρώτου και γενναιότητος και εἰς αὐτὸν ὁ ρηθεὶς Γεώργιος Ἱερεὺς ἔδειξε γενναίως και πατρικῶς τὸ αὐτοῦ χρέος και ἐπολέμησεν ἀνδρείως, εἰς τὸν ὁποῖον πόλεμον κατεκυρίευσαν ὅλα τὰ ταμπούρια τῶν ἐχθρῶν εἰς τὸν κάμπον τῶν δρυῶν, και εἰς τὰς 22 τ' αὐτοῦ μηνὸς, τρίτος και τελευταῖος πόλεμος, συγκροτηθεὶς, ἐπολέμησεν ὡσαύτως γενναίως και κατὰ παραχώρησιν ἐφρονεῦθη ὁ γενναιότατος ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ἐνθα και διελύθη ἡ ἐκστρατεία αὕτη. Πρὸς τούτοις κοντὰ εἰς τὰ ἄνωθεν γενναῖα ἀνδραγαθήματα τοῦ ρηθέντος Γεωργίου Ἱερέως, δὲν ἔλειψεν ὁ ρηθεὶς ἵνα ἐνταφιάσῃ, ἀμισθὶ ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα (40) σώματα τῶν ὁμοπίστων στρατιωτῶν μας και νὰ συμβάλῃ πατρικῶς, και νὰ θερίξῃ ἕκαστον εἰς τὸν πόλεμον.

Δι' ὃ εἰς ἐνδειξιν τῆς ἀληθείας δίδεται τῷ εἰρημένῳ Ἱερεῖ Γεωργίῳ τὸ παρὸν ἀποδεικτικὸν τοῦτο γράμμα μεμαρτυρημένον ὑπὸ τοῦ Καπετανάτου τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἵνα ἔχῃ τὸ κῦρος και τὴν ἰσχύν.

αω γ δ'. Σεπτεμβρίου 15
Ἵδρα

Νικόλαος Πέτρου Βότζης
Θεόφιλος Κυριακοῦ

ἐπιμαρτυρῶ

Ἀντώνιος Ἱερεὺς Χαρτοφύλαξ Ὑδρας, ὁ γράψας μάρτυς).

Ἄς σημειωθῇ ὅτι ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἀθηνῶν

διὰ τῆς καταλήψεως τῆς ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ, ἐπολέμησαν, κατὰ διαφόρους ἐποχάς, καὶ οἱ Πετρόπουλος Δημήτριος ἐφημέριος Καβασιῶν—Ἡλείας, Εὐσταθίου Ἰωάννης ἐκ Κων/πόλεως, Γεωργίου Ἀναγνώστης ἐξ Ἀθηνῶν, ὅστις ἐφονεύθη, Βιολῆς Ἰωάννης ἱερεὺς ἐξ Ὑδρας, Κορδῆς Χριστόδουλος ἐκ Περιθωρίου—Καλαβρύτων, Παπαῖωάννου Σπυρίδων, μετέπειτα ἐφημέριος Ἱεροῦ Ναοῦ Χρυσοσπηλαιωτίσσης Ἀθηνῶν, Ζυγομαλᾶς Ἀνδρέας ἐκ Χίου, Παναγιωτόπουλος Κανέλλος ἐκ Ρωγῶν—Καλαβρύτων, Καραῶς Ἰωσήφ μοναχὸς ἐξ Ἄργους, Χωματιανὸς Ἀθανάσιος ἐφημέριος καὶ βουλευτὴς τῆς νήσου Κέας, Παναγιωτακόπουλος Κωνσταντῖνος καπετάνιος Βερσιτσίου—Καλαβρύτων, Γκιόκας Μᾶρκος ἐκ Χειμάρρας, Νταλιάνης Ἀναγνώστης ἐκ Δερβιτσελεπῆ (= Ἀμαλιάδος), Ἀραπάκης Σπῦρος ἐξ Αἰτωλικοῦ, Σπήλιος ἱερεὺς καὶ Σακελλάριος Σοποτοῦ—Ἀροανίας, Γερακάκης Νικόλαος ἐκ Κεφαλληνίας, Ἀναστασίου Ἰωάννης ἐφημέριος Ἁγ. Γεωργίου—Καρύκη Ἀθηνῶν, Σακελλαρίου Ἀναστάσιος ἐφημέριος καὶ Σακελλάριος Στρεζόβης (= Δάφνης) Καλαβρύτων, Παρθένιος ἡγούμενος Ἄνω Μονῆς—Δίβρης (Ἡλείας), Βασιλείου Ἰωάννης ἐκ Χασιῶν—Ἀττικῆς, Γρηγορόπουλος Ἀθανάσιος (τραυματισθεὶς) ἐκ Τριπόλεως, Διάκος Νικόλαος (φονευθεὶς) ἐκ Κυδωνιῶν—Μ. Ἀσίας, Μερκεούλιας Ἰωάννης ἀπὸ τὸ Πάρδαλι Λακεδαιμονίας, Δοντᾶς Πέτρος ἐξ Ἀθηνῶν, Παρασκευόπουλος Ἀλέξανδρος ἐκ Δροβολοβοῦ—Καλαβρύτων, οἱ φονευθέντες μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη, Γεωργαντᾶς Λεονάρδος ἐκ Θηβῶν, Γυαλίστρας Σωτήριος τοῦ Δημητρίου, Ἡλιακόπουλος Λάμπρος, Δανίλης Σωτήριος τοῦ Ἰωάννου ἐξ Ἀθηνῶν, Δρίτσας Σωτήριος καὶ Δρίτσας Χρῆστος τοῦ Σωτηρίου ἐκ Λαμίας, ὡς καὶ ἄλλοι πολλοὶ γενναῖοι ἐργάται τῶν θριάμβων καὶ τῶν τροπαίων, συντελεσταὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ δόξης τῆς φωτοδοτίδος Ἑλλάδος.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
 Πρωθυερεύς

Παρακαλοῦνται τὰ Ἐκκλ. Συμβούλια τῶν Ἱ. Ναῶν, οἵτινες λαμβάνουν τὸ περιοδικὸν «Ἐκκλησία», ὅπως καταβάλουν εἰς τὸ Τοπικὸν ΤΑΚΕ τῆς περιφέρειας τῶν τήν τυχὸν ὀφειλομένην συνδρομὴν τῶν, ἧτις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1957 καθωρίσθη εἰς δρχ. 30 ἔτησίως, ἐκτὸς τῶν Ἱ. Ναῶν τῶν περιφερειῶν Ἀθηνῶν—Πειραιῶς, τῶν ὁποίων ἡ συνδρομὴ καθωρίσθη εἰς δρχ. 50, 75 ἢ 100, ἀναλόγως τῆς κατηγορίας ἐκάστου.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

40. Δύναται ὁ ἱερεὺς νὰ τελέσῃ μόνο τὴν θεϊὰν λειτουργίαν καὶ νὰ παραλείψῃ τὸν ὄρθρον; (Ἐρώτησις Αἰδου. Ε. Κ.).

Ὅπως καὶ ἄλλοτε γράψαμε ἀπαντῶντας στὴν 10ῃ ἐρώτησι, ἡ θεία λειτουργία εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου. Καὶ σήμερα στὶς ἐνορίες μας, πού ἡ λειτουργία τελεῖται συναπτᾶ μετὰ τὸν ὄρθρο, πάλι, ἔστω καὶ «μυστικῶς», γίνεται ἡ ἀπόλυσις τοῦ ὄρθρου κατὰ τὴν ὥρα πού ψάλλεται ἡ δοξολογία. Στὶς ἱερὲς μονὰς καὶ στὶς σλαβικὲς ἐκκλησίαις καὶ παλαιότερα καὶ στὶς ἐνορίες, ἡ θεία λειτουργία ἐτελεῖτο μετὰ τὴν ἀνάγνωσι τῆς Γ' καὶ ΣΤ' ὥρας, ἐνῶ μαζὶ μετὰ τὸν ὄρθρο ἐπεσυνάπτετο ἡ Α' ὥρα καὶ ὕστερα ἀπ' αὐτὴ ἐγένετο τελεία ἀπόλυσις καὶ διακοπὴ τῆς ἀκολουθίας. Ἐξ ἄλλου ὑπάρχουν καὶ λειτουργίαι ποὺ τελοῦνται συνδεδεμέναι μετὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ, δηλαδὴ κανονικὰ τὸ ἀπόγευμα, ὅπως οἱ λειτουργίαι τῆς Μεγάλης Πέμπτης καὶ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου καὶ τῶν παραμονῶν τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ὁ σύνδεσμος ἑσπερινοῦ καὶ λειτουργίας εἶναι ὀργανικὸς καὶ αἱ δύο μαζὶ ἀκολουθίαι ἀποτελοῦν μία σύνθετη ἀκολουθία, πού ἀρχίζει μετὰ τὸ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...» τῆς λειτουργίας, παρεμβάλλονται στοιχεῖα τοῦ ἑσπερινοῦ (προοιμιακός, «Κύριε ἐκέκραξα», «Φῶς ἱλαρόν»), ἀναγνώσματα κ.λ.π.), ἀλλὰ ἀναμειγμένα μετὰ στοιχεῖα τῆς λειτουργίας (εἴσοδος μετὰ τοῦ εὐαγγελίου, τρισάγιον, ἀναγνώσματα τῆς λειτουργίας κ.λ.π.) καὶ τελικὰ συνεχίζεται ἡ λειτουργία. Αὐτὸ ὅμως δὲν συμβαίνει στὸ σύνδεσμο ὄρθρου καὶ λειτουργίας, ἀλλὰ παρὰ τὸν χρονικὸν τὸν σύνδεσμον διατηροῦν τὴν αὐτοτέλειάν των.

Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ σύνδεσμος αὐτὸς τῆς ἀκολουθίας τοῦ ὄρθρου μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν διευκολύνει μὲν κατὰ κάποιον τρόπο τοὺς πιστοὺς, γιὰτὶ παρακολουθοῦν καὶ τίς δύο ἀκολουθίαις μετὰ ἓνα, ἄς ποῦμε, κόπο, ἀλλὰ καὶ ἐζημίωσε καὶ τίς δύο ἀκολουθίαις, πρῶτον γιὰτὶ ὑπεβίβασε τὴν ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου σ' ἓνα εἶδος προοιμίου τῆς λειτουργίας καὶ δεύτερον γιὰτὶ μετὰ τὴν σύνδεσιν αὐτὴν τῶν δύο μεγάλων ἀκολουθιῶν δημιουργήθηκε μιὰ πολὺ μακρὰ ἀκολουθία, πού διαρκεῖ τὸ λιγώτερον τρεῖς ὥρας. Ἐπόμενον εἶναι νὰ κουράζῃ τοὺς πιστοὺς πολὺ, ἂν θελήσουν νὰ παρακολουθήσουν ἐξ ἀρχῆς τὸν ὄρθρον, πρᾶγμα πού φυσιολογικὰ τοὺς ἐμποδίζει νὰ διατηροῦν ὅλη τὴν διαύγεια τοῦ πνεύματός των κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας, τότε δηλαδὴ πού θὰ ἔπρεπε

νά είναι πιό συγκεντρωμένοι και άφωσιωμένοι στό μυστήριο. Στίς μονές ή άκολουθία τοῦ ὄρθρου γίνεται στήν κανονική της ὥρα, δηλαδή αρχίζει λίγες ὥρες μετά τό μεσονύκτιο και τελειώνει πρὶν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, ή δὲ λειτουργία αρχίζει μετά μιᾶς ή περισσοτέρων ὥρων διακοπή. Καί ὁ μὲν ὄρθρος τελεῖται πάντα στόν κεντρικό ναό τῶν μονῶν, τό λεγόμενο «Καθολικό», ἐνῶ ή λειτουργία στό παρεκκλήσια τίς καθημερινές και μόνο τίς Κυριακές και ἑορτές στό Καθολικό. Στίς σλαβικές πάλι ἐκκλησίες για διευκόλυνσι τῶν πιστῶν ὁ ὄρθρος γίνεται συνδεδεμένος μέ τόν ἑσπερινό μετά τήν δύσι τοῦ ἡλίου σάν μικρή ἀγρυπνία, ἐνῶ ή λειτουργία ἀργά τό πρωί, λίγο πρὶν ἀπό τό μεσημέρι, ὅπως περίπου γίνεται σ' ἐμαῶς κατά τίς ἀκολουθίες τῆς μεγάλης ἐβδομάδος.

Αὐτά τὰ γράφω για νά δειχθῇ ὅτι οὔτε χρονικά οὔτε τοπικά συνδέονται αἱ δύο αὐτές ἀκολουθίες, ὁ ὄρθρος και ή θεία λειτουργία. Καί στό μέρη μας ὅταν οἱ ἱερεῖς μας τελοῦν ἰδιωτικές λειτουργίες, ἰδίως σέ ἐξωκλήσια, αρχίζουν ἀπ' εὐθείας τήν θεία λειτουργία ἀπό τό «Εὐλόγημένη ή βασιλεία...» χωρὶς καμμιά ἄλλη προπαρασκευαστική ἀκολουθία. Δὲν κάνουν λοιπὸν τίποτε τό ἀσύμφωνο πρὸς τήν παράδοσι. Τό λεγόμενο δὲ συνήθως ὅτι ὁ ὄρθρος τελεῖται σάν προπαρασκευή στήν θεία λειτουργία δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τήν πραγματικότητα, γιατί και αὐτὸς δὲν ἔχει κανένα προπαρασκευαστικό στοιχεῖο και ή λειτουργία ἔχει τό δικό της προπαρασκευαστικό μέρος πού φθάνει σχεδὸν μέχρι τήν μεγάλη εἴσοδο.

Ὁ ὄρθρος ὅμως δὲν παραλείπεται. Ὁ ἱερεὺς εἶναι ὑποχρεωμένος νά τελέσῃ ή νά παρακολουθήσῃ τελουμένη τήν ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου ή και νά τήν ἀναγνώσῃ κατ' ἴδιαν, κάθε ἡμέρα ἄσχετα ἂν θά τελέσῃ ή ὄχι τήν θεϊαν λειτουργία. Εἶναι ἐκεῖνος πού ἐξ ὀνόματος τοῦ λαοῦ προσεύχεται και τελεῖ τίς διατεταγμένες ἀκολουθίες καθημερινῶς. Αὐτό ρητῶς ὀρίζουν οἱ Πατέρες και αὐτό τηρεῖται μέχρι σήμερα ἀπό τοὺς εὐλαβεῖς ἱερεῖς μας ὄχι μόνο στίς μονές, ἀλλά και στοὺς ναοὺς τῶν ἐνοριῶν. Βέβαια θά ἤρῃτο κανεὶς και ὁ πιστὸς λαὸς νά μὴν ἀπολείπῃ ἀπό τοὺς ναοὺς καθημερινῶς και μάλιστα τίς Κυριακές και τίς ἑορτές, και νά παρακολουθῇ και νά μετέχῃ στίς δύο βασικές ἀκολουθίες τοῦ ἡμερονυκτίου, τοῦ ἑσπερινοῦ δηλαδή και τοῦ ὄρθρου, και νά παρίσταται πάντοτε στήν τέλεσι τῆς θείας λειτουργίας, ὅπως συνιστᾶ και ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης (Διάλογος, κεφ. 331), ἀλλά αὐτό πρακτικῶς δὲν εἶναι δυνατόν. Αὐτό ὅμως δὲν ἀπαλλάσει τὸν ἱερέα ἀπό τό καθῆκόν του, ἀλλά μᾶλλον περισσότερο τὸν ὑποχρεώνει νά ἀναπληρώσῃ αὐτὸς τὰ ὑστερήματα και τὰ ἀγνοήματα τοῦ λαοῦ.

41. Λέγεται ὅτι ή σφραγιῖδα πού βάζομε στό πρόσφορα ἔχει τυπώσει τρεῖς ἄμνους,

ἐπειδὴ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν χρειάζονται τρεῖς, ἓνας διὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ γίνεται ἡ λειτουργία καὶ οἱ ἄλλοι δύο διὰ τὰς προηγιασμένας τοῦ γίνονται κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐβδομάδος. Εἶναι ὀρθὴ ἡ ἐρμηνεία αὐτῆ; (Ἐρώτησις Αἰδ. Β. Σημαντηράκη).

Στὴν σφραγιδα τοῦ ἐκτυπώνεται ἐπάνω στὰ πρόσφορα ὑπάρχουν συνήθως τρεῖς ἄμνοι, δηλαδὴ τρία τετράγωνα με σταυρό, στὶς τέσσαρες γωνίες τοῦ ὁποίου ἀναγράφεται τὸ ΙΣ-ΧΣ-ΝΙ-ΚΑ. Λέμε «συνήθως» γιατί ἐκτός ἀπ' αὐτοῦ τοῦ τύπου τὴν σφραγιδα χρησιμοποιεῖται καὶ ἄλλη με ἓνα μόνο ἄμνὸν χωρὶς τὶς μερίδες τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν ἑννέα ταγμάτων.

Νομίζω πὼς ἡ μόνη ὀρθὴ ἐρμηνεία, τοῦ μπορεῖ νὰ δοθῇ στὴν ἀπορία γιατί εἰκονίζονται τρεῖς ἄμνοι, εἶναι ἡ πρακτικὴ ἀνάγκη, τοῦ ἐνδεχομένου θὰ παρουσιασθῇ. Ἡ δηλαδὴ ὁ μεσαῖος ἄμνὸς νὰ εἶναι γιὰ κάποιον λόγο ἀκατάλληλος γιὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ στὴν θεία λειτουργία, ἂν εἶναι δηλαδὴ σβυσιμένη ἡ σφραγὶς τοῦ ἢ ἂν ἔχη κάποιον ἐξόγκωμα ἢ ἂν ἔχη δημιουργηθῇ κάποιον ἐσωτερικὴν φασαλλίαν κατὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ἄρτου, ἢ καὶ ἂν ἀπὸ μιὰ ἀδεξία ἐνέργεια τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν ἀποκοπὴν καὶ ἐξαγωγήν τοῦ καταστραφῆ. Πρόκειται δηλαδὴ γιὰ τρεῖς ἄμνους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μπορεῖ ὁ ἱερεὺς νὰ ἐκλέξῃ τὸν καταλληλότερον, ἢ νὰ ἔχη τοὺς δύο γιὰ ἐφεδρικούς σὲ περίπτωσιν τοῦ αὐτοῦ τοῦ ἐξήχθη ἀποδειχθῇ ἀκατάλληλος γιὰ τὴν θείαν λειτουργίαν. Ἡ προτεινομένη ἐρμηνεία πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ, γιατί οἱ ἄμνοι τοῦ προορίζονται γιὰ τὶς λειτουργίας τῶν προηγιασμένων ἐξάγονται ἀπαραιτήτως ἀπὸ διαφορετικὰς προσφορές. Οὐδέποτε ἀπὸ τὸν ἴδιον ἄρτον ἐξάγονται περισσότεροι τοῦ ἑνὸς ἄμνοι.

42. Σὲ ποῖον σημεῖον τῆς θείας λειτουργίας ἢ ἄλλης ἀκολουθίας πρέπει νὰ εὐλογῇ ὁ ἱερεὺς μετὰ τὸν τίμιον σταυρό; (Ἐρώτησις Αἰδ. Β. Στιβακτάκη).

Κατὰ τὴν ὀρθὴν πρᾶξιν, τοῦ ἐπικρατεῖ στὶς μονὰς καὶ στοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς, ὁ ἱερεὺς οὐδέποτε εὐλογεῖ μετὰ τὸ σταυρό, ἀλλὰ πάντοτε μετὰ τὸ χερί. Μερικοὶ νεωτερίζοντες ἱερεῖς συνηθίζουν νὰ εὐλογοῦν κατὰ τὸ «Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ...» κατὰ τὸ τέλος τῆς εὐχῆς τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς τῆς θείας λειτουργίας μετὰ τὸν τίμιον σταυρό. Αὐτὸ ὅμως τὸ κάνουν ἐπηρεασμένοι προφανῶς ἀπὸ τὴν ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν. Πολὺ σωστὰ λοιπὸν τὸ νεώτερον Ἱερατικὸν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας σημειώνει ὅτι καὶ στὴν περίπτωσιν αὐτῆ ἡ εὐλογία δίδεται «διὰ τῆς χειρός». Στὶς σλα-

Ἐκ τῶν Ἁγιολογίων τῆς Ἐκκλησίας μας

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΚΑΙ ΔΑΡΕΙΑ

Ἡ Ὁλὴ ἢ Ἀλεξάνδρεια, ἐκεῖνες τὶς μέρες, συζητοῦσε γιὰ τὸν «παράξενο»—ὅπως τὸν χαρακτήριζαν—γάμο τοῦ Χρυσάνθου καὶ τῆς Δαρείας. Ὁ Χρυσάνθος ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ζηλευτὰ ἀρχοντόπουλα τῆς πόλεως, γυιὸς τοῦ πλουσίου Πολέμονος. Ἡ Δαρεία, ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα κι' ἀνῆκε ἐπίσης σὲ ἀριστοκρατικὸ σόϊ, ἦταν ὀνομαστὴ γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ καλλονὴ τῆς. Ἡ ἔνωση τῶν δυὸ νέων μὲ τὰ δεσμὰ τοῦ ὕμεναίου, εἶχε ὄλα τὰ στοιχεῖα, γιὰ νὰ τὴν ἔλεγε κανεὶς ἰδανικὴ, ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα : ὁ γαμπρὸς ἦταν χριστιανός, ἐνῶ ἡ νύφη εἰδωλολάτρισσα.

Ἄλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κοινῆς γνώμης εἶχε ἠλεκτρισθῆ ἄκομῃ περισσότερο γιὰ ἓνα ἄλλο λόγο. Ὁ γάμος, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ, ἦταν πιὸ πολὺ ἓνα εἶδος μονομαχίας, παρὰ μιὰ αἰσία κατάληξις ἀμοιβαίου αἰσθήματος.

Ὁ Πολέμων, ἀφοῦ μάταια εἶχε προσπαθῆσει νὰ ξεριζώσῃ τὴν πίστι τοῦ μονάκριβου γυιοῦ του στὸν Χριστό, τοῦ ζήτησε νὰ πανδρευθῆ τὴ Δαρεία, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι τὰ θέληγτρά της κι' ἡ ἐξυπνάδα της θὰ τὸν ξεστράτιζαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν δρόμο τοῦ Χριστοῦ καὶ θὰ τὸν ξανάφερναν στοὺς κόλπους τῆς εἰδωλολατρίας.

—Κάνε μου τούλάχιστο αὐτὸ τὸ χατήρι, τὸν παρακάλεσε ὁ πατέρας του. Μὴ παντρευτῆς χριστιανή. Πάρε τὴ Δαρεία, ποὺ σοῦ ἀξίζει μὲ τὸ παρὰ πάνω κι' ὅλοι θὰ σὲ ζηλεύουν. Ζέρω, ἄλλωστε, ὅτι πάντα ἡ καρδιά σου, ὅταν ἀκόμῃ πίστευες στοὺς θεοὺς μας, ἦταν στραμμένη σ' αὐτή.

Ὁ νέος δέχθηκε. Πραγματικά, ἡ ξεχωριστὴ ἐκείνη κόρη ἀσκοῦσε ἀνέκαθεν μιὰ βαθειὰ ἔλξι πάνω του. Οἱ γάμοι, ἐξ ἄλλου, τότε, στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀνάμεσα

βικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἀπόλυσι ὁ ἱερεὺς κρατεῖ μὲ τὰ δυὸ τοῦ χέρια τὸν σταυρὸ τῆς εὐλογίας καὶ μ' αὐτὸν σταυροειδῶς εὐλογεῖ εἰς τὸ «ἐλεῆσαι καὶ σώσαι ἡμᾶς ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος». Δὲν ξέρω ἂν οἱ σκλάβοι ἐδῶ νεωτερίζουν ἐπηρεαζόμενοι κι' αὐτοὶ ἀπὸ τὴν ἀρχιερατικὴ λειτουργία ἢ ἂν τηροῦν, ὅπως στίς περισσότερες φορὲς συμβαίνει, καμμιά ἀρχαιοτέρα λειτουργικὴ παράδοσι ποὺ δὲν περισώθηκε σ' ἐμᾶς. Στὰ μέρη μας ὅμως, ἐπαναλαμβάνω, οὔτε καὶ στὴν περίπτωσι αὐτῇ οὔτε καὶ ποτὲ ἄλλοτε ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ μὲ τὸν τίμιον σταυρό.

σὲ πιστοὺς τοῦ Ἰησοῦ καὶ σὲ πιστοὺς τῶν ψεύτικων θεῶν ἦταν συνηθισμένοι.

Ὁ Χρῦσανθος, λοιπόν, δὲν ἔφερε καμμιά ἀντίρρηση στὸν πατέρα του. Δέχθηκε αὐτὴ τὴ γλυκεῖα κι' ἐπικίνδυνη ἔνωση, πού θὰ ἦταν μιὰ πάλη ἀνάμεσα στοὺς δυὸ τόσο διαφορετικοὺς κόσμους. Ὅπως ὁ πατέρας του εἶχε πεποίθησι ὅτι ἡ γυναῖκα πού τοῦ πρόσφερε θὰ τὸν τραβοῦσε στὴν παλιά θρησκεία, ἔτσι κι' αὐτὸς εἶχε ἄλλη τόση βεβαιότητα ὅτι θὰ συνέβαινε τὸ ἀντίθετο.

Ἐγινε, λοιπόν, ὁ γάμος καὶ τὰ πράγματα δικαίωσαν τὸν Χρῦσανθο. Ἡ κοινωνία τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ τῶν χριστιανῶν δὲν ἄργησε νὰ μάθη τὰ ἀποτελέσματα τῆς διεγκυστίδας ἐκείνης, πού γινόταν ἀνάμεσα στὶς ψυχὲς τῶν δυὸ νεαρῶν συζύγων.

Ἡ Δαρεία, ἔχοντας μέσα τῆς ἀγαθὴ διάθεσι, φωτίσθηκε εὐκολὰ ἀπὸ τὶς ἀλήθειες τοῦ Εὐαγγελίου καὶ πιάσθηκε στὴ σαγήνη τῆς θείας χάριτος. Ἐτσι, τὸ Μεγάλο Σάββατο ἐκείνης τῆς χρονιᾶς, μαζί μὲ ἄλλους κατηχουμένους, κατέβηκε κι' αὐτὴ στ' ἀγιασμένα νερὰ τοῦ βαπτίσματος. Κι' ἔγινε νεοφώτιστο μέλος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Εἶχε ἀνέβει τότε στὸν θρόνο τῆς Ρώμης ὁ Αὐρήλιος Νουμριανὸς (284 μ.Χ.), πού παρ' ὅλο ὅτι ἦταν ἐξαιρετικὰ καλλιεργημένος ἄνθρωπος—εἶχε μάλιστα καὶ σπουδαῖο ποιητικὸ χάρισμα—νόμιζε ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἀποτελοῦσαν κίνδυνο καὶ θέλησε νὰ τοὺς ξεπαστρέψη.

Ἐτσι, μαζί μὲ ἄλλα μέλη τῆς νεαρῆς Ἐκκλησίας, ὁ Χρῦσανθος κι' ἡ σύζυγός του Δαρεία ὠδηγήθηκαν στὸν ἑπαρχο Κελλερίνο. Κι' ἀφοῦ ἐκεῖνος διαπίστωσε ὅτι δὲν ἔννοοῦσαν νὰ συμμορφωθοῦν καὶ νὰ ἀποπτύσουν τὴν πίστι τους, τοὺς παράδωσε, σύμφωνα μὲ τὸ αὐτοκρατορικὸ διάταγμα, στὰ βασανιστήρια.

Ἄλλὰ τὸ χρισταγάπητο ζευγάρι πέρασε μὲς ἀπ' ὅλα αὐτὰ νικηφόρο κι' ἀπτόητο, ἀπηχῶντας ἔτσι τὸ παύλειο ρητό : «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ ; Θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα ; ... Ἄλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς» (Ρωμ. η' 35, 37).

Ὁ Κελλερίνος, σὰν τὸ πληροφορήθηκε, πρόσταξε νὰ τοὺς ρίξουν μέσα σ' ἓνα λάκκο γεμάτον ἀπὸ βόρβορο, ὅπου καὶ βρῆκαν τὸν θάνατο. Ἡ Ἐκκλησία τοὺς τιμᾷ στὶς 19 Μαρτίου.

Ἄλλὰ ὁ θάνατος αὐτός, πού ἄνοιξε τὶς πύλες τοῦ Παραδείσου στὸν Χρῦσανθο καὶ τὴ Δαρεία, εἶχε ὡς ἔνδοξη συνέπειά του κι' ἄλλα τέσσερα, ἐντελῶς ἀπρόοπτα, μαρτύρια.

Ὁ τριβοῦνος (άνώτερος άξιωματικός με δικαστικά δικαιώματα) Κλαύδιος, πού είχε άναλάβει τήν ύπόθεσι τών δυό συζύγων, κλονίσθηκε μπροστά στο μέγαλειό τής συμπεριφορής τους, ή άλήθεια άστραψε στή διάνοιά του κι' έγινε κι' αυτός χριστιανός με άποτέλεσμα νά θανατωθῆ λίγες μέρες άργότερα.

Τά δυό παιδιά του, ό Μαίρων κι' ό Ίάσων, μιμήθηκαν τό παράδειγμά του. Παρουσιάστηκαν στον έπαρχο Κελλερίνο, χωρίς νά περιμένουν νά καταδοθῆ ή προσχώρησίς τους στον χριστιανισμό, και τοῦ δήλωσαν ότι είχαν πάφει πλέον νά πιστεῦν στους ψεύτικους θεούς. Έτσι κι' αυτοί θανατώθηκαν. Λίγο άργότερα, άκολουθήσε στον ίδιο δρόμο τόν Κλαύδιο και τά παιδιά τους ή σύζυγός του Ίλαρία.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Α ἰ δ ε σ. *.*.—Διά τοῦ άρθρου 3 παράγρ. 1 τοῦ Ν.Δ. 3859/1958 όρίζεται ότι, οί α' Ιερεῖς θεολόγοι ή άπόφοιτοι Ἐνωτέρων ή Κατωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Φροντιστηρίων ή Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν, μή καταγόμενοι έκ τῶν περιοχῶν τῆς Ἡπείρου, Μακεδονίας και Θράκης, έφ' ὅσον άποδέχονται νά ύπηρετήσωσι μετά τήν χειροτονίαν των εις κενάς έφημεριακάς θέσεις τῶν ὡς άνω περιοχῶν, λαμβάνουσι ὡς έπίδομα τό έν δεύτερον τῶν μηνιαίων αὐτῶν άποδοχῶν». Διά τῆς ὑπ' αριθ. 202/22.11/3.12.1965 άποφάσεως τοῦ Ἐπιχειρηματικοῦ Συμβουλίου έπεξετάθη ή χορήγησις τοῦ έπιδόματος και εις τοὺς Ιερεῖς τῶν άνωτέρω κατηγοριῶν τοὺς ύπηρετοῦντας εις τὰς περιοχάς Ἡπείρου, Θράκης και Μακεδονίας πρό τῆς ενάρξεως Ισχύος τοῦ ὑπ' αριθ. 3859/1958 Ν. Διατάγματος. Τό Ἐπιχειρηματικό Συμβούλιο, ὅπως θά εἶδατε και εις τό κοινοποιηθέν πρός ὑμᾶς έγγραφόν του, δέχεται τήν άποψιν ότι έφ' ὅσον δέν εἶσθε άπόφοιτος Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου ή Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, άλλ' άπλῶς Προπαρασκευαστικῆς τοιαύτης, δέν έμπίπτειτε εις τὰς διατάξεις τοῦ Ν. Διατάγματος, μή έξομοιουμένης τῆς Προπαρασκευαστικῆς Σχολῆς πρός τό Κατώτερον Φροντιστήριον ή Ἐκκλησιαστικὴν Σχολήν. Δι' ὃ και σᾶς άρνεῖται τήν καταβολήν τοῦ έπιδόματος.

Ἐφεμέριον Λοκρίδος. Ἐρωτᾶτε έν έχετε ὑποχρέωσιν, και βάσει ποίου νόμου, καταβολῆς εισφορᾶς ὑπέρ τοῦ Ο.Γ.Α., διά τήν πώλησιν παρ' ἡμῶν άγροτικῶν προϊόντων (σίτου), έφ' ὅσον γίνεται κράτησις ὑπέρ τοῦ αὐτοῦ Ὄργανισμοῦ έκ τοῦ μισθοῦ σας. Σχετικῶς σᾶς άπαντῶμεν τὰ έξῆς : Διά τοῦ άρθρου 10 παράγρ. 9 τοῦ ν. 4169/15/18 Μαΐου 1961 παρεσχέθη ή δυνατότης ὅπως δι' άποφάσεως τοῦ Ἐπιχειρηματικοῦ Γεωργίας, μετά σύμφωνον γνώμην τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ο.Γ.Α., έπιβληθῆ ὑποχρέωσις εις φυσικά ή νομικά πρόσωπα, αγοράζοντα, συγκεντροῦντα ή διακινουντα άγροτικά προϊόντα ὅπως παρακρατοῦν παρὰ τοῦ πωλητοῦ ή τοῦ άγοραστοῦ ποσοστὸν

μέχρι 3% ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀγροτικοῦ προϊόντος. Ἀκολούθως διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 248.000 Ὑπουργικῆς Ἀποφάσεως (Οἰκονομικῶν καὶ Γεωργίας) τῆς 22 Δεκεμβρίου 1961 καθωρίσθη ὅπως ἀπὸ 1/1/1962 γίνεται ἡ ὡς ἄνω κράτησις 3% ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν πωλουμένων ἀγροτικῶν προϊόντων. Ἐπομένως ἡ κράτησις εἶναι νόμιμος καὶ ὑποχρεωτικὴ, ἀνεξαρτήτως ἐὰν γίνεται κράτησις καὶ ἐκ τῶν ἀποδοχῶν σας ὡς Ἐφημερίου.—**Αἰδ ε σ. Δ ο α μ ι τ ι ν ὸ ν Δ η μ .**, Βισταγῆ Ἀμαρίου Κρήτης. Ἐνεγράφητε καὶ σᾶς ἀπεστείλαμεν τὰ τεύχη ἀπὸ 1-1-66.—**Αἰδ ε σ. Σ κ α ν δ ἄ μ η ν Γ ε ὄ ρ γ ι ο ν.** Κων/ πόλεως 37. Βύρωνα. Τ. 514. Ἐγένετο ἡ ἀλλαγὴ εἰς τὴν διεύθυνσίν σας.—**Π α ν ο σ . Ἄ ρ χ ι μ. Φ ὶ τ ι ο ν. Ἰ.** Ἀρχιεπισκοπὴν Κύπρου. Σᾶς ἀπεστείλαμεν τὰ δύο τεύχη τὰ ὁποῖα ἐζητήσατε.—**Κ ὄ ρ ι ο ν Χ ρ υ σ ὶ σ τ ο μ ο ν Μ π ο ὄ α ν.** Ἀριστάρχου 18. Ἀθήνας Τ. 507. Ἐγένετο ἡ διόρθωσις εἰς τὴν διεύθυνσίν σας εἰς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Ἐφημέριος» καὶ «Θεολογία».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Σχέσεις Χριστιανισμοῦ καὶ ἐπιστήμης.—**Θ. Σπεράντσα**, Ἄς ἦτανε (ποίημα).—Ἐκλεκτὲς σελίδες ἀπὸ τὸν ἱερό **Χρυσόστομο**. Κατὰ τῆς προικοθηρίας. Ἀπόδοσις Ἀνθίμου Θεολογίτη.—**Ἀρχιμ. Νικοδήμου Γιατζίρουλη**, ἱεροκ. Ἰ. Ἀρχ/πῆς Ἀθηνῶν, Τὰ ἀπλωμένα χέρια.—**Ἀρχιμ. Προκοπίου Παπαθεοδώρου**, Πλειότερον καὶ καθαρότερον φῶς εἰς τὴν νεολαίαν μας.—Θρησκευτικὲς καὶ ἠθικὲς μελέτες τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν **Νεκταρίου Αἰγίνης**, «Γνώρισε τὸν ἑαυτὸ σου». Ἀπόδοσις **Θεοδόση Σπεράντσα**.—**Βασιλείου Ἡλιάδη**, Τὸ ὀλοκαύτωμα τῆς ἠρωϊκῆς Πάργας ὡς θαῦμα τῆς ἔθνικῆς καὶ χριστιανικῆς συνειδήσεως.—**Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη**, ἱεροκ. Ἰ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως, Πασχαλινὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα τῆς Σίφνου.—«Φιλοθέου Ἀδολεσχίας» μέρος πέμπτον. Ψυχοφελεῖς ἐπιστάσεις ἀπὸ τὸ «Δευτερονόμιον», ὑπὸ **Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρωως**. Ἀπόδοσις **Θεοδόση Σπεράντσα**.—**Πρωθιερέως Νικολάου Παπαδοπούλου**, Ἀπὸ τὸ Ἐφημεριακὸ Συναξάρι τοῦ 1821, **Εὐνόπουλος Γεώργιος**.—**Φ.** Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες.—**Βασ. Μουστάκη**, Χρῦσανθος καὶ Δαρεία.—Ἄλληλογραφία.

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον :
 Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιοδικοῦ **ΕΚΚΛΗΣΙΑ**
 Ὅδοσ Φιλοθέης 19, Ἀθῆναι - Τηλέφ. 227.689.

Τύποις : **ΤΣΙΡΩΝΗ** (Μονοτυπικὰ Συνακροτήματα)
 Ὅδοσ Μενάνδρου 4, Ἀθῆναι — Τηλέφ. 311.121.

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου **Γ. Σ. Χρυσάφης**, Ἰασωνίδου 22, Σούρμενα